GÜNEY

KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Yıl : 2
Sal : 2
Sayı : 7
Hejmar : 7
Temmuz • Tîrmeh
Ağustos • Tebax
Eylül • Êlûn
1994

ÇAĞDAŞ KÜLTÜRÜMÜZÜN USTALARI

Yılmaz Güney • Yazar-Yönetmen ve Aktör
1.4.1937 – 9.9.1984

Nazım Hikmet
1902 — 3.6.1963
Yazar ve Şair

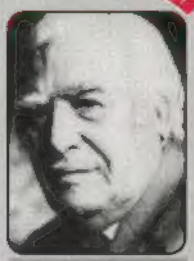

Cigerhun
1924 — 22.10.1984
Yazar ve Şair

Orhan Kemal
12.9.1914 — 2.6.1970
Roman ve Oyun Yazarı

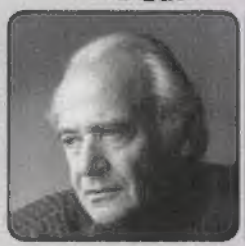

Rıfat Ilgaz
1911 — 7.7.93
Şair ve Romancı

Sabahattin Ali
25.2.1907 — 2.4.1948
Şair ve Romancı

Enver Gökçe
1920 — 19.11.1981
Şair ve Çevirmen

Ahmet Arif
1927 — 1991
Şair

Hasan Hüseyin
1927 — 28.2.1984
Şair ve Yazar

Abidin Dino
23.3.1913 — 7.12.1993
Ressam

A.Kadir Mericboyu
1917 — 1965
Şair ve Çevirmen

Ruhi Su
1912 — 9.1984
Şair ve Müzisyen

Asım Bezirci
1927 — 2.7.1993
Yazar, Araştırmacı ve Çevirmen

Turan Dursun
1934 — 4.9.1991
Dinbilimci ve Araştırmacı

Musa Anter
1920 - 1992
Yazar ve Araştırmacı

Yaşıyorlar **GÜNEY** **Yaşayacaklar**

GÜNEY'İ OKUYUN OKUTUN

"Halkın Sanatçısı, Halkın Savaşçısıdır" şiarını kendine kutup yıldızı yapmış ve kısa süren ömründe, yaşadığı her anı halkının mücadelesini geliştirmenin duyarlılığıyla yaşamış, hayatı gerçekliği içinde kavramaya çalışmış, ender sanatçılardan biridir O. Enternasyonalist bir Kürt devrimcisi olarak sürdürdüğü çok yönlü savaşımında her türlü tehlikeyi göze almış, uğradığı baskılar ve zindan yaşantısı, militan iradesini tüketememiştir O'nun. Hayatın gerçeğini kavratmadaki hüneriyle, etkin devrimci sanatıyla, emekçi yığınların bilincinde taht kurmuştur O.

Daha nice değerli eserler yaratacak yaşta olmasına rağmen, zindanlarda yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak aramızdan çok erken ayrıldı O. Ve on yıldır, tarihte ilk kez, üç aylık bir süre için de olsa, emekçilerin cumhuriyetini bundan 123 yıl önce 28 Mart 1871'de kuran, Paris Komüncüleriyle yanyana, 2. emperyalist paylaşım savaşında nazilere karşı direnişlerinde ölümsüzleşen özgürlük savaşçılarıyla kucak kucağa Père Lachaise'de uzanıyor O.

Bugün, O kimdir desek, hep bir ağızdan haykırabiliriz, YILMAZ GÜNEY diye. Ama, ya yarın? Yarınki cevap, bugünden YILMAZ GÜNEY'e layık olduğu değeri vermekle hazırlanır.

YILMAZ GÜNEY'in hakettiği değerse, O'nun sanatını, siyasi özünden, O'nun dünya görüşünden soyutlayarak savunmak değildir. Bu biçimde O'na sahip çıkmayı, O'nu zindanlarda çürümeye terkedenler, en verimli döneminde fiziksel olarak yok olmasına neden olanlar, vatandaşlıktan atıp, düne kadar filmlerini, kitaplarını, siyasi görüşlerini yasaklayanlar, bugün sahtekarca yapıyorlar. Türk şovenizmine boğulmuş sözde "Kültür" dergilerinin sayfalarında, O'nun sanatını siyasetinden, herşeyden üstün tuttuğu dünya görüşünden kopartarak, bir "Sanatçı Yılmaz Güney"e yer veriyorlar.

Yılmaz Güney Vakfı Destek Derneği'nce yayınlanmakta olan "Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi GÜNEY" Yılmaz Güney'e ikiyüzlüce sahip çıkıp, özünde O'na saldıranlara karşı duranların eseridir. YILMAZ GÜNEY'i O'nun devrimci eserlerini yaşatmak, henüz gün ışığına çıkmamış olanları tanıtmak, yeni kuşaklara taşımak, O'na yeni halefler yetiştirmek için mücadele etmek; Yılmaz Güney ve O'nun gibi ülkemizde ve Avrupa'daki kültür emekçilerini halkımıza daha iyi tanıtmak, ona mal etmek, amacındadır GÜNEY. Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi GÜNEY, bu amacı gerçekleştirmeye yönelik dilimiz, sesimiz, kalemimizdir.

Tüm "Halkın Sanatçısı, Halkın Savaşçısı YILMAZ GÜNEY" sevenlerini, komünist sanatçı, Yılmaz GÜNEY'in onurlu mücadelesini ve yaşamını sürdürmeye çağırıyoruz.

Bu yüzden, GÜNEY, kültür, sanat, edebiyat dergisiyle tanışmaya, tanıtmaya, haber, yorum, ilan, eleştiri, öneri, şiir, resim, karikatür, araştırma gibi sanatsal etkinliklerle zenginleştirmeye çağırıyoruz. GÜNEY'i satmak isteyen kitapevlerinin ve kültürevlerinin adreslerini bize iletmeye, dergimizi daha geniş alanlara yaymaya davet ediyoruz.

GÜNEY'i
bulabileceğiniz adresler

İSTANBUL:
- Akyüz Kitapevi
- Sosyal Yayınları
- Yılmaz Güney Vakfı
- İnter Yayınları
- Dönüşüm Yayınları

AVRUPA:
- Fransa — Özgül Kitapevi Paris
- Avusturya — Autonomes Konkret
  Höhenemes Voralberg
- İsveç — Sana Bökförlag Stockholm
- İsviçre — Derba Kitapevi Basel
- Almanya — Barış Kitapevi Duisburg
  — Ufuk Kitapevi Berlin
  — Bücherkiste Dieckmann – NÜR.
  — HORB Demokratik Birlik – S.

Yılmaz Güney'in eserlerini inceleyelim

- KİTAPLAR
  - Oğluma Hikayeler
  - Sanık
  - Salpa
  - Hücrem
  - Gençlik Öyküleri
  - Halkın Sanatçısı Y.G.
  - Arkadaşım Y. Güney
  - Yunan Bıçağı
  - Kürt Gözüyle Y. Güney
  - İnsan Yılmaz Güney
  - Basında Yılmaz Güney*
  - Y.G. ve Kürt Sineması*
  - Bütün Siyasi Yazılar*
  - Y. Güney Efsanesi
- FİLMLER
  - Acı
  - Ağıt
  - Arkadaş
  - Baba*
  - Belgesel
  - Düşman
  - Duvar
  - Duvarın Ardında*
  - Endişe
  - Sürü
  - Umut
  - Umutsuzlar
  - Yol
  - Zavallılar

** Yeni çıkacaklar*

- **Güney Şiir Kitaplığı**
  - Bir Bulut Kayrıyor — E.Yıldırım
  - Eylemin Günlüğü — E. Yıldırım
  - Hasretimden Kesitler — H. Çelik
  - Sıla Yolunda Haykırış — E. Agöz
  - Yarınların Türküsü — H. Halis

- 1995 Yılmaz Güney Renkli Takvimi
- Posterler A-3, A-4, • Kartpostallar

Kitap ve Kültür ürünleri bağışlarınızı bekliyoruz.

İÇİNDEKİLER

- Devrimci Kültürümüzün Aynası Yılmaz Güney
- Yılmaz Güney'in Sanat Anlayışı
- Nazım'a Dair
- İnsan Ruhunun Derinliğine İnen Şair
- Orhan Kemal 80 Yaşında
- Sivas Yangını Sönmedi
- Din Kültürü ve Kadın
- Suudi Arabistan İzlenimleri-2
- Mayakovski 100 Yaşında-2
- Aşkın Şairi Tagore
- Charlie Çaplin'in Sineması
- Darağacında Notlar
- Toprağın Kızı
- Graffitiyi Destekleyen Ülke İsveç
- Oğluma Hikayeler
- Güney Üzerine Birkaç Söz
- Okuyucu Mektupları

SUNU

Merhaba!

Yaz mevsiminde çıkan bu sayımızla yeniden sizlerle birlikteyiz. Yeryüzünde daha güzel ve daha farklı bir kültür bahçesi kurmak için bir uzun yolculuğa çıktık. Bu yolculukta doğanın temel varlığı olan insanın onurunu, temel hak ve özgürlüklerini savunmak, her türlü baskı, sömürü ve eşitsizliğe karşı çıkmak, doğanın talan edilmesini önlemek için mücadele etmeye devam ediyoruz.

Devrimci sanatımızın aynası Yılmaz Güney, aramızdan ayrılalı tam 10 yıl oldu. Onun adını, eserlerini ve mücadelesini yaşatmayı kendimize bir bayrak edindik. Bunun için mücadele ediyoruz. O, devrimci kültürümüzün ölümsüz ustaları, yaratıcıları arasına çoktan girdi. Onu yücelten ve bu onurlu yere getiren en önemli neden kuşkusuz onun savunduğu sosyalist dünya görüşleriydi. Bu yüzden, o bir proleterya devrimcisi ve enternasyonal bir savaşçıydı.

Yılmaz Güney'in 25 yıl önce sinemada açtığı çığır, 20 yıl önce başlattığı sanatçı kişiliği ile devrimci eylem adamı olma çizgisi halen aşılamamıştır. O'nun arkasından giden cesur bir devrimci sanatçı-aydın kuşağı halen yetişememiştir. Bunca birikime, bunca olanak ve zamana göre bu başarılamamışsa Yılmaz'ın büyüklüğü bugün biraz daha anlaşılıyor. Milyonlarca emekçinin gönlünde taht kurmasının nedeni, bugün biraz daha açığa çıkıyor.

10. ölüm yıldönümünde Yılmaz Güney'i bir kez daha saygıyla anıyor, bu vesileyle Almanya ve Danimarka'da beş yerde anma geceleri düzenliyoruz. Yılmaz'ı seven, ona saygı duyan herkesi bu gecelere destek vermeye ve katkıda bulunmaya çağırıyoruz. Onun eserlerini yaşatmak, devrimci kültür ve sanatımızı ilerletmek için bu gecelerin önemi büyüktür. Yılmaz'ın tüm dostlarını yeniden bir arada, görmek Yılmaz'ı yeniden birlikte yaşamak için haydi işbaşına.

Bu sayımızda Nazım Hikmet üzerine iki yazı ve bazı şiirler yayınlıyoruz. Devrimci kültürümüzün bir başka devi olan Nazım'ı 21. ölüm yıldönümünde anıyoruz. Yazıların birisi Nazım'ı devrimci sanatı yaptığı andan itibaren değerlendiriyor. İkinci yazı ise onu doğuşundan itibaren ele alıyor, ancak ondaki 1956 sonrası değişiklikleri incelemiyor. Kuşkusuz "Koca Nazım'ı iki kısa yazı ile değerlendirmek olanaksızdır. Onun eserlerini, dünya görüşlerini ve kişiliğini incelemek önümüzde duran ciddi bir sorundur, onu mutlaka ilerde çözeceğiz.

Bu sayıda Orhan Kemal'i 80. doğum gününde yaşatıyoruz. Sivas yobaz katliamı 1. yılına girdi onun üzerine kısa bir değerlendirme yazısı veriyoruz. Mayakovski üzerine geçen sayıda verdiğimiz inceleme yazısının ikinci ve son bölümünü de bu sayıda göreceksiniz. İki kitap tanıtımı ile Charli Chaplin'in bir portresi ve bazı okuyucu eleştirileri ile haberleri bu sayımızı zenginleştirdi.

Aşkın ve edebiyatın ustalarından, Uzakdoğu'nun bilge şairi Tagore'yi ölümünün 53. yıldönümünde yine bu sayımızda göreceksiniz.

Tüm dostlukların ve güzelliklerin sizin olması dileğiyle.

GÜNEY KÜLTÜR-SANAT-EDEBİYAT DERGİSİ

YIL: 2 • **SAYI:** 7 Temmuz • Ağustos Eylül • 1994

FİYATI

30.000 TL • 5 DM • 5 FL • 15 FR
35 Ö.SL • 4.5 İ.FR

İLAN KOŞULLARI

Havale önceden ödenince

	İç Sayfa	Kapak İçi
Tam Sayfa:	150,-	180,-
Yarım Sayfa:	80,-	100,-
Çeyrek Sayfa	50,-	65,-

Kültür ve demokratik içerikli ilanlar alınır. Türkiye'den ilanlar % 50 indirimli alınır.

YAZIŞMA ADRESİ

Yılmaz Güney Vakfı Destek Derneği
Solingerstr. 1/A • 47166 Duisburg / Almanya
Tel.: 0203 / 54 87 23 • Fax: 0203 / 54 88 23

ABONE VE İSTEME KOŞULLARI

Dergi Fiyatına 3 DM posta ücreti eklenerek istenir.
Bank. Hes. No.: Stadtsparkasse Duisburg
Knt.Nr.: 207/008 764 • BLZ: 35050000

Devrimci kültürümüzün ve sanatımızın aynası

Yılmaz Güney

H. HALİS

10. ölüm yıldönümünü anmaya hazırlandığımız şu sıralar, Yılmaz Güney, halen aynı tazelikle yüreğimizde yaşıyor. Onu anmak, onu tek bir yazıda anlatabilmek oldukça zordur. Bu yüzden bu yazıda onun devrimci sinemasını, devrimci kişiliğini anlatmaya, yorumlamaya çabalıyacağız. Yüzlerce eserini de bir çırpıda anlatmak mümkün olmadığına göre, onun sanatının içeriği ile sanatının dış yansımalarını öncelikle ele alacağız.

Yılmaz Güney1958'de sinemaya atıldı. Ancak Yılmaz Güney 1965'lerden itibaren Kuzey Kürdistan Türkiye sinema severlerinin sevgi ve ilgisini çekmeye başladı. O dönemde yaratılan ve baskıya haksızlığa karşı isyanın bir simgesine dönüşen "Çirkin Kral" tiplemesi bir dizi eksikliğine rağmen büyük bir olay yarattı. Yılmaz'ın silaha olan düşkünlüğü ve haksızlığa boyun eğmeyişi ile durmadan artan siyasi sınıf bilinci onun giderek halkın gözünde daha da büyümesine neden oldu. O halkının gözünde kahraman bir emekçi dostu idi artık.

Güney'in oynadığı filmler 1967'de olaylı bir şekilde Antalya Altın Portakal ödülünü aldı. 1967'de İtalya-Fransa-Bulgaristan-İsviçre "Türk Filmleri Haftası"nda onun filmleri ilgi ile karşılandı. "Kızılırmak-Karakoyun"-"Hudutların Kanunu", "Kurbanlık Katil" ve "Balatlı Arif" bunların içinde idi. Daha sonra Yılmaz'ın ilk yönetmenlik yaptığı ve baş rolünü oynadığı "Seyithan - Toprağın Gelini" adlı filmi büyük bir ilgi topladı. Film şirketleri ve devletin engellemeleri sonucu bu film çağrılı olduğu halde Moskova-Locarno ve Berlin film festivallerine katılamamıştı. "İnce Cumali" filmi ise o yıl Alman televizyonuna satılan ilk filmdi.

Yılmaz Güney'in sineması, başından itibaren kendine has bir duyarlılık, toplumun sorunlarını gerçekçi bir tarzda anlatmayı kapsıyordu. O bir üreticiydi, sinema fikir imalathanesiydi adeta. Düşünüyor, yazıyor, planlıyor, uyguluyordu. Onun sinemasının temelini canlı bir lirizm, zengin ayrıntılar, farklı insan malzemesi, yaratıcı figürler oluşturuyordu. Bu nedenlerden dolayı Türkiye sineması dünyaya ancak Yılmaz Güney ile açılabildi. Dünya sinema severlerinin saygınlığı, Güney filmlerinin ortaya çıkışıyla kazanılmaya başlar. Yılmaz'ı sinema alanında doruğa çıkaran ve onu dünya sinemasına katan esas ve ilk yapıtı 1970 yılında çevirdiği "Umut" filmidir. O, bu filmiyle birlikte yüreğini ve imkanlarını emekçi sınıfların hizmetine sunarak, daha net bir biçimde sınıf mücadelesine katıldı. Bu durumda egemen sınıflar onu sürekli takibat altında tutarak yeniden içeriye attılar.

Onun sineması, onun devrimci dünya görüşlerinin bir doğal uzantısı ve dışa yansımış biçimiydi. Ancak bu, onun sanatının bazı reçete ve slogancılıkla özdeşleşmesi anlamını taşımamaktadır. O, sosyo-ekonomik ülke koşullarını üstün bir sanatsal yorumlayışıyla, yanlızca Anadolu'da değil tüm dış dünyaya da başarılı bir şekilde sinemasıyla taşıdı. Onun sineması kendine özgü iç duyarlılığı ve canlı politik imgelerle giderek zenginleşti. İçerde ve dışarda insanların ilgisini çekip, onları tartıştırmaya çekmeyi başardı.

Egemenler sürekli olarak onun sanatsal çalışmalarını engellemeye ve her fırsatta onu karalamaya çalışıyorlardı. Onların engellemeleri sonucu Yılmaz 1971'de kaçak yollarla "Umut" filmini Cannes Film Festivali'ne ulaştırdı. "Umut" burada çok büyük bir ilgiyle izlendi ve yönetmenler ödülü ile Granable şenliğinde jüri özel ödülünü aldı. Böylece uluslararası sinema severlerinin ilgisi Türkiye sinemasına döndü.

Fransızlar Umut'u ayakta alkışladılar, büyük tezahürat yaptılar.

Yılmaz burada da aldığı destek

ile hiçbir baskıdan yılmadı. Bu olayın ardından Paris'te "Türk Sinema Haftası" düzenlendi. Umut Strasburg ve Venedik film şenliklerine de girdi. Avrupa basını sürekli Yılmaz Güney'i konu edindi ve tartıştı. 1972'de Paris'te açılan evrensel sinema müzesinde ona ayrı bir köşe verildi. Bu gelişmelerden hemen sonra Fransa, Kanada, Belçika ve Almanya Umut filmini satın almaya talip oldular. Yılmaz Güney'in giderek uluslararası bir üne kavuşması hakim sınıfları galeyana getirdi. Onlar apar topar 1972 yılının hemen başında onu bir daha içeriye tıktılar. Ellerinde bol sayıda "gerekçeleri" vardı.

Dünya basınının, sinemaseverlerin ve aydınların dikkatinin Yılmaz'ın sinemasında toplanması ister istemez egemenlerin işine gelmiyordu. Onlar Yılmaz'ı, sürekli bir provakasyona getirerek engellemek istiyorlardı. 1972'de 13 ülkeden 192 sanatçı, bilim adamı ve aydın henüz yeterince tanımadıkları Yılmaz Güney'in hapisten bırakılması için dünyaca bir kampanya başlattılar. Bu kampanya dünya sinema çevrelerinde Yılmaz Güney'i olumlu olarak tanıttı. Aynı zamanda ülkede yaşayan bazı "aydınları" tavır takınmaya, Yılmaz'a destek olmaya zorladı.

1968'den itibaren Yılmaz Güney'in filmleri yabancı ülkelerin televizyonlarıncada satın alınmaya başlandı. Bundan sonra yabancı sinemacılar onunla daha yakından ilgilenmeye başladılar. Amerikan, Fransız, İtalyan ve Yugoslav yönetmenler Yılmaz'a birlikte film çekme tekliflerinde bulundular. 1970'te Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te yapılan Asya-Afrika ülkeleri uluslararası film şenliğine "Hudutların Kanunu", "Kızılırmak Karakoyun" ve "Ölüm Tarlası" filmleri içişleri bakanlığınca engellenince Onat Kutlar, Kadir Kesemen, L.Ö.Akad, Hüseyin Baş ve Yılmaz Güney'den oluşan heyette oraya gitmekten vazgeçmek zorunda kaldı. Bu konuda tam saçma bir karar alınmıştı İçişleri Bakanlığı'nın "Yurtiçinde gösterilebilinir - yurtdışına çıkarılamaz" şeklindeki bu kararı Türkiye sinemasını Asya ve Afrika'ya yaymanın önünde önemli bir engel teşkil etti.

26 Eylül 1971'de Yılmaz Güney'in üç filmi Ağıt, Acı ve Umutsuzlar Adana Film Festivali'nden ilk üç dereceyi paylaştılar. Bu durum hakim burjuva sınıflarını iyice kaygılandırdı. 1 Ekim 1972'de Adana Film Festivali'nde bu kez de Yılmaz Güney'in "Baba" filmi en iyi film ödülünü aldı. Ancak sıkıyönetim askeri makamlarının müdahalesi ile jüri heyeti 5 saat sonra bu ödülü geriye almak zorunda kaldı. Görüldüğü gibi burjuvazi Yılmaz'ın başarılarından son derece rahatsız olup, onu engellemek için elinden geleni yapıyordu.

Yılmaz Güney'in filmleri, özellikle de Umut filmi dünya basınında tartışmalara konu edilirken o halen içerde çürüyordu. Fransız "Cinema 73", "Positif", "Le Point", "Figaro", "Le Monde" dergi ve gazeteleri genişçe makale ve haberlerle Yılmaz'ı hep tartıştılar ve onu uzun süre gündemde tutular. Avrupa kamuoyununda desteğiyle 1972'de Yılmaz Güney'in filmleri "Ağıt", "Baba" ve "Umutsuzlar" filmi Venedik Film Şenliği'ne katılabildi. Venedik Film Festivali Jürisi "Ağıt" filmini Türkiye'yi temsilen seçti. Paris'te yeni açılan sinema müzesine de "Ağıt" filminin afişi için bir köşe ayrıldı.

Aynı yıl Milliyetin düzenlediği bir yarışma ile Yılmaz Güney yılın sanatçısı seçilerek onun içerde tutulması tartışmaya açıldı. Yine o yıl "Boynu Bükük Öldüler" adlı romanıyla, Yılmaz Güney, Orhan Kemal roman ödülünü alırken, Ağıt filmi de Adana Altın Koza Film Ödülü'nü almıştı. Fransız televizyonunda onunla ilgili özel bir program hazırlanması içerde Türk hükümeti ve yetkililerini zor duruma düşürdü. Yılmaz Güney 1973 yılında da yurt içinde ve dışında başarılarını sürdürdü. Dünya basını 1973 yılı boyuncada onu tartıştı. Bu dönemde o içerde Sanık-Salpa ve Hücrem adlı kitaplarını yazdı, birçok yeni filmlerin senaryo ve hazırlıklarını sürdürdü.

1974 yılında hakim sınıflar yeni bir çehre ile demokrasi -özgürlük-barış-umut edebiyatıyla Ecevit'i politika sahnesine sürdüler. Ecevit bir af yasası çıkardı. Dünya ve Türkiye'deki kamuoyunun da etkileriyle Yılmaz Güney'de bu aftan yararlanarak dışarıya çıktı. O dışarıya çıkar çıkmaz yeniden Yeşilçam'a döndü ve kolları sıvadı. İlk önce içerde iken kafasında iyice şekillendirdiği "Zavallılar" filminin çekimini renkli olarak yaptı. Bu filmi eski arkadaşı Atıf Yılmaz ile birlikte hazırladı ve aynı zamanda baş rolünüde oynadı. Film oldukça ilgi topladı. Yılmaz Güney'in kafasındaki gerçek sinema artık yeşermiş yerine oturmaya başlamıştı.

"Zavallılar" filminin bitiminden hemen sonra "Arkadaş" filminin çekimine geçildi. Yılmaz adeta içerdeki yılların birikimlerini boşaltıyordu. "Arkadaş" ülke içinde çok önemli yankılamalarda bulundu. Yılmaz Güney hem kendisini, hem de toplumu bu filmde açıkça

10. YIL TÜRKÜSÜ

Bir seher yeli gibi eserdin
Bir şelale misali akardın
Senin selini durduramadılar
Barajlar yaptırdılar önüne
Yeşerttin sen tüm tomurcukları.

Bir bilgi hazinesiydin koştun
Üretiyordun imalathane gibi
Halkının gönlünde taht kurdun
Onlarla güldün onlarla coştun
Kabına sığmadın her zaman taştın.

Teslimiyetin, rüşvetin, kişiliksizliğin
Kol gezdiği topraklardan çıktın
Her olanağı elinin tersiyle ittin
Onlar hapislere sürgünlere attı
Sen yine bir çiçek gibi bittin.

Zalimlere korkulu rüya kaldın
Seni yok etmeye çalıştılar güldün
Ezilenlerin kinini ve sevgisini
Bağrında topladığından beri
Sen, koca Yılmaz Güney oldun.

H. Halis

sorguluyordu. Kendisini seven ona güvenen halkına, kendisini boş bir kahraman olarak değil; toplumu değiştirmeyi amaçlayan devrimci bir sanatçı olarak tanımalarının mesajını artık veriyordu. Ülkenin tüm ezilenleri ve devrimcileri Yılmaz'ın bu mesajını alıp ona sevgi ve güven tezahüratında bulunuyorlardı. Ama ona için için kin güden düzenin kanlı bekçileri de giderek artıyordu elbet.

Aynı dönemde Paris'te "Ağıt" ve "Umut" filmleri için özel haftalar, açık oturumlar yapılmaya devam ediliyordu. Aynı yıl Tahran'da yapılan Asya Film Festivali'ne "Ağıt" çağrılı olarak katılıp yarışma dışı bölümde gösterildi ve büyük ilgi topladı. Bu dönemde Polonya'dan, Fransa'dan, Rusya'dan ve Amerika'dan çok sayıda sinemacı ve sanatçı heyeti gelip Yılmaz ile tanışıp iyi ilişkiler kurmaya çalışıyorlardı.

Bu başarılarına ve ününe rağmen o mütevaziliğinden ve "halkına gönül vermiş bir taşralı" örneği saflığından hiçbir şey yitirmedi. Gittiği her yerde devlet adamlarının dahi karşılaşmadığı tezahürat ve sevgi ile karşılanıyordu. O, sadece çok sevilen bir sinemacı değildi artık. Büyük bir emek dostu, uluslararası potansiyel bir güç olmuştu. Bu noktadan itibaren düzen çevreleri onu tehlike olarak ilan ederken, bazı çevreler de onu çıkar ve kazanç kaynağı olarak görüyorlardı. Ancak emekten yana olan herkes, ona gerçek bir dostluk sevgisiyle bağlıydılar.

Yılmaz Güney bir kişi olmaktan çıkmış, bir halk hareketine dönüşmüştü. O bir olay, bir dönemin simgesi olmuştu. Tüm küçük burjuva zaaflarıyla beraber, düzene duyduğu kini, sarsılmaz inancı ve alçak gönüllülüğüyle ayağa kalkmıştı. Türlü, baskı ve oyunlara karşılık onun kararlılığı ve cesareti herkese parmak ısırtıyordu. "Arkadaş" filmi de sinema severler arasında önemli bir yankılamaya yolaçtı. Avrupa ve dış basında da bunun yankılamaları oldu. Ancak devlet hemen sansür ve yeni baskılar ile bunu cevapladı.

Yılmaz derin ve engin duygularını, dışarıya en iyi aktarabilme yeteneğine sahipti. O, kendileri için düşündüklerini ve yaşadıklarını dışa vuramayanları en iyi anlatan ve onlara çözüm yolu arayan bir sanatçıydı. Toplumun içgüdü ve arzularını güçlü anlatım tarzıyla aktarması gerçekçi ve acımasız oluşu onu hızla yükseltti. Onu buna yönelten şey ise onun bizzat içinde yaşadığı yaşantısını dışa yansıtması, onu değiştirmek için çabalamasıydı.

"Arkadaş" filmi kent-kır yoksul-fakir çelişkisini çok iyi yakalıyor, kırsal alandan gelip burjuvalaşan ve sınıfına ihanet edip yozlaşanları çok iyi belgeliyorru. Öte yandan sınıfından kopmayanlara gösterilen büyük ilgi, emekçilerin uzun erimli bilinçlenmesini gösteriyor. "Arkadaş" filminin büyük yankılarından sonra, Yılmaz Güney hiç ara vermeden "Endişe" filminin çekimine başladı. Bu filmin de altyapı çalışmalarını önceden hazırlamıştı.

"Endişe" filmi, Yılmaz'ın memleketi olan Adana'da pamuk işçilerinin acımasız sömürülmelerini ve feodal kültürlerinin kente kadar gitmesini görüntülüyordu. Film çekimi sırasında hemşehrilerinin ona gösterdiği büyük ilgi bazı çevreleri iyice kudurtmuştu. Böyle bir politik-psikolojik ortamda Yumurtalık'ta Yumurtalık Savaşçısı olan sarhoş bir provakatörün lokantada kışkırtıcı bir ortam yaratmasıyla savcının ölümüyle sonuçlanan bir olay yaşandı. Böylesi bir ortamdan burjuvazi yararlanmaz mı? Neredeyse bütün kan emiciler kına çalıp oynadılar. Böylece aranılan büyük fırsat yakalanıp Yılmaz son kez demir parmaklıkların arkasına gönderildi.

Endişe filmini yönetmen Şerif Gören ile Aktör Erkan Yücel tamamladılar. Tüm baskı ve engellere rağmen film çekildi ve 12. Antalya Film Festivali'nde beş ödül aldı. Yılmaz'ın halkını iyi tanıyışı iyi algılayışı, onlardan her zaman biri oluşu ve onların değerlerine duyduğu inanç onu her zaman başarılı kılıyordu. Onun filmlerinin kahramanları yoksul ve zavallı insanlardır. Baskılar dayanılmayacak bir duruma geldiğinde savaşan kahramanlar. Bunlar bazen yenilir, bazen yenerler ama hepsi de intikamlarını mutlaka alırlar. O düşmana karşı mücadeleyi öğretirken, toplumsal yapısı değişmedikçe sonun hep aynı kaldığını da gösteriyordu.

Yılmaz yeniden içeriye düştükten sonra, yeni film çalışmalarına başladı. Tanıklar onun suçsuzluğu üzerine ifade vermelerine rağmen O, 15 yıl cezaya çarptırılmıştı. Yeni dönemin ilk filmi "İzin" oldu. Temel Gürsu'nun yönetip Halil Ergün ile Azra Balkan'ın oynadığı bu film 1975 yılında çekildi. Onun arkasında "Bir Gün Mutlaka" gündeme geldi. Bu filmi Bilge Olgaç

Özgürlük ve devrim şehitlerine

Işın yöntemleri dönüştü solda sıfır Laser
Baskıda ilerliyor iki sanatçıda ölüyor kanser

Biri Yılmaz biri Ruhi özgürlük savaşçıları
Faşizmi sınıfımız yıkacak kalmayacak parçaları

İkisi de sanatçı ve iki usta savaşçı
Özgürlük için ne ilki ne sonu bilmemki kaçıncı

Daha çok ölmemek için Devrimci kılıncı
Kördüğüme vuralım alalım bütün hıncı

O gün bayram edelim bugünler bize yakışmaz
gerekirse ölelim işte örnek Ruhi ve Yılmaz

Ölümü, ölümsüzleştirelim biteviye
Özgürlük savaşıdır bu kahrolsun faşizm ilerle!

Devrimciler ölür, devrimler ölmez
Bilincimizde gönlümüzde gömülü.
Mezara gömülmez.

Mezara gömeceğimiz sömürü ve baskıdır
Amacımız özgürce ve insanca yaşamaktır.

O halde kaldığımız yerden edelim devam
Özgürlük ve devrim şehitlerine binlerce selam

Vural Berlin / Eylül 1985

yönetti, Semra Özdamar ve Oktay Özbir başrollerini paylaştılar. Bu film basında büyük bir yankılanmaya yol açtı. Sansür kurulu hemen devreye girerek "Anarşist film" diye filmi yasakladı. Yurtdışına çıkışını engelledi. Daha sonra Danıştay 12. Dairesi bu yasağı durdurdu isede, filmin gösterildiği her yerde gericiler olay çıkarmaya devam ettiler. Ancak film halka belirli mesajları ulaştırmayı başardı.

Yılmaz Güney içerde olmasına rağmen film ve edebiyat çalışmalarını aralıksız sürdürüyordu. Bu dönemde GÜNEY dergisine çok sayıda siyasi ve sanatsal yazılarda yazdı. 1978'de en önemli filmlerinden biri olan "SÜRÜ" filminin çekimi yapıldı. Sürü'de Yönetmen Zeki ökten, baş oyuncular Tuncel Kurtiz, Tarık Akan ve Melike Demirağ idi. Film kırdan kente ekonomik göçleri, çözülmeleri ve çaresizlikleri ustaca dile getiriyordu. Bir yandan kapitalist burjuva ilişkiler, diğer yandan feodal ilişkiler, bir çelişki yumağı gibi karşı karşıyaydı. Bu film ülke içinde ve uluslararası alanda çok ün kazandı. 1979'da 29. Berlin Film Festivali'nde iki ödül aldı. Sinema Yazarları Derneği'nde ise 5 dalda ödül aldı. 32. Locarno Film Festivali'nde "Altın Leopar" ödülünü alırken, Belçika Kraliyet özel ödülüne de layık görüldü. 10. Antwergen Film Şenliği'nde ise birincilik aldı.

Sürü filminin uluslararası başarısı, Yılmaz'a daha büyük çalışma şevki kazandırdı. Düşmanları onu artık içerde de rahat bırakmıyor, ona yeni komplolar tezgahlıyorlardı. Ama o direniyor yeni yeni eserler hazırlıyordu. 1979 yılında "DÜŞMAN" filminin çekimi de tamamlandı. "Düşman"ın yönetmenliğini de Zeki Ökten yaptı. Baş oyunculuğunu ise Aytaç Arman ile Güngör Bayrak paylaştılar. "Düşman" kapitalizmin çarpık kent ilişkilerini alışılmamış bir tema ile işliyor, açlık ve yoksulluğun toplumda yarattığı yozlaşma ve buhranları acımasızca ortaya seriyordu. "Düşman" 30. Berlin Film Festivali'nde en iyi senaryo ve jüri özel ödülünü aldı. Ülke içindeki gösterilerde büyük ilgi gördü ve yine yeni olaylara neden oldu.

Yılmaz Güney'in içerdeki en son ve en önemli filmlerinden biri de "YOL" filmi oldu. Yol'a 1980'de sıkıyönetimin varlığı şartlarında bir dizi "yasal ve yasal olmayan" yöntemlerle çalışıp hazırlandı. Şerif Gören'in yönetmenliğini yaptığı YOL filminin tüm hazırlıklarını yine Yılmaz içerde tasarlamıştı. Halil Ergün, Tarık Akan ve Meral Orhansoy'un başrollerini paylaştığı film cuntanın gelişiyle tamamen yasaklandı. Yılmaz filmin parça parça yurtdışına kaçırarak montajını orada tamamlattı. YOL 1982 Cannes Film Festivali'nde birincilik ödülünü "Kayıp" adlı film ile paylaştı. Ayrıca Fransa Eleştirmenler Birliği'nin ödülünü aldı. Bütün Avrupa'da sinemalarda oynadı, televizyonlarda gösterildi, büyük ilgi gördü.

Yılmaz Güney artık dışarıya çıkamayacağını iyice anlamıştı. İçerde iken cezaları durmadan artıyor, baskı ve komplolar çoğalıyordu. Bu durumda o en iyi yıllarını değerlendirebilmek gayesiyle 1982'de yurtdışına kaçtı. Fransa'ya yerleştikten sonra kendisinin yazıp yönettiği son filmi olan "DUVAR"ı çekti. Duvar Türkiye hapishanelerindeki çocukların durumunu dile getiriyordu. Film, açık seçik devletin ve onun temsilcilerinin tiksindirici tüm uygulamalarını gözler önüne seriyordu.

Yılmaz, ömrünün üçte birini hapiste sürgünde ve yurtdışında geçirdi. 47 yıllık kısa ömründe 53 senaryo yazdı, 110 film çekti, 20 film yönetti, 10 roman ve öykü hazırladı Onun şahsında sanatımıza toplumsal başkaldırı tohumları ekildi. Bürokrasiye, ataerkil ilişkilere, zorbalığa, rüşvete ve ahlaksızlığa karşı isyan duyguları yeşerdi. Sömürü düzenine karşı mücadele kültürünü geliştirdi. O, tüm ezilenlere bir bayrak oldu, onlara her zaman sadık kaldı. Onun yarattığı eserler ve mücadele azmi tüm ezilenlerin gönlünde taht kurdu.

Komünist sanatçı Yılmaz Güney'i 9 Eylül 1984 Paris'te kaybettik. Ömrünün en verimli bir döneminde mide kanserine yenik düştü. Faşizmin zindanları ona aşamıyacağı bir hastalık kaptırmıştı. O şimdi hakettiği bir yerde komün mezarlığında enternasyonalin şehitleri ile bir arada ebedi uykusunda yatıyor. Onu 10. ölüm yıldönümünde bir kez daha saygıyla anarken, onun devrimci anısını sonuna dek yaşatacağımızı tüm dostlara ve düşmanlara haykırıyoruz.

Yılmaz Güney yaşıyor - yaşayacak!

YILMAZ GÜNEY'e

Anadolu gecesinde bir erkek bir kadın ve tren
loş ışığın altında ve korku içinde söylenir kadın
-nedir bu gece?-
kar'ın altında şehirde ve köyde uluyan aç kurtlar
duman ve labirentli inler
çocukların öksürükleri / uyarır geceyi deprem

fısıldar yatan adam... Gece o gecedir.
ötede bir adam boğazlanmış
ötede soluk bir ışığın altında mektup yazılıyor
Balkan savaşından sonra,
yaygın bir türküyü mırıldanır.

ve ozan bir peygamberden söz eder
insanların beğenisini almış dostunu
"bu dünya hain ve oynaktır,
insanı eşeğe ters bindirir..."

Ağlar kadın korkuyla
azarlar onu ilk adam / -nedir bu?-
Soluklanırken derinden orman
güneş doğmak üzere / ve toprak sancı içindeyken

ABDULVAHAP EL BEYATI

Yılmaz Güney'in sanat anlayışı

Derleyen: Hüseyin KALKAN

Yılmaz Güney, gibi aynı zamanda bir siyaset adamı olan bir sanatçının siyasi bildirilere ağırlık vermesi beklenir. Güney, gibi siyasi angajmanları olan sanatçılar, siyasi bildirileri ön plana çıkarmış nerede ise siyasi gerçeği toplumsal gerçeğin yerine koymuşlardır.

Güney'in sanat anlayışın da siyasi bildirinin toplumsal gerçeğin yerine konması gibi anlayış yoktur. Pratik çalışmalarında ise bu anlayışa uygun filmler yapmıştır. **Yılmaz Güney,** toplumsal gerçeği, kimi zaman da yalın toplumsal gerçeği anlatarak siyasi gerçekler konusunda seyirciyi aydınlatmayı seçmiştir. Ancak her fırsata çıkış noktasının sınıf mücadelesi olduğunu belirtmede geri durmamıştır. ABD Komünist Partisi yayın organı Devrimci İşçi'nin kendisiyle yaptığı görüşmede sanat anlayışını şu şekilde belirtiyordu o;

❑ Sanat kuru ajitasiyon değildir.

"Benim çıkış noktam sınıf mücadelesi, işçi sınıfının iktidarı ele geçirme mücadelesi ve bu mücadelenin çeşitli yolları var; siyasi mücadelemiz var; ekonomik mücadelemiz var; aynı zamanda kültürel ve ideolojik mücadele var. Bir yandan sanatsal özellikle sinemayla ilgili faaliyet, sadece üçüncü yolun bir parçası gibi, sadece kültürel, ideolojik mücadelenin bir parçası gibi görüyorlar. Oysa o aynı zamanda siyasi bir mücadele, çünkü sinema yoluyla insanların duyguları, güdüleri ve bilinçleri üzerinde çalışıyorsunuz. Bu duyguları devrime yönlendirmek mümkün. Fakat kendi içerisinde, sanatsal hareket, sanat çalışmaları siyasi mücadelenin tüm işlevlerine sahip olduğu iddia edilemez; etkisini tamamlamak için ek siyasi çalışma şarttır. Sanatta, siyasi mücadelenin tüm işlevlerini, tüm görevlerini aramak doğru değildir; Sanata, siyasi mücadelenin tüm işlevlerini, tüm görevlerini yüklemek doğru değildir; Sanata tüm bu işlevlerin, tüm görevler yüklenilmeye çalışılmamalıdır. Sanat falliyeti sadece siyasi hareketin işini kolaylaştırır fakat siyasi mücadelenin bütün rolünü sanat faalliyetine yüklemek doğru değildir. Oturaklı siyasi faaliyetin yazılar, açıklamalar, yorumlarla tamamlanması gerekir.

Öte yandan, varolan şartları hesaba katmalı, bu noktada çıkarak mesajımızı hangi seyirciye vermeye çalıştığımızı hesaplamalıyız, ve mümkün olan en geniş seyirci kitlesine sahip olmaya çalışmalıyız. Dar bir seyirci kitlesi için de çalışma yapılabilir, fakat bu dar seyirci kitlesi aşağı yukarı beli bir bilince, bilgiye ulaşmış kişilerde oluşmuştur. Dolayısıyla ben her zaman çok geniş seyirci kitlesine hitap etmeyi tercih ederim. Amacım budur, ve bunu başından beri böyle tespit etmişimdir. Bu anlamda bazı kişiler, bazı yoldaşlar çalışmalarımıza çok dar görüşlü eleştiriler getirirler. Genel kitlelere ulaşmak istediğimi anlamazlar; sanatın beli bir alanı olduğunu, sanattan siyasi bir hareketin tüm görevlerini, beklemenin doğru olmadığını kavramazlar. Fakat bu eleştiler benim için önemil değil. Ve bu anlamda YOL'un aldığı ve almaya devam ettiği başarı (YOL geniş kitleler tarafından seyrediliyor) bir tesedüf değildir. Kasten böyle yaptım onu.

Sanat tek başına devrim yapmaz, fakat doğru bir çizgiye, dünya hakkında doğru bir siyasi görüşe sahip olan bir sanatçı, eserleri yoluyla halka, kitlelerle çok güçlü bağlar kurabilir. Ve bu bağlar da çok siyasi olabilir. Bu anlamda sanat siyasi propaganda ve siyasi ajitasyon için yararlı olabilir; ancak ajitasiyon ve propagandayı basit ve kuru anlamayla ele almayı reddediyorum, o zaman sanat olmaktan çıkıyor. Yine bu anlamda gerçekten devrimci sanata sahip olduğumuzda, sadece kitleleri değil, diğer sanatcılarıda etkiliyebilirsiniz. Siyasi bilinç için ortamı hazırlamış olursunuz. Bu anlamda sanat bir silahtır, tüfektir; fakat sanatın kendine özgü bir dili vardır, sadece sanata ait olan bir dil. Bu dile tamamen ve mutlaka saygı gösterilmelidir. Sanatın diline saygı göstermezseniz, o zaman bu silah sizi öldürür. Geri tepme özelliği vardır."

❑ Sanatçı dünyayı değiştiren adam değildir

Yılmaz Güney, çıkış yolu göstermediği gerekçesiyle solda eleştirilmiştir. Bu tür eleştiriler en çok "Umut" filmi üzerine yapılmıştır. "Umut"ta anlatılan ve toplumsal gerçeğe itiraz edemiyen bazı eleştirmenler, bir devrimci seçenek göstemediği için Filmi eleştirmişlerdir. "Umut"ta metrepole göç etmek zorunda kalan bir Kürt emekçisinin dramını anlatan **Yılmaz Güney,** yalın bir gerçekcilikle soruna eğilmiş, büyük ölçüde stüdyo çekimi kullanmamıştı. Arabacı Cabbar, atı öldükten sonra son umut olarak define aracılığına başlamış, bu umutta suya düşünce çıldırma noktasına gelmişti.

Yılmaz Güney, bu eleştirleri yanıtlarken kendi sanat anlayışını şöyle ortaya koyuyordu.

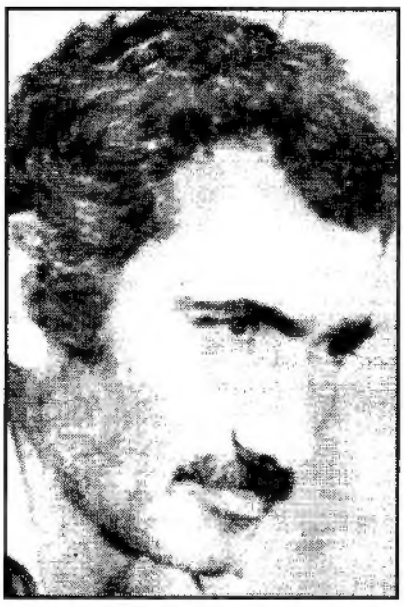

"Umut' eğer bir çıkış yolu göstermiş olsaydı film olmaktan çıkardı. Yol gösteren bir duruma gelirdi. Ayrıca devrimci sinemayı da böyle ele almıyorum. Devrimci sinema yol gösteren değil, onları düşünmeye sevk eden filmlerdir.İlerde kuşkusuz baştan sona birtakım şeylerin söylendiği filmlerde yapılacaktır. Bu, dediğim gibi devrimci sinemanın ilk noktalarından biridir. Düşünmeden bir insanin birtakım şeyler yapabilmesine imkan yoktur. Ben sadece kitleleri düşündürmek istiyorum.(Yılmaz Güney olayı, Cumhuriyet Sanat ve Edebiyat eki, kasım 1970)

Yine Y. Güney "Umut" konusunda yapılan eleştirileri 7. Sanat adlı sinema dergisinde şöyle yanıtlıyor.

"Şimdi bir film 1,5 saat falan sürer. Biz üç günde okunan bir kitabi bu süreye sığdırsak, anlatamayız yani. Benim için film nedir, bakın açıklayayım. Benim için film, üç günlük sarsıntı taşısın yeter. Fazla taşıyamaz çünkü. Seyirci filmde çıksın, üç gün onun etkisini taşısın; belli birikimler, belli temellenmeler kazansın. Dördüncü gün ben yokum, çünkü film yok. Etki olarak 10 sene ben bir filmin etkisinde kalamam ki. Bilinçaltına birşeyler yerleşsin yeter. Bizde kendimiz fazla abartmıyalım. Biz de nihayet sanatçıyız. Yani sanatçı dünyayı değiştiren adam değildir. Sadece dünyayı değiştirme mücadelesinin bir unsurudur. O kadar. Sonra şu da yanlıştır. Bu adam sosyalist de niye falanca tür birşey yapmıyor. Öyleyiz ama, eğer biz içinde bulunduğumuz şartları tam olarak hesaplayamamışsak, saptıyamamışsak, yapacağımız şey mutlaka yanlıştır, mutlaka..."(Yılmaz Güney'le konuşma Yedinci Sanat, Sayı 19, Ekim -Kasım 1974)

❑ **Sanatçı, topluma karşı sorumludur.**

Yılmaz Güney, sanatçının toplumu değiştiren adam olmadığını belirtirken, sanatçının toplumа karşı sorumluluğunuda vurguluyordu. Güney, halkı için yapılan filmlerin yanlış anlıyışların aşılamamasına dikkat etmek gerektiğini belirterek şunları söylüyordu.

"Film yaparken bir takım toplumsal sorumluluklar taşırız. Yani sözümüzü söylerken bu söylediklerimiz şu gün halkımızın içinde bulunduğu koşulara ters düşer mi? onlara yanlış bir takım düşünceler verir mi? onları yanlış davranışlara itebilir mi? biz işte yalnız bundan korkarız. Bizim gerçek yargıcımız halktır.

Ama halk derken de, halkın şu anda içinde bulunduğu kanaatler tam anlamıyla sözkonusu edilemez. Halkın bu gün içinde bulunduğu kanaatlar bir yerde gerek geçmişte, gerekse bugün egemen güçlerinin ideolojisinin baskısını taşır. Soyut olarak halkın kanaatlerinden söz edersek birtakım yanlışlıkları da beraberinde taşımış oluruz. Biz halk derken, halkın gerçek çıkarları için, yarına yönelik mücadelesi içerisinde bir halk anlıyoruz. Minibüs plağı ya da herhangi bir yerde halk romanı olarak satılan birtakım şeyler bence halk kavramını yozlaştırmaktadır.

İki yıllık çalkantılı dönem gerek bana gerek toplumumuza, halkımıza çeşitli deneyler kazandırmıştır. Biz de bu deneylerden kendimize düşen sorumluluklar oranında bir takım dersler çıkardık. Öyle sanıyorum ki bundan sonra yapacağımız filmler daha önce yaptığımız filmlere oranla daha çok görev yüklü olacaktır halkımıza karşı. Bu görev halkımızın gerçek çıkarları doğrultusunda, onun yararına ışık tutacak bir takım şeyler yapmaktır.

Toplum devamlı değişim içerisindedir. Bu değişim kaçınılmaz olarak sanata da yansır. Biz de halkımızın sorumluluğunu taşıyan bir sanatçı olarak bu değişimin gerçek niteliğini sinemamız kanalıyla anlatmak zorundayız. Bir ülkede birtakım anti-demokratik uygulamalar varsa, bunlar sinema alanında da etkisini gösterir.Bunun sinema alanına etkisini göstermesi sansürdür. Sansürün şartlaması sonucu, ister istemez yaptığımız filmlerde bir takım çarpıklıklar bulunmaktadır. Bundan önce yaptığımız filmlere tam anlamıyla gerçekçi, devrimci, halkçı filmler diyemiyoruz. Çünkü benim bundan sonra yapacağım filmler ancak bu söylediklerimin doğruluğunu ya da yanlışlığını ortaya koyacaktır.

Gerçek değişken birşeydir. Sanatta biz bunu yansıtmak zorundayız. Gerçekcilik toplumun değişen yeni çehresini, yeni gelişim eğilimlerinin aktarılması anlamında önem taşıyor bence. Ben kendi sinemama yabancıların dışarda takmaya çalıştığı gibi "Yeni gerçekçilik", şu bu cinsinde bir isim vermiyorum. Bizim görevimiz filmler yapmaktır. Bunların çeşitli şekilde değerlendirilmeleri, halkın, eleştirmenlerin, tarihçilerin görevidir."

"Yol, Sürü" gibi filmlerde Türkiye ve Kürdistan manzaraları çizen Güney, anlattığı toplumsal gerçekler ile siyasi bildirileri en güçlü şekilde vermeyi başarmıştır. Bu filmler ne Kürt nede Türk sinemasında henüz aşılabilinmiş değildir. Bu başarıda doğru bir sanatsal anlayışa sahip olmanın büyük payı var. ◆

NAZIM'A DAİR

A.DENİZ

Nazım için yazılanlar, Nazım'ın yazdıklarından fazla. Çok şeyler söylendi O'nun için, hem dostlarınca, hem düşmanlarınca. O ki, proletaryaya adadı sanatını, daha çoook yazılacak O'na dair.

Proletaryaya sanat cephesinde vedikleriyle anılacaksa eğer Nazım, 31 yıl önce, 3 Haziran 1963'te aramızdan ayrıldı demektense, O'nu 92. yaşında anmakta olduğumuzu belirtmek daha anlamlı olmaz mı?

Bab-ı Ali, Bursa Hapishanesi, Bakü, Moskova, Prag, Sofya... ya da herhangi bir başka yerde ne görüştük, ne mektuplaştık Nazım ile. Ancak; 92'lik Nazım, kavga yükseldikçe daha delikanlı, daha atılgan, daha militan... yaşıyor içimizde. Onun için, bizim de anlatacaklarımız olacak O'na dair, bizden sonrakilerin de.

Ve kavgada herkesin kendince bir Nazım'ı olacak. Benimki gibi:

...
Yaşamak / bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine
bu hasret bizim'se eğer;

hasretini çektiğimiz yeni dünyamızı yaratmayı koymuşsak kafamıza; hasretimiz uğruna ölmeyi en baştan kucakladığımızı biliriz. Ve o an geldiğinde, her devrim savaşçısının yanıbaşında, kite ile birlikte Nazım'da bulunacak. Ben hep görüyorum O'nu, devrim için döğüşerek toprağa düşenlerin son uğurlanışında. Benim Nazım'ım, doluyor atkısını yüzüne, çıkıyor kitlenin arasında yüksekçe bir yere, kaldırıyor sıkılı yumruğunu gökyüzüne ve kendinden emin bir sesle haykırıyor kızıl bayrağa sarılı savaşçının son uğurlanışında:

...
Ölenler / döğüşerek öldüler;
güneşe gömüldüler.
Vaktimiz yok onların matemini tutmaya!
Akın var / Güneşe akın!
Güneşi zaaaptedeceğiz
Güneşin zaptı yakın!"

70'li yıllarda bir devrimcinin mezarı başında, bir başka devrimci, Nazım'ın bu dizilerini ezbere okuduğunda yüreğim göğüs kafesimi öyle yumruklamıştı ki, "ne duruyorsun yerinde" dercesine uyarmış ve o zaman katıldığım, benim için bir ilk, bir başlangıç olan bu eylem, beni muazzam etkilemişti.

Öyle ya, bizi böylesine etkileyen bu dizelerin yaratıcısını kim, hangi olay etkilemişti? Öğrendik ki; kuzey komşumuzdan bir ses yükseliyor dalga dalga, 1917'lerde. Ve haber taşınıyor dünyanın en ücra köşelerine.İşçilere, köylülere, emekçilere ve tüm ezilen halklara. Artık bir rüya değil, gerçekti. Buz kırılmış, yol açılmıştı. Zulmün, açlığın, sefaletin; sömürü sisteminin köküne kibrit çakılmıştı. İşçiler kendi iktidarlarını kurmuş, kendileri yönetiyordu.

Sovyetler Birliği'ni görebilmek için can atıyordu dünya işçileri. Orayı görmek, öğrenmek ve kendi ülkelerinde hayata uygulamak; yani, katkısı ölçüsüde emeğinin karşılığını almak... Hangi bilinçli işçi istemezdi bunu. Kendi iktidarını kurup, sömürüsüz bir dünya yaratmayı.

Bunun için koyuldular yola Türkiyeli komünistler. Onlar 1920'lerde Bakü'de ilk kongrelerini yaptıklarında, daha büyük bir coşkuyla çarptı Türkiyeli amele ve reçberlerin yüreği. Kuzey komşudan dersler alıp gelenler, yani Marx, Engels, Lenin ve Stalin yoldaşlardan öğrenen bu insanlardan kendi kurtuluşlarının yolunu öğreneceklerdi ülkemizin yoksul köylüleri işçileri, emekçileri.

Onlar döndüklerinde yurda, katledileceklerinin işaretleri belirmiş, daha Erzurum'da. Örgütlendirilmiş yobazlar, Mustafa Suphi ve arkadaşları için "bunlar, camilerimize eşek bağlayacaklar" diyerek etrafta zırlamaya başlarlar. Bu gelişmeler bahane edilerek, M. Suphi ve yoldaşları Kazım Karabekir tarafından silahsızlandırılarak Trabzon'a sevkedilmişler. Mustafa Kemal'in muhafız kumandanı Topal Osman'ın adamları tarafından katledildiler: Mustafa Suphi ve 14 yoldaşı. Tarih: 28 Ocak 1921 Karadeniz'in kapanamayacak olan büyük yarası, Türkiyeli ilk Bolşeviklerin katledilişi.

Ve öğrendiğimize göre, bu olay Nazım Hikmet'in sınıfsal dönüşümünün ilk tohumları oluyor. Tarihin sınıflar mücadelesi olduğunu anladığında Nazım, Suphilerin ölüm sancısı vurdu kalbinin derinliklerine. ve bu sancısını "... Deldiler göğsümü 15 yerinden sandılar ki / vurmaz artık kalbim kederinden. / Kalbim yine çarpıyor kalbim yine çarpacak!!!/" diyerek dile getirdi.

"Benim geldiğim yere Anadolu'da gördüklerim getirdi" diyen Nazım Hikmet, Anadolu'da gördükleri, o zamana kadar okuyup, işittikleriyle yetinmiyor. Suphi'lerin katledildikleri dönemde Sovyetler Birli-

ği'ne gidiyor 19 yaşındaki Nazım. Orada anlıyor ki; dünya, paşa köşklerindeki gibi değil. Anlıyor ki; Burjuvazi ile proletarya arasında birbirine taban tabana zıt iki ayrı dünya var. Biri emeğin sömürüsüne dayanan, diğeri sömürüsüz bir dünya. Ve bu iki dünya arasında; yani, emekle sermaye arasında amansız, uzlaşmaz bir kavga var. Sömürüsüz bir dünya kurulana kadar sürecek olan bir kavga.

Anladı ki Nazım Hikmet, sanat denen şey bu iki dünyanın dışında kalamaz. Ya birine, ya diğerine hizmet eder sanat. İşte o zaman Nazım Hikmet, kendi sınıfına; burjuvaziye ihanet etti. "Vatan Haini" olma nın başlangıcını ilk o zaman yaptı. Sanatını proletaryanın hizmetine sundu

Nazım Hikmet, devrimci örgütler içinde öğrendikleriyle eli kalem tutup, ağzı laf eder noktaya gelinince soluğu örgütlülüğün dışında alan; "aydın" olmayı, devrimci olmaya yeğleyen döneklere uymadı. Örgütlü mücadelede saf tuttu. O günden bu güne bu bozuntular moda akım haline geldi. Ve ne yazık ki, kendilerine alan bulunmaktadır. Anılan üzerine kurulu dünyalarını anlata anlata bitiremezler.

Bir bakarsın "Nazım'ın itibarının iadesi" istenir onun düşmanlarından. Yani, aslında O'nu itibarsızlaştırmak isterler proletarya saflarında. Yani kendileri gibi yapmak isterler O'nu. O'nu mücadelede alıkoymak isteyen "iyi niyetli dostlarına" şöyle diyordu: "... Ben diyorum ki ona: -

Kül olayım / kerem / gibi /yana /yana /.
Ben yanmasam/sen yanmasan/ biz yanmasak,/
nasıl /çıkar /karanlıklar / aydınlığa.../"

Nazım, ya da Yılmaz, ya da... bir zamanlar dost oldukları bazı insanlara yazdıkları özel mektuplar, çektirdikleri özel resimler vb. "bunlar hiçbir yerde yok, yalnız bende var, bilmem şu kadar paraya veririm" türünden davranıp, kendine kişisel çıkar elde etmek için onları kullananlara, bugün hayatta olsalardı ne derlerdi acaba?

Hepsini bilmem ama, "çekin elinizi üzerimden, ben proletaryanın malıyım." derlerdi.

Sınıfsal tercihini koyup, proletarya saflarında, o zamanki TKP içinde örgütlü bir güç olarak mücadeleye atılan Nazım Hikmet, Kemalist diktatörlüğün şimşeklerini üzerine çekti. Takipler, gözaltılar, işkenceler ve 14 yıl süren mahpusluk, İstanbul, Çankırı, Bursa hapishanelerinde...

Nazım Hikmet, cezaevlerinde de üretkenliğini sürdürdü. Bursa Cezaevi'ndeki mahpus arkadaşı, değerli edebiyatçı Orhan Kemal gibi dostlarına önemli katkılarda bulundu. Bu dönemde karısına yazdığı şiirlerinde de toplumsal içerik ve devrimci kararlılık işin özünü oluşturmaktadır. Nazım'ın asılacağına ilişkin haberler alan ve bunun üzerine üzüntüsünü dile getiren eşine şöyle yazıyor Nazım: "...

"emin ol ki sevgilim;
zavallı bir çingenenin
kıllı, siyah bir örümceğe benzeyen eli
geçirecekse eğer ipi boğazıma,
mavi gözlerimde korkuyu görmek için
boşuna bakacaklar / Nazıma!"

1950 yılında çıkan bir af sonucu Nazım'ın hapisliği sona eriyor. Ancak, sağlıklı bir çalışma yürütebilmesinin koşulları kalmadığı gibi, öldürülme ihtimali fazlasıyla var. Bunun üzerine kaçak olarak ülkeyi terk eder. Daha sonraki yaşamını Moskova'da sürdürür.

Gerek Nazım'ın kaçışı, gerek devrimcilerin burjuvazinin zindanlarını delip çıkmaları, Nazım'ın şu dizelerinde insanı daha da coşkulu kılmıyor mu?

"...
O duvar o duvarınız
vız gelir bize, vız!
Bizim kuvvetimizdeki hız
ne bir din adamının dumanlı vaadinden,
ne de bir hülyanın gönlü yakışındadır.
O yalnız
tarihin o durdurulmaz akışındadır."

Nazım Hikmet ortaya koyduğu eserleriyle proletarya saflarında sanat cephesinde büyük bir savaşçıdır. O, yaşadığı tarihsel koşullar içinde, görebildiği noktalara yaklaşımı ile kendi alanındaki üstünlüğünü belgelemiştir. O'nun bu yanı tartışılmaz bir gerçetir.

Nazım'ın çizdiği geniş çerçeve içinde bulunması gereken bazı önemli sorunlar karşısında arayıp da bulamadığımız tavır; ya da takındığı tavırlar içinde eksik ve yanlış bulduğumuz yanlar da var elbette. Ancak; bunlar O'nun bütünlüklü bir değerlendirmesi yapıldığında ortaya konması gereken şeylerdir. İşin bu yanı O'nun komünistliğinin sorgulanması ile ilgilidir. Bu iş ise, Kuzey Kürdistan/Türkiyeli komünistlerin omuzundadır. Bununla birlikte bir kaç noktaya çok kısa da olsa değinmeyi gerekli görüyoruz.

*Nazım Hikmet Asya'dan, Afrika'ya ezilenlerin sancısını yüreğinin derinliklerinde yaşatır. Onları dizelerine yansıtıp özgürlük rüzgarına yükleyerek tüm dünyaya ulaştırırken, Kürt ulusal sorunu karşısında aynı duyarlılığı gösterememiştir. O, geldiği yere Anadolu'da gördükleriyle geldiğini söylemiştir. Ki, Anadolu denen yerlerin bir bölümü K. Kürdistan topraklarıdır. Burada, çeşitli Kürt isyanları Nazım'ın yaşadığı dönemde olmakta; katlıamlar, sürgünler yaşanmaktadır. Nazım Anadolu'da gördükleri içinde bunları görememektedir. Bu konuda Kürdolog Kamuran Ali Bedirxan'a yazdığı ve basında çıkan bir mektubunu biliyoruz. Ki, bu mektup komünistçe bir tavır takınamamaktadır.

* Yine, Anadolu'nun bir bölümü Ermeniler'in yurdudur. Ve Ermeniler soykırımdan geçirilmiş, yerlerinden, yurtlarından sürülmüşlerdir. Nazım bunu da, Anadolu'da gördükleri içinde görememiştir.

*Nazım'da, kadın sorununda sınıfsal yaklaşım öne çıkmamaktadır. "Anamız, avradımız, yarimiz", "Mahpusun Karısı" vb. nitelemelerle, kadına bir eş, bir sevgili olarak; O'na erkeğin bir yedeği şeklindeki yaklaşım Nazım'da belirleyici bir rol oynamaktadır.

* Marx, Engels, Lenin ile birlikte, Marxizm-Leninizm'in 4 Klasiğinden biri olan Stalin 1953 yılında öldüğünde:

"5 Mart 1953
İlkönce kım kime metin ol kardeşim diyecek.
İlkönce kim kime başsağlığı dileyecek?
Hepimizindi o / hepimizindir.
Yoldaşlarım / acınızı duyuyorum.
sizin duyduğunuz gibi tıpkı
aynı şiddetle.
Kardeşlerim,
hüngür hüngür ağlamak geliyor içimden,
tutuyorum kendimi sizin gibi tıpkı
aynı metanetle. / Seviyorum O'nu.
Marx'ı, Engels'i, Lenin'i, sevdiğim gibi
Aynı muhabbetle, aynı hürmetle..."

diyen Nazım Hikmet, 1956 yılında yapılan SBKP 20. Parti Kongresi ile iktıdara gelen; Marksizm-Leninizm'e saldırıyı Stalin'e saldırıyla başlatan Kruşçev modern revizyonistlerinin saldırılarının etkisinden kalarak Stalin'i bir despot olarak göstermeye çalışan şiirinide yazabilmiştir. Bu tavır Nazım'ın en önemli hatası ve tutarsızlığıdır. Adına Marx'ı, Engels'i, Lenin'i sevdiği gibi sevdığini söylediği Stalin'e yazdığı şu şiire ne demeli!

"Taştandı, tunçtandı kağıttandı
İki santimden yedi metreye kadar
Taştan Tunçtan ve kağıttan
çizmeleri dibindeydik şehrin
bütün meydanlarında
Parklarda ağaçlarımızın üstündeydi
Taştan, tunçtan ve kağıttan gölgesi"

"Nazım'ı anma iddiasındaki bir yazıda bunlara ne gerek var" diyenler olacaktır. Bu düşüncede olanlara diyeceğimiz şudur: Anmalar genellikle düz mantıkla yapılmakta; faydacı yaklaşım işin özünü oluşturmaktadır. Biz bu türden komünist ve devrimcileri anmanın proletaryaya bir yarar sağlamayacağını düşünüyoruz.

Komünist ve devrimcilerin kazanımlarını ölümsüzleştirmek için onları hatalarından arındırmak, doğrularını sınıf savaşımında canlı tutmakla olur.

Nazım'ı bu bilinçle anıyoruz. Nazım, üzülme sakın, sen milyonların kavgasında onlarla birliktesin. ve hep beraber:

"Güzel günler göreceğiz çocuklar
güneşli günler göreceğiz

Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere / süreceğiz..."

*Onun, TKP'nin Reformist-Kemalizm hayranı-revizyonist çizgisine karşı bilinir bir eleştirisi yoktur. O, TKP çizgisinin devam olarak revizyonist SB'nin de hayranlığını elden bırakmamıştır. Bunlar tartışılmak zorundadır. ◆

İNSAN RUHUNUN DERİNLİĞİNE İNEN ŞAİR

Ali BALİ

Nazım Hikmetinsanlığın kalbinde derin izler bırakmasını beceren, günümüzde insanlıkla birlikte yaşıyan bir şairdir O, şiir sanatında başarılı olduğu kadar, aynı zamanda çağdaş bir oyun yazandır. Tüm eserleri bilimsel olduğu kadar, politiktir. Şairin erken ölümü dünya sanatı ve sanatçıları açısından büyük bir kayıptır. 31. ölüm yıldönümünde onu bir kez daha saygıya anıyoruz.

Ancak egemen sınıflarca, şairin eserleri ve kişiliği halen yargılanmaktadır.

Nazım Hikmet 1902 yılında Selanik'te doğmuş Göztepe Taşmektep, Galatasaray Lisesi, Harbiyeliada Bahriye Mektebi'ni bitirmiş. Hastalığı nedeniyle askerlikten ayrılmak zorunda kalmış, çocukluğu ve gençliği dedesinin yanında geçmiştir. Dedesi Nazım Paşa dindar bir adammış. Aynı zamanda Mevlevi Tarikatı'nın üyesiymiş. Dedesinin bu durumundan şairin etkilenmemesi mümkün değildir. Nazım Hikmet'in bu dönemlerdeki şiirinde dinin etkisini görmek mümkündür. Şair bu dönemde (hece ölçüsüyle şiir yazmış yukarıda bahsetiğim, şiirinden bir örnek: Ağa cami ismini taşır. Ağa Cami İstanbul Beyoğlu'ndadır. Etrafı duvarlarla çevrili küçük bir mescittir. Çevresini meyhaneler kumarhaneler sarmıştır. İçki, kumar, fuhuş, cinayetler bu mahallede işlenir. Adı geçen Ağa Cami'nin içine düştüğü hazin durumu Nazım Hikmet'i derinden etkilemiştir. Duygularını şiriyle şöyle dile getirmiştir.

AĞA CAMİİ

Haysalam almıyordu bu hazin hali önce
Ah, ey zavallı mabet, seni böyle görünce
Dertli bir çocuk gibi imanıma bağlandım
Allah'ımın ismini daha çok candan andım.
Ne kadar yabancısın böyle sokaklarda sen!
Böyle sokaklarda, ki anası canverirken
Işıklı kahvelerde kendi öz evladı var...

Aynı yıllarda kaleme aldığı içinde din ve şovenizm kokan şiirinden bir örnek daha;

İSTANBUL'UN FETHİ

İslam'ın beklediği en şerefli gündür bu
Rum, Kostentiniyesi oldu İstanbul
Cihana karşı koyan bir ordunun sahibi
Türk'ün genç padişahı, bir gök yarılır gibi
Girdi "Eğri Kapı"dan bir atın üstünde
Fethetti İstanbul'u sekiz hafta üç günde
O ne mutlu, mübarek kuluymuş Allah'ın

(Mavi Gözlü Dev Z. Sertel S. 22.23)

İlk defa, 19 yaşında memeketinden ayrılmakla birlikte şairin hayatında yeni bir dönem başlar. Bu döneme şairin olgunlaşma başlangıcı da diyebiliriz.

Şairin Anadolu gezisi sırasında halkın içinde bulunduğu sefaleti yerinde görerek bir şair gözüyle incelemiştir. Anadolu halkının bu hazin durumu Nazım üzerinde derin izler bırakmıştır. Şairin üzerinde derin izler bırakan diğer bir karşılaşma, Almanya'da okumuş komünist eğitimli Spartakist Türk gençleriyle tanışması hayat çizgisini etkileyerek devrimci bir sanatçı olmasına yolaçmıştır.

Bu dönemde (1920) Nazım Hikmet'te bir düşünme uyanma devri başlar. İlk defa din kisvesi altında, halkı sömüren memleketin gelişmesini engellemeye çalışan, gerici şoven yöneticilere karşı mücadele etmeye başlar. Şair yeni bir felsefe anlayışla çalışmalarını sürdürerek, ezen ile ezilen arasındaki derin farkı işlemeye başlar. Şair artık özgür koşuk türünde çalışmalarını sürdürmeye girer.

Nazım Hikmet bundan sonraki hayatını düşündüğü gibi yaşamaya çalışmıştır. İnsanlığın güzel günlere kavuşmsı için hiçbir fedekarlıktan kaçınmamıştır. Bolu Lisesi'nde kısa süre öğretmenlik yaptıktan sonra Sovyetler Birliği'ne giderek K.U.T.V. Üniversitesi'nde ekonomi ve toplum bilimleriyle ilgili öğrenimini tamamlar. 1924 yılında İstanbul'a dönerek Aydınlık gazetesinde çalışmaya başlar. Gazetede çıkan politik yazılarından dolayı onbeş yıl, gıyaben hüküm giyer. Mahkumiyetini gözönünde bulundurarak memleketini terk etmek zorunda kalarak Sovyetler Birliği'ne kaçmıştır. 1928 yılında çıkan af yasasından yararlanarak tekrar Türkiye'ye dönmüştür. Rize'de yakalanıp yargılanmış, yargılanma sonucu Nazım Hikmek hakkındaki karar bozulmuş, İstanbul'a gelerek resimli ay dergisinde, film stüdyosunda çalışmaya başlamıştır.

Çalışma süresi içinde politik yazılarından dolayı 4 yıla mahkum edilir. Cumhuriyet'in onuncu kuruluş yıldönümü nedeniyle çıkan aftan yararlanarak tahliye olur. Orhan Selim imzasıyla Tan, Akşam, Son Posta gazetesinde şiir, roman, fıkra ve oyun çalışmalarını, sanatsal faaliyetlerini sürdürmeye çalışır. O dönemlerde egemen çevreler içine düştükleri istikrarsızlığı gidermek için Şeh-Sait Ayaklanması'nı bahane ederek Takiriri Sukün Kanunu'nu çıkarmışlardır. Bu gerici şöven yasayla konuşan, düşünen, düşündüklerini yaymaya çalışan, sanatçılara da yönelik baskılar artırılmıştır.

1926 yılında Ankara İstiklal Mahkemesi Nazım Hikmet'in poli-

tik yazıları ve sanatsal etkinliklerinden dolayı 15 yıl ağır hapis, artı kürek cezasına çarptırıldı. Aynı yıl Bursa Ağır Ceza Mahkemesi'nde 6 yıl 6 ay ceza verildi. Nazım Hikmet (1928-1938) on yıl süre içinde toplam 61 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılarak politik çalışmaları ve sanatsal faaliyetleri engellenmeye çalışılmıştır. Nazım Hikmet Türkiye'de yaşadığı süre içinde sürekli izlenip çalışmaları engellenmiş. Cezaevindeyken kolları zincirle bağlanarak halka teşhir edilmiştir. Hakim sınıfların tüm çabaları boşuna, şairin derin bakışları, usta yaratıcılığı demiri tavında dövebilmiş, halkların gönlünü fethetmiştir. Şaire verilen cezanın 18 yılını çeşitli cezaevlerinde (Çankırı, İstanbul, Bursa) çok zor koşullarda yatmıştır. Ahmet Emin Yalmaz ve aynı görüşü paylaşan yazar ve sanatçıların açtığı kampanya sonucu 1950 yılında af kanunundan yararlanması sağlanarak, serbest bırakılmıştır. Serbest bırakılınca senaryo yazarlığına başlar ve yaklaşık 1.5 yıl sonra tekrar memleketini terketmek zorunda kalır. Bir Romen şilebiyle Romanya üzerinden Sovyetler Birliği'ne kaçar. Aynı yıl T.C. vatandaşlığından çıkarılır.

Mahpustaki yılları dışında Nazım Hikmet sürekli izlenmiş, gözaltında tutulmuş, evi basılıp çalışması engellenmiştir. Defalarca kitaplığı tahrip edilmiştir. Baskılardan dolayı çalışma müsveddelerini el altında bulunduramamıştır. Yazma özgürlüğünün olmadığı bir ortamda, Nazım Hikmet edebiyat, sanat, felsefe, tarih ve sosyoloji ile ilgili düşüncelerini düzenli olarak açıklama fırsatını bulamamıştır.

O, gelmiş geçmiş en büyük Türk şairlerinden birisidir. Ve 42 yıldır Türk vatandaşlığından çıkarılmıştır. Memleketini seven şair yaşamı boyunca sömürüye karşı çıkmış, yeteneklerini kullanarak çeşitli konularda, (şiir, roman, hikaye, oyun) değerli eserler yaratmıştır. Tüm dünyanın tanıdığı sevip saygı duyduğu, eserleri çeşitli dillere çevrildiği, en büyük şairlerdendir. Türkiye şairi hala vatandaşlığa alma cesaretini gösteremeyen mıştır. Tüm bu olumlulukların yanında şairin eksiklerinden bahsetmeden geçemeyeceğim.

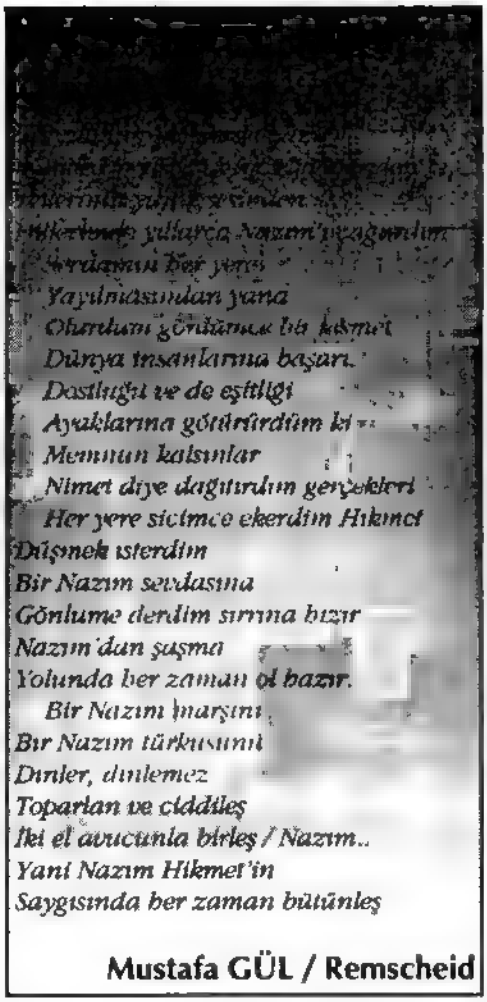

Mustafa GÜL / Remscheid

Şair Kuvay-ı Milliye Destanı'nı yazarken, şovenizmin etkisinde kalmıştır. Destanın kahramanı, Kara Yılan, Şahin Bey'in şahsında Türklüğün yiğitliğinden, kahramanlığından, fedakarlığından bahsederek övgüler dizmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda Kara Yılan'ın, Şahin Bey'in yanında omuz omuza savaşan, savaş süresince hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan Kürt halkının savaştaki katkılarını görmezlikten gelmiştir. Savaş bittikten sonra Türk sömürgeci güçlerinin Kürt halkına karşı yürütülen yok etme soy kırımına sessiz kalmıştır. Sosyalizmi rededen, uzlaşmacı TKP'ye

"Sen bu günümüzsün, yarınımızsın
en ince hünermizsin
sen aklımız
yüreğimizsin
yumruğumuzsun"

diyerek övgüler dizmiştir. Şairin bu eksikliklerine rağmen, günümüz insanının Nazım Hikmet'ten öğreneceği çok şey vardır.

Şairin eserlerindeki geniş boyutluluk, engin içeriklik, yenilikçi, çağımıza damgasını vurmaktadır. O; aynı zamanda dünya edebiyatının en seçkin simalarından birisidir. Nazım Hikmet yaşamış olduğu dönemde, edebiyatla uğraşmak isteyen insanlara desteğini hiçbir zaman esirgememiştir. Sanatçının dünya edebiyatındaki yerinin farkına varan günümüz burjuva yöneticileri, Nazım Hikmet Vakfı adı altında, sanatçının, direnen, yaratıcı ve yenilikçi yönünden soyutlayıp sosyalizmden arındırarak, mistik bir kişiliğe sokmak istemektedirler. Böylece şairi burjuva sanatçılar kervanına katmak için bir dizi projeler hazırlamaktadırlar. Geçmişte ve günümüzde, egemen çevreler hiçbir zaman devrimci sanata ve sanatçıya iyimser yaklaşmamışlardır. Sanatın diyalektik metodundan rahatsız olmuşlardır. Günümüzde de faşist yasalarıyla devrimci, sanatçıların sanat ürünlerini çürütme sanatsal etkinlikleri engelleme, sanatçıyı tutuklayarak ölümle tehdit etmektedirler. İşte tüm bu sindirme politikasının karşısında devrimci sanatçılar, aydınlar, duygularını, düşüncelerini, yeteneklerini gelen saldırılara terk etmeyerek militanca sanatsal faaliyetlerini surdurmektedirler. Zaten kavram olarak devrimci sanatçı, yaşadığı toplumda, toplumsal olayların görünmeyen yüzünü, aynı zamanda değişen, gelişen yenilikçi, siyasi yönünü sanat yoluyla kendi sınıfına anlatmasıdır. Emperyalizmin dünya pazarlarını ele geçirme politikasının hat safhaya

Otobiyografim

1902'de doğdum
doğduğum şehre dönmedim bir daha
geriye dönmeyi sevmem
üç yaşımda Halepte paşa torunluğu ettim
on dokuzumda Moskova komünist Üniversite öğrenciliği
kırk dokuzumda yine Moskovada Tseka-Parti konukluğu
ve on dördümden beri şairlik ederim
kimi insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir
ben ayrılıkların
Kimi insan ezbere sayar yıldızların adını
ben hasretlerin
hapislerde de yattım büyük otellerde de
açlık çektim açlık grevi de içinde ve tatmadığım yemek yok gibidir
otuzumda asılmamı istediler
kırk sekizimde Barış madalyasının bana verilmesini
ve verdiler de
otuz altımda yarım yılda geçtim
dört metre kare betonu
elli dokuzumda on sekiz saata uçtum Pragdan Havanaya
961'de ziyaret ettim anıt kabri kitaplarıdır

geldiği günümüzde, işçi sınıfı ile Komprador Tekelci burjuvazisinin arasındaki sınıf ayrılığı gün geçtikçe derinleşmektedir. Bu çelişki kanlı kavgalı savaşlara yol açmaktadır.

Savaşla birlikte yaşadığımız dünyada ve günümüz Türkiye'sinde, Kurt halkı açısından belli değişimler, gelişimler kendini göstermektedir. İşte sınıfın değerlerini taşıyan sanat değişen gelişen toplum için önemli bir propaganda aracı olmalıdır. Burjuva sanatına, muhalefet olarak ezilenden, sömürülenden yana olan devrimci sanat doğmuştur. Hiçbir engel gelişen değişen toplumsal kazanımları engellemeye gücü yetmeyecektir. Sonuçta devrimci sanat gelişen, değişen toplumsal kazanımlarla birleşerek politikleşecektir. ◆

partimden koparmağa yeltendiler beni ...sökmedı
yıkılan putların altında da ezilmedim
951'de bir denizde genç bir arkadaşla yürüdüm üstüne ölümün
52'de çatlak bir yürekle dort ay sırt üstü bekledim ölümü
sevdiğim kadınları deli gibi kıskandım
şu kadarcık haset etmedim Şarloya bile
aldattım kadınlarımı
konuşmadım arkasından dostlarımın
içtim ama akşamcı olmadım
hep alnımın teriyle çıkardım ekmek paramı ne mutlu bana
başkasının hesabına utandım yalan söyledim
yalan söyledim başkasını üzmemek için
ama durup dururken de yalan söyledim
bindim tirene uçağa otomobile
çoğunluk binemiyor
operaya gittim
çoğunluk gidemiyor adını bile duymamış operanın
çoğunluğun gittiği kimi yerlere de ben gitmedim 21'den beri
camiye kiliseye tapınağa havraya büyücüye
ama kahve falına baktırdığım oldu
yazılarım otuz kırk dilde basılır
Türkiyemde Türkçemle yasak
kansere yakalanmadım daha yakalanmam da şart değil
başbakan filan olacağım yok meraklısı da değilim bu işin
bir de harbe gitmedim
sığınaklara da inmedim gece yarıları
yollara da düşmedim pike yapan uçakların altında
ama sevdalandım altmışıma yakın sözün kısası yoldaşlar
bugun Berlinde kederden gebermekte olsam da
insanca yaşadım diyebilirim ve daha ne kadar yaşarım
başımdan neler geçer daha kim bilir

(Bu Otobiyografi 1961 yılı 11 Eylülünde Doğu Berlın'de yazıldı.)

NAZIM HİKMET'e

Sen "Prometenin çığlıklarını
kabakıyım tütün gibi piposuna
dolduran" adam,
sen benim mavi gözlü arkadaşım
kabil değil unutmam seni.
26 Eylül 1943
seni yapayalnız bırakıp hapishanede
Bir üçüncü mevki kompartımanda
pupayelken
koşacağım memlekete.

Tren
bir güğercın gibi çırpınarak istasyona girecek,
gözü yaşlı bir genç kadına
beş senenın ardından kocasını
getirecek.
O dem -ki boş verip istasyon halkınayanaklarından öperken sevgilımı
sen neşeli mavi gözlerinle bakacaksın içimden bana.
O dem -kı yürekten herşey atılacakekmek, kın, hasret
fakat Nazım Hikmet
sen şu kadar kilometre uzakta kalmana rağmen
aydınlık yüreğimin duvarına dayayıp sarı saçlı başını,
batan bir yaz güneşi hüzniyle ağlacaksın arkadaşını!

Günler geçecek
ekmek, derdi çökecek omuzlarımıza.
Fabrika. /Makınalar.. / Tezgahım
Sana şeker kamışı, portakal
yollayacağım,
karım yün çorap örecek
her hafta mektup yazacağız
-askere almazlarsa eğer-

Unutabilir mıyım seni?
Tahta kurusu ayıkladığımız hapishane gecelerını,
ve radyoda Şark Cephesinden haber beklediğimiz
müthiş anların küfrünü!
-Radyonun yanındaki duvara
kurşun kalemiyle / abus insan yüzleri çizmıştin-
Unutabılır mıyim seni hiç?
Hala beton malta boylarında
duyuyorum
takonyaların sesını! / Unutabilir
mıyim seni?
Dunyayı ve insanlarımızı sevmeyi
senden öğrendim
hikaye, şiir yazmayı
ve erkekçe kavga etmeyi, senden!

Orhan Kemal / Bursa 1943

Edebiyatımızın coşkun ve duru bir ırmağı

Orhan Kemal 80 Yaşında

H. KARADAĞ

Cumhuriyet devri edebiyatımızın temel taşlarından biri olan hikaye, roman ve oyun yazarımız Orhan Kemal 15 Eylül 1914'de Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğdu. Asıl adı Mehmet Reşit Ögütçü'dür. Babası 1. TBMM Kastamonu milletvekili Abdul Kadir Kemal, annesi ise öğretmen Azime hanımdır.

Orhan Kemal ortaokul son sınıfında iken, babasının hükümete karşı "Ahali Partisi" kurup bu maksat ile bir de gazete çıkarması yüzünden Kemalistlerin baskılarına dayanamayarak 1931'de öğrenimini yarıda bırakıp babası ile birlikte Suriye'ye kaçmak zorunda kaldı. Suriye'de ve Lübnan'da 1 yıl sürgün yaşamı sürdüren Kemal buralarda matbaa işçiliği yaptı. 1932 yılında geriye dönerek yeniden Adana'ya yerleşti. Bu tarihten itibaren 3 yıl pamuk fabrikalarında işçilik, dokumacılık ve katiplik yaptı.

20 mayıs 1935'de Niğde'de askerliğini yaparken, bitimine yakın bir zamanda Nazım Hikmet'e olan hayranlığı yüzünden bir dergiye sosyal içerikli şiirler yazdığı gerekçesiyle 5 yıllık bir mahkumiyete çarptırıldı. İçeriye düşünce kendisini siyasi ve sanatsal olarak daha da geliştirdi. Şiirler ve öyküler yazdı. Kayseri Hapishanesi'nde iken "Yedigün" dergisinde Reşit Kemal imzasıyla şiirler yazmaya başladı. "Ses", "Yürüyüş", ve "Gün" dergilerine ise Orhan Reşit imzasıyla yazıyordu.

1939'da Orhan Kemal'in babasıda yurtdışında geriye döndü. Babası o Kemal'in yattığı hapishaneyi değiştirmeyi sağladı ve ona Bursa Cezaevi'ne naklettirdi. Orhan Kemal'in buraya gelişinden kısa bir süre sonra (onun hayatında önemli bir dönüşüme sebep olacak) Nazım Hikmet ile tanıştı. 5 Aralık 1940'tan itibaren ikisinin arasında sonsuz bir dostluk ilişkisi kuruldu. Orhan Kemal, N. Hikmet'ten oldukça etkilendi. Onun edebiyat, dil ve düşünce alanındaki bilgi ve deneylerinden öğrendi. Bu etkilenme sonucu o şiir yazmaktan vazgeçip roman yazmaya yöneldi.

Orhan Kemal dışarıya çıkınca Adana'da çeşitli işlerde çalışmaya başladı. 1948'de ilk romanı olan ve kendisinin yaşantısını konu edinen "Baba Evi ve Avare Yıllar" adlı eseri yazdı. 1949'da "Ekmek Kavgası" adlı romanının yayınlanmasıyla hikaye ve romanda iyice tanınmaya başlandı. O, Kemal yanlızca edebiyatla değil, aynı zamanda ülke ve toplum sorunlarıyla da ilgileniyor buna çareler araştırıyordu. Bu tarihlerde Nazım Hikmet yazdığı mektuplarda düzene karşı hoşnutsuzluğunu açıkça dile getiriyordu.

1950 yılında, önemli arkadaşlıkları ve geçmişleri olan Yaşar Kemal ile birlikte Adana'dan İstanbul'a taşındılar. O, Kemal İstanbul'da çeşitli dergilere öyküler ve romanlar yazmaya başladı. Bazı tiyatro ve film şirketlerine senaryo ve oyunlar yazıyordu. Bazen günde 15 saat çalışmasına rağmen kazandığı para ile geçimini zor sağlıyordu. Yazdıklarıyla geçinemediğinden mümkün olduğu kadar çok yazıyordu. Yazdıklarının karşılığını çoğu kez utanır alamazdı. Yaşar Kemal bu konuda ona her zaman yardımcı olan, onun olacaklarını bile bazen toplayıp getiren örnek bir arkadaşıydı.

"Kanaatimce küçük ve uzun hikayelerde iyice bilinmeyen kalem, romanı zor yazar, yahut yazamaz. Çünkü hikaye kombozisyonlarını ustalıkla kıvıramayan bir yazar, çok daha büyük, çok daha enine boyuna bir kompozisyon isteyen romanı meydana getiremez. İnsanlara bir şeyler söyleyecek bir insanın bir dünya görüşü olacak ve olayları bu açıdan değerlendirecektir. İyi bir hikayeci, çok iyi bir sanatçı olmak bir yana, çağının değerlendirecektir. İyi bir hikayeci, çok iyi bir sanatçı olmak bir yana, çağının ileri kültürünü edinmiş olmalıdır. Hikaye her şeyden önce bir dil meselesidir. Onun için hikayecinin kendi dilini çok iyi bilmesi ve dilin nereye gitiğini hiç olmazsa sezmesi gerekir."

Orhan Kemal toplumun henüz çok derin uykuda olduğu bir dönemde yapılabilecek çok önemli işler başardı. Egemenler onu, halkı iyi tanıdı ve kendini onlara sevdirdi diye tekrar tekrar içeri atıp tutuklamak istediler. Çünkü onlar için halkı aydınlatan her kalem tehlikeliydi. Ancak ona halkın kendisi de sahip çıkamadı. Halkın öncüsü olduğunu iddia edenlerde sahip çıkmadılar. Onun hayatının önemli bir bölümü bu yüzden yoksulluk ve düzenin baskılarıyla geçip gitti.

Orhan Kemal eserleriyle edebiyatımıza devrimci bir çehre kazandırmış, toplumsal yoksulluk ve eşitsizlikleri parlak bir şekilde ortaya koymuştur. Onun eserleri ekonomide, politikada ve insanların bilincinde yaşanan tarihsel gelişmeleri gerçekçi bir şekilde yansıtır. Burjuvazi ile işçiler, kent ile kır, ezen ile ezilen arasındaki çelişkileri ustaca dile getirir. O, eserlerini yaratmasından belirleyici olan etkenleri şöyle dile getiriyordu.

"Hikaye, roman, tiyatro oyunlarımla bozuk düzenimizin nedenlerini insanlarımıza göstermek, onları uyarmak, gösterip uyarmakla da kalmayıp bu bozuk düzeni düzeltmeğe çaba göstermelerini, bu çabayı elbirliğiyle göstermemiz gerekliliğini yanıtlarım; yanıtlamağa çalışırım."

Orhan Kemal yaşadıklarını, içinde bulunduğu çevreyi, karşılaştığı tüm insanları ve kendisini etkileyen tüm toplumsal olayları çok sade ve gerçekçi bir dille yazmaya başladı. O seçtiği konular, çizdiği karakter ile edebiyatımıza yeni bir canlılık ve yapılaşma verdi. Kendisini etkileyen herhangi bir toplumsal olayı etraflıca inceleyerek rahatlıkla bir romana çevirebilecek engin bir bilgiye sahipti. O, ekmek ile aşkı toplumun en güçlü itici öğesi olarak gördüğünden, eserlerin de bu öğelere her zaman ağırlık verirdi. Onun hikaye yazma anlayışı şöyle idi:

Orhan Kemal, her zaman içeriğe ağırlık verip aradan estetiğe ve dış yapıya ilerlerdi. Hayatına girmiş tüm olay ve kişilikleri tüm yapıları ve direnişleriyle rahatça dile getirirdi. Eserlerinde akıcılık ve çekicilik, gerçek yaşantıdan alındığından dolayı realist ve doğal anlatım tarzı hakimdi. O, konularını anlatırken sürekli olarak toplumun en yoksul, en ezilen kesimini ele alırdı. Konu edindiği çevrelerin psikolojik yapılarını, deyişlerini, konuşma tarzlarını, yaşantı biçimlerini çok ustalıkla Türkçeleştirip dile getiriyordu. Ancak canlandırdığı insan tiplerinin önemli bir bölümü Kürt emekçileri olmasına rağmen onların ulusal değer ve kültürlerini aynı derinlikte yansıtamıyordu. Bu yönde önemli bir araştırması ve çıkışı olmadı. Çünkü O, bu sorunun henüz önemini kavrıyamamıştı.

Sıradan ve sade yaşantısı vardı Orhan Kemal'in oldukça alçak gönüllü ve sabırlı bir insandı. Cezaevi yıllarındaki ezilmişliği ve yoksulluk ile başbaşa yaşaması onu erkenden yıpratmıştı. Bu yüzden sık sık hastahanelere düşüyor, ama parasızlıktan dolayı bir türlü ameliyat olamıyordu. Ailesi onun hastalığından dolayı maddi sıkıntılara düştüğünden, O çoğu kez henüz daha iyileşmeden hastahanelerden dışarıya çıkıyordu. Son olarak Bulgaristan ve Romanya Yazarlar Birliği'nin davetlisi olarak yarım kalmış tedavisini tamamlamak için gittiği Sofya'dan 2 Haziran 1970'de beyin kanamasından öldü.

❐ **Orhan Kemal'in basılı olan tüm eserleri şunlardır:**

Onbiri hikaye, yirmialtısı roman, ikisi oyun, biri anı, biri de inceleme (Senaryo Tekneği, 1963) türünde 42 tanedir.

Yazar, iki kere Sait Faik (**Kardeş Payı** kitabıyla 1969'da), bir kere **"Önce Ekmek"** kitabıyla Türk Dil Kurumu 1969 Hikaye Armağanlarını kazanmış, 72. Koğuş oyunuyla da 1967'de Ankara Sanatseverler Derneği'nce yılın en iyi oyun yazarı seçilmişti.

Ölümünden sonra çıkan kitapları: Kaçak (roman, 1970), **Küçükler ve Büyükler** (hikayeler, 1971), **İnci'nin Maceraları** (1979), İstanbul'dan Çizgiler (röportajlar, 1971), **Senaryo Tekniği ve Senaryoculuğumuzla İlgili Notlar** (inceleme, 1963), **Nazım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl** (anı, 1965).

Orhan Kemal'in evvelce çeşitli yayınevlerinde çıkmış bütün hikayeleri Bilgi Yayınevi'nce özel bir dizide yeni isimlerle toplandı: **Yağmur Yüklü Bulutlar** (1974), **Kırmızı Küpeler** (1974), Oyuncu Kadın (1975), **Grev** (1975), **Serseri Milyoner-İki Damla Gözyaşı** (1976). vs.

Orhan Kemal'in yakın dostlarından Nurer Uğurlu, yazarın hayat öyküsünü belgesel bir roman biçimine soktu: **"Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi"** (1973), Fikret Otyam'da mektuplarını yayınladı: Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları (1975). Hakkında tek toplu tanıtma ve değerlendirme kitabı, Asım Bezirci ile Hikmet Altınkaynak'ın ortak çalışmasıdır: Orhan Kemal (Cem Yayınevi, 1977), Yine Hikmet Altınkaynak **"Hikaye Yazarı Orhan Kemal"** (1983) adlı bir inceleme, Muzaffer Buyrukçu ise **"Arkadaş Anılarında Orhan Kemal"** (1984) adlı bir anı kitabı yayımladı.

Edebiyatımızın bu coşkun ama duru ırmağını 80.'doğum gününde yeniden saygıyla anarken, onun yeni kuşak edebiyatçılarımıza parlak bir örnek olduğunu bir kez daha vurguluyoruz. ✦

SİVAS YANGINI SÖNMEDİ

Pir Sultan'ın katlinden 400 sene sonra, Sivas yeniden gerici yobaz katliamına [illegible]ne oldu. 2 Temmuz 19[illegible] Pir Sultan Abdal şenlik[illegible] ka[illegible]tılmak için giden 37 ay[illegible]natçıyı, dinci faşistler dev[illegible]teğinde katlettiler. Saatlerce s[illegible] taşlı-sopalı saldırı, diri d[illegible]ya varana kadar devle[illegible] şekilde önlenmedi.

Dinci faşistler, Pir Sultan'ın heykelini kırıp yerlerden sürükleyerek adeta zafer kutladılar. Açık şeriatçi faşist bir düzen isteyen bu genciler, [illegible] fından bes[illegible] katliamın so[illegible] rını sallayarak [illegible] dol[illegible] İçerde olan bir[illegible] katil[illegible] göstermelik o[illegible] kısa[illegible] için içerde tutu[illegible]adı[illegible] Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülen Sıvas davasında, davanın açık görülmesini istiyen avukatların istekleri [illegible]ldiği gibi, Sıvas katliamında [illegible] benzin bidonu [illegible] kameraya çekilen faşist [illegible] serbest b[illegible]dı.

S[illegible] Pir [illegible] Abdal [illegible] mak için gi[illegible] turist [illegible] kitle [illegible]yesi, [illegible] öğretmen, sanat severler, semah oyuncuları vb. yüzlerce insanı halklarımızın kültür zenginliğini, dostluk ve dayanışmasını yaşamak ve yaşatmak için biraradaydılar. Bu güzel insanlar hiç kimseyi incitmediler, dostluk ve kardeşlik tohumları götürdüler. Bundan rahatsız olanlar kokuşmuş düzen ve onu ayakta tutmak isteyenlerdir. Çünkü onlar düzenlerini ayakta tutabilmek için, bölünmüş, susmuş, haklarına ve kültürlerine sahip çıkamayan, zayıf bir toplum yaratmak istiyorlar.

Pir Sultan'ı katledenler, onun başeğmez, haksızlığa ve zorbalığa karşı mücadele etme geleneğini yokedebildiler mi? Hayır, tarih bize Pir Sultanların ölüp ölüp dirildiklerini yüzlerce kez göstermiştir. Onun isyancı geleneğini çağdaşlaştıran nice nice aydın-sanatçı ve savaşçılar yetişmiştir. Sivas'ta olaylar sırasında can veren 37 ay[illegible]nna savaşçılarımızın serptık[illegible] tohumlarda günü gelince yeşe[illegible] [illegible] yoğ[illegible] [illegible]lara[illegible] Yerle[illegible]zen [illegible] empery[illegible]me duyulan bu haklı tepki, bazı dinci ve faşist mihraklarca kendi iktidar hedefleri için alet olarak kullanılıyor. Halklarımızın dini duygularını bugün tüm hakim sınıf pa[illegible]ku[illegible]yor [illegible] ke[illegible] al[illegible] tanıtan bi[illegible] dı[illegible] sınıf partile[illegible] ri[illegible] destek[illegible] ale[illegible] [illegible] aleviliği ile bu tutumlar elbette aynı değildir. Pir Sultan hiçbir zaman mevcut ezenlerin düzenine boyun eğmemiş,halkı onlara hizmet etmeye sürüklememişti. Onun yolunda olduğunu söyleyen[illegible] lerini veriyoruz.

• Asım Bezirci:

Yazar-araştırmacı-çevirmen Asım Bezirci 1927'de Erzincan'da doğdu. Orta ve liseyi Erzurum parasız yatılı okullarında okudu. 1950'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Bu tarihten itibaren "Gerçek" gazetesinde siyasi fıkralarıyla yazarlığa [illegible] edebiyat üstüne çevirilerle [illegible] de o dönemde başladı.

[illegible] Bezirci kendisinden önce [illegible] eleştirilemez yöntemine [illegible] nesnel araştırıcı ve eleştirel yaklaşım tarzını geliştirdi. [illegible]ımızın değişik dönemlerini, sorunlarını, olaylarını ve sırlarını çözmeye çalıştı. Edebiyatımızın temel taşlarını, yaratıcılarını inceleyerek gelecek kuşaklara çok önemli belgeler bıraktı. Dönem, G[illegible] Yeni Dergi, Sanat E[illegible] Edebiyat ve diğer [illegible] Anel, Halis A[illegible] Bayır[illegible] imzalarıyla ya[illegible].

[illegible] Parti İstan[illegible] [illegible]an Bezirci 1950-52 ve 56'da üç kere tutuklandı. 1968'de Yeni Dergi okurlarınca "En beğenilen araştırmacı" 1989'da Rıfat Ilgaz incelemesiyle en iyi Ferit Oğuz Bayır[illegible] Sanat ve İnceleme ödülünü aldı. 1978-[illegible] Yazar[illegible] Sendikası [illegible] aldı. [illegible]gi o[illegible] gö[illegible].

Biyo[illegible] dene[illegible] anto[illegible] yapıt geriye bıraktı. O, çalışkanlığı ve üretkenliğiyle, engel tanımaz bir araştırma örneğiydi. Onun ile ilgili çok sayıda araştırma, kitap ve yazılar vardır.

• Metin Altıok

14 Mart 1941'de İzmir Berga-

ma'da doğan şair ve ressam Metin Altıok orta öğrenimini Karşıyaka Lisesi'nde bitirdi. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi felsee bölümünden mezun oldu. 1966'dan itibaren çeşitli resim sergileri açtı. Dost, Soyut, Türk Dili, Köken, Oluşum, Sesimiz, Cumhuriyet ve Aydınlık gibi dergi ve gazetelerde şiirler yazdı. Değişik illerde felsefe öğretmenliği yaptı. 1980 yılında Ö. Faruk Toprak, 1991'de de Cemal Süreyya şiir ödülünü kazandı. 9 Temmuz 1993 Sivas katliamından kurtulamayarak hastahanede öldü

Metin Altıok şiirlerindeki realist öz, gerçek yaşamdan gelen duyarlılığı ve estetik üstünlüğü ile kendini edebıyat çevrelerine kabullendirmiş bir şairdir. O, gerçekliği şiirin kendisinde değil okuyucudan yaratmaya çalışır. Cemal Süreyya ona "ipek dokuma işçisi" derken onun öz ile biçimi birleştirmedeki ustalığını en iyi anlatıyordu. O şiirlerinde acılara-zulümlere alışamama, ona karşı her zaman başkaldırı öğelerini öne çıkarır.

Şair ve ressam Altıok insanın topluma ve kendine giderek yabancılaşıp yozlaşmasına karşı mücadele etti. Bu konuda okumanın ve edebiyata ağırlık vermenin önemini savundu. Çeşitli yazıları ve resimlerinin yanısıra şu şiir kitaplarını da yazdı "Gezgin" 1976, "Yerleşik Yabancı" 1978, "Kendinin Avcısı" 1979, "Küçük Tragedyalar" 1981, "İpek ve Klaptan" 1987, "Gerçeğin Öteyakası" 1990, "Süveyda" 1991, "Dörtlükler ve Desenler" 1992, "Şiirin İlk Atlası" Düzyazı 1992.

SİVAS KANIYAN YARA 37 FİDAN

Yürüyoruz Pir Sùltan'ın izinde
Hiçbir fayda yok bize bu düzende
Dost dergahıma gelende
37 Kırmızı gül bahçemde gidende
Unutmayın 37 kızıl gülü unutmayın

Yıllar geçer asırlar geçer
Yoksul yoksullaşır zengin zenginleşir
Yoksulun alın teri köleleşir
Pır Sultan'ın zalime karşı direnişini
Unutmayın 37 kızıl gülü unutmayın

Pir Sultanım mazlum halkın yanında
Köylü zulüme baş kaldırmış özgürlük yolunda
Nice canlar verdik biz bu kavgada
Pır Sultan asılsa da kavga sürecek yarınlarda
Unutmayın 37 kızıl gülü unutmayın

Pir Sultan zalime zulüme karşıdır
Patron-Ağa düzeni zalimin zulümün başıdır
Patron-Ağa düzenini yıkmak yoksulun işidir
Halk iktidarı işçi-köylünün düşüdür
Unutmayın, 37 kızıl gülü unutmayın.

B. Aslan / Avusturya

● Hasret Gültekin

Sivas yobaz katliamında ölen körpecik ozan Hasret Gültekin 1965 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinde doğdu. 6 yaşından itibaren saza başlayan Hasret, 12 yaşından itibaren sahnelere çıkıp saz çalmaya, türküler söylemeye koyuldu. Liseyi bitirdikten sonra kendini tamamıyla halk müziğine verdi.

Hasret Gültekin gençliğine rağmen kısa zamanda ünlü saz şairleri arasına girmeyi başardı. Tasavvuf müziğini yorumlayarak daha değişik ve dinlenebilir bir müzik yaratmayı denedi. 1987 yılında ilk kaset çalışması olan "Gün olaydı"yı çıkardı. 1989'da ise "Gece ile gündüz arasında" adlı kasetini çıkardı. 1990 yılında Kürtçe müzik yasağını delerek ilk defa "Newroz" isimli kasetiyle Kürt halk müziğinden bir kaset yaptı.

Hasret Gültekin çok sayıda müzik kasetine yönetmenlik yaptı. Yurtiçinde ve yurtdışında yoğun festival gece ve konserlere katıldı. Radyo ve televizyon programlarına katılıp halk müziğini tanıttı. En son "Rüzgarın Kanatlarında" adlı folk kökenli bir kasedi çıktı. "Enelhak" adlı son çalışması ise yarıda kaldı. Faşizme ve yobazlığa karşı sazını daha fazla çalamadan yokettiler onu.

● Nesimi Çimen

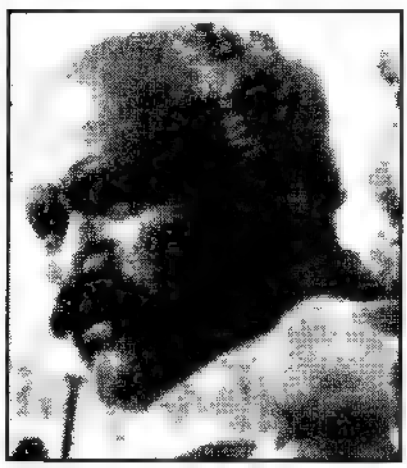

1926 yılında Kayseri'ye bağlı Sarız ilçesinde dünyaya gelen halk ozanı Aşık Nesimi çimen ilkokul mezunuydu. 1941'den sonra Adana Sarıbeyli ve daha sonra da Kadirli ve Elbistan kazalarına yerleşmişti. Üç telli curanın ustası Aşık Nesimi sürekli gezip saz çalar türküler söylerdi. Onun yüreği her zaman ezik ve umutlu olmuştu.

Nesim'in yaşamı yoksulluk ve çobanlıkla geçti. Doğduğu andan itibaren düzenin baskılarıyla tanıştı. İstanbul'a yerleştikten sonra gecelere katılmış, yine il il gezerek türküler okumuştu. O, demokratik haklarının kazanılması için halkı-

mızın sorunlarını türküleştiren halk ozanlarının örgütlenmesine katkıda bulunmuş, demekleşmelerine yardımcı olmuştur.

Aşık Nesimi yobazlıkla mücadeleye her zaman destek olmuş Alevi kökenlidir. İçinde aktığı toplumsal yapıya ve kökene göre daha mücadeleci ve kararlı bir ozandı. Bütün dertlerini, toplumun bütün sorunlarını en sadık yarı curasıyla paylaştı o. Hiçbir halk ozanının dizeleriyle yetinmedi, kendisi üretti kendisi söyledi. Gördüklerini yaşadıklarını kendine has bir uslüple türküleştirdi. Yaşadığı koşullarda ilerleyen yaşına rağmen halkından yana tavır aldı.

● Behçet Aysan

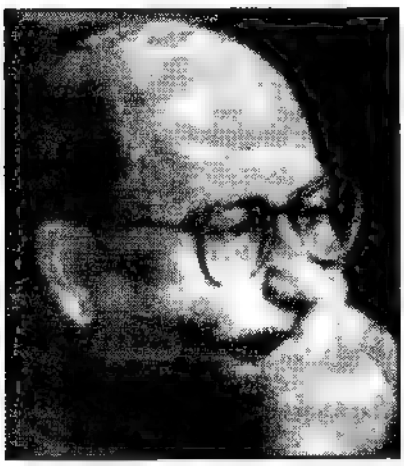

1949'da Ankara'da doğan şair ve ressam Behçet Aysan, tıp fakültesi mezunu idi. 1979'dan itibaren çeşitli dergilere şiirler yazdı. Kısa ve kesik dizeleriyle toplumsal ve bireysel yaşamından canlı örneklemeler verdi. "Nükleer savaşa karşı hekimler" içinde yerini alan şair, ipek sesiyle onlarada edebiyatımızı taşıyordu.

Behçet Aysan 1981'de Y. Nebi Nayır ödülünü alan "Sesler ve Küller", 1983'de "Karşı Gece", 1986'd C. Atıf Kansu ödülünü alan "Eylül", 1987'de Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü'nü alan "Deniz Feneri" adlı şiir kitaplarını yazdı.

● Asaf Koçak

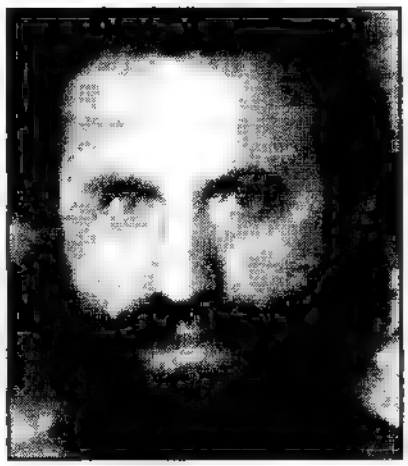

1957'de Ankara'da doğan karikatürcü Asaf Koçak, yeni kuşak sanatçılarındandı. Başını kitaplara ve sanata sokup toplumdan soyutlanan bir dizi "aydın" tipine karşı, Asaf Koçak mücadeleci-direngen bir tutumun savunucusu oldu. Çok sevdiği öğretmenliğini de düzen ona yaptırtmadı. Parasız-arkasız bir yaşantısı vardı. Ama mutlu ve taviz vermeyen onurlu bir yaşantı. Sivas yangınında elinde sopa sonuna kadar direnenlerden biri de o idi.

● Muhlis Akarsu

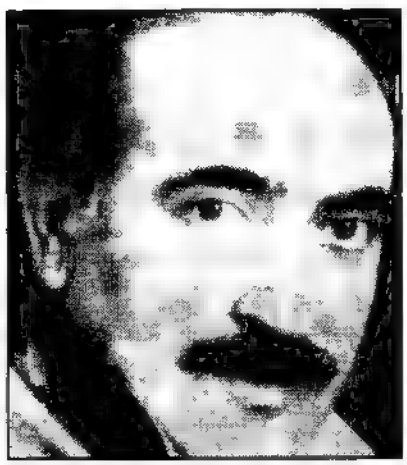

1948'de Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Minerekaya köyünde doğan halk ozanı Muhlis Akarsu, Pir Sultan Abdal'ın geleneğini devam ettiren bir ozandı. İhsani'nin deyimiyle "Anadolu'nun zalim karanlığına karşı gözünü açan halk şairlerinden" biride Akarsu oldu. "Ne dediğini bilen, alnının terini hak diye silen" Akarsu gençliğinden itibaren İstanbul'a yerleşti. Özü sözüne uygun, yanık yürekli üretken bir ozandı.

Türkülerinde alevilik inancı ağır basar. Ancak emeğin yanında zalimlerede çatar. O aleviliği zalimlere karşı bir direniş sembolü görür. Onbeşin üzerinde kaset çalışması olan ozan, çok sayıda gece, konser, festival ve televizyon programlarına çıkmıştı. Madımak Oteli'ndeeşi Muhibe Akarsu ile birlikte yanarak canverdiler.

● Edibe Sulari

Sivas katliamında ölen bir diğer sanatçı da Edibe Sulari'dir. Halk ozanı Davut Sulari'nin kızı Edibe Sulari Erzincan doğumludur. 1968'den itibaren sanat dünyasında adını duyuran Edibe Sulari, daha çok babasının tasavvuf yöntemiyle (koyu inanç müziği) yaptığı eserlerini okuyarak ünlü olmuştu. "Yaban Gülü", "Sarı Çiçek", "Sitem Etme Ey Sultanım" adlı kasetleri bulunan ozan Edibe Sulari, 2 çocuk annesiydi ve İsviçre'de yaşıyordu. ◆

İNANÇ KÜLTÜRÜ VE KADIN

Eda GÜNEŞ

İnanç, bir düşünceye, kişiye veya tanrıya duyulan içten bağlılık ve güven duygusudur. İnanç, genellikle duyusal olarak algılanan nesnel olmayan ve giderek iman ve itikat derecesine ilerleyen bir kavram ve öğretidir. İnançların, törelerin, toplumsal sembollerin birleşmesi sonucu; doğaüstü, kutsallığına inanılan güçlere tapınmayı sistemleştiren din ortaya çıkar.

Din; güvenlik, duyuların tatmini ve insani gereksinmeler uğruna gerçek dünyanın çok yönlü bir yansımasıdır. Din "İnsanın günlük hayatını denetim altına alan dışsal güçlerin, onların zihinlerindeki fantastik yansımasından başka birşey değildir." Din "öte dünya" olarak tanımlanan masalımsı hayali dünyanın ruhsal bir kokusudur. O, ezilen üzülen insanın iç çekişi, onu uyuşturan afyonudur. Kısacası "dinsel dünya, gerçek dünyanın yansımasından başka bir şey değildir."

Ülkemizde yaşayan insanların % 95'inin dini inancı İslamdır. İslam'ın eleştirilemez-değiştirilemez teorik kaynağı Kur'an'dır. Kur'an, erkekleri her zaman en üstün varlık görür ve cennet ile cennette 40 güzel kadını onlara hak görür. Erkeği kadının baştacı, onun sahibi görür. Bir erkeğe dört kadın ile evlenmek ve kadın hizmetçileriyle cinsel birleşmesini serbest kılar. İslam'da kölecı toplumdan kalma ataerkil aile ilişkileri hakimdir. Aradan 1400 yıl ve feodal toplum ile kapitalist toplumda geçmesine rağmen İslam'da değişen-gelişen bir şey olmamıştır.

Günümüzde din, insanları çağının gerisinde tutma ve onları kör inançlar etrafında dünyamızın sorunlarından koparmanın bir aracına dönüşmüştür. Ekonomik ve sosyal çalkantıların arttığı, yoksulluğun ve işsizliğin yükseldiği yerlerde şeriat istemleri temelinde dini fanatizm yaygınlaşmaktadır. Laik olarak kendini tanıtan bir ülkede kara çarşaf, çember sakal, sarık ve camiden geçilmiyor. "Laik" devlet kendi eliyle din eğitim okulları açıyor, imamlara maaş bağlıyor, okullarda din dersleri mecbur ediliyor. Cami kurdurtuyor ve diyanet işleri kurumunu işletiyor.

Devletin özel desteği yüzünden bugün dini gericilik giderek artıyor. Tarikatlar temelinde hızlı bir ögütlenme sürüyor. İrtica temelinde okullarda, işyerlerinde, devlet kurumlarında, sokakta sınırsız bir dini propaganda almış gidiyor. Bazı şehir ve kasabalar da başörtüsüz kadın sokakta dolaşamıyor. Bazı mahallelerde ramazanda yemek yenilip-sigara içilemiyor. Kadın memurlar ve işçiler yoğun bir baskı ve cinsel taciz altında yaşıyorlar. Kadınların okumaması için her türlü zorluklar çıkarılıyor. Bütün bunlardan burjuva düzenin çıkarları ve ortaklığı vardır. Çünkü kültürsüz, "öte dünya" ile uğraşan ve bölünmüş bir toplumu çok daha rahat ve ucuz sömürebilirler. Çünkü böylesi bir toplum burjuva düzenin ömrünü biraz daha uzatır.

ZAMANIMIDIR ŞİMDİ

Yüzlerce yıl çekilen şu acılara,
Yüz çevirmenin zamanı mıdır şimdi
Bunca yıl sonra uyandığımız şu uykudan,
Kollarımız henüz yeni birleşip, kenetlenmişken,
Çözüp kaçmanın zamanı mıdır şimdi.
Usulca "direneceğim" diyorken,
Bağırmamak için korkuya yer vermek niye
Işığı geçte olsa avucumuza almışken,
Onu söndürmek niye
Kimseye minnet borcun yokken,
Bu halka vicdan borcun var.
Kavgamız henüz yeni başlamıştı
Kaçmanın zamanı mıdır şimdi ?

Güzide Özcan

Vicdan ve düşünce özgürlüğü kişinin en temel ve doğal hakkıdır. Ancak, bunu bazı dini kurumsallaşmaya kadar vardırmak ve başka insanlarında bu inançları sürdürmesini istemek ve zorlamak tamamıyla gericiliktir.

Çağdaş insanlar ve en başında da kadınlar böylesi gelişmelere karşı duyarlı davranmalı, gericiliğe karşı mücadelede yerini almalıdır. Aydın geçinen bir dizi insan böylesi gerici gelişmelere karşı sessiz kalarak, onların bugünkü gelişme seyirine gelmelerine ortak olmuşlardır. "Bunlar zararsızdır", "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" şeklindeki anlayışlar, sonuçta onlara hizmet eden, pasif ve edilgen zararlı tavırlardır.

Daha dün Sivas'ta, Maraş'ta, Çorum'da, Erzincan'da vb. kendileri gibi düşünmeyen düzinelerce suçsuz insanı katleden bu dini fanatikler, yarın Ankara'yı, İstanbul'u kana boyayacaklardır. Onlar iktidarı tamamen ele geçirmek için alttan alta örgütleniyorlar. Onların arkasında burjuvazi ve düzen vardır, onlarında arkasında emperyalizm ve Arap gericiliği vardır. Her türlü maddi ve manevi olanakları vardır. Son yerel seçimlerinde gösterdiği gibi onlar hızla örgütleniyor ve gelişiyorlar. O halde onlar bizi durduramadan biz onları durdurmalıyız. Hemen şimdi, yoksa çok geç kalabiliriz.

Dini gericilik İran'da, Suudi Arabistan'da ne verdiyse bizde de onu bize verecektir. Kız çocuklarımızı 10 yaşında evlendirecektir, kadınlarımızı kocalarının ve düzenin kölesi yapacaktır. Seçme ve seçilme haklarımızı bile kısıtlayacaktır. Giyimimize, kuşamımıza ve yaşayış biçimimize karışacaktır. Bilimsel okuma ve araştırma yerine, hayali inançları yapacaktır. Sanayileşme, toplumsal ilerleme yerine cami, fuhuş ve hapishane kentleri oluşturacaktır. Bu yüzden bunlara karşı tüm kadın ve erkekler mücadele etmelidir.

Dinci faşistlerin bu denli gelişmesinde bizim, halkın ve bize "öncülük" eden bazı kişi ve kurumlarında önemli payları vardır. Onların hızla gelişmesine karşı, onları halen düzenin bir parçası görmeme "milli burjuva" vb. tanımlamalarla, onların faşist ideolojilerini gizleme tavırları çok zararlı ve tehlikelidir. Birçok "aydın" ve "devrimci" çevre onları halen böyle değerlendiriyor. Bir yandan Sivas katliamını kınarken, öte yandan onu düzenleyen dinci odak ve Refahçılarla eylem birlikleri kurmaktadır. Hatta onlarla birlikte cephe dayanışma vb. gibi ilişkilerden bile söz edilmektedir

Böylesi bir tavrı takınmak, dinci faşistler ile herhangi bir eylem birliği içine girmek ne adına yapılırsa yapılsın halka yapılan, Pir Sultan'lara yapılan en büyük hakarettir. siyasi arenada başka laflar edip, günlük pratikte gericilerle uzlaşan onu hedeften çıkaran her türlü davranış gericiliğin gelişmesinin objektif koşullarını hazırlar. Bu konuda Almanya'da ırkçı faşistlere karşı yapılan bazı eylemlerde Alman emperyalistlerinin bir kanadı olan SPD ve RP'nin yurtdışı temsilcileri olan AMGT ile yapılan eylem birlikleri devrimcilerin anlına sürülmüş kara bir lekedir. Tüm devrimci-demokrat-yurtsever kadın ve erkeklerin bu durumu iyice düşünüp tavır takınmaları bir zorunluluktur.

◆

UNUTULMAZ 37 CAN

Adı kanlı, kendi kanlı, Sivas'ta.
Dost diyerek yandı otuzyedi can,
İki gözüm yaşlı, yüreğim yasta.
Dost diyerek yandı, otuzyedi can.

Taş değil, ot değil, yananlar candı,
Onları yakanlar, güya insandı.
Bu ölüm fermanı, Ankaradandı,
Dost diyerek yandı, otuz yedi can.

Gökyüzüne çıktı feryadı figan
Asılmadı bu kez yandı Pir Sultan.
Geç mek bilmiyordu, durmuştu zaman.
Dost diyerek yandı, otuzyedi can.

Her toplumun mutlak vardır inancı,
Semah dönüyordu kardeşle, bacı,
Unutulmaz asla, bu büyük acı,
Dost diyerek yandı, otuzyedi can.

Ölüme gitiler, hepsi el, ele,
Onlar karanlıkta, birer meşale,
Hesabı sorulur, bele gün gele,
Dost diyerek yandı, otuzyedi can.

Derdiyoklar, adlarını anarız,
Halk için öleni, şehit sayarız,
Bu vahşete, mertçe karşı koyarız,
Dost diyerek yandı, otuzyedi can.

DERDİYOKLAR

NEDEN SES ÇIKARTMAZ KADINLARIMIZ

Giyilip elbise gibi atılan
Neden ses çıkartmaz kadınlarımız,
Meta olup elden ele satılan
Neden ses çıkartmaz kadınlarımız?!,

Toplumda oturur birer süs gibi
Kadın erkek ayrı sanki küs gibi
Dünyası kararmış kara iş gibi
Neden ses çıkartmaz kadınlarımız?!

Köyde ilkel metodlarla çalışır
Kentte ağır akort işe alışır
Hep çağcı üretir, azı bölüşür
Neden ses çıkartmaz kadınlarımız?!

Ezildikçe hülyalara kapılır
Hep çiğnenir, bir zevk için tapılır
Beyaz kadın ticareti yapılır
Neden ses çıkartmaz kadınlarımız?!

Erkek istediği cabayı satar
Kolundan tutmu mu sokağa atar
Çırpındıkça, daha batağa batar
Neden ses çıkartmaz kadınlarımız?!

Kadın erkek ile omuz omuza
Biz ancak beraber çıkarız düze
Şahturna'dan selam sevgiler size
Neden ses çıkartmaz kadınlarımız?!

Ozan ŞAHTURNA / Berlin

Suudi Arabistan izlenimleri: ②

TOPLUMSAL YAPI VE MEZHEPLEŞME

T. KARAÇALI

Müslüman Suudi Arabistan'da başka dinlerden olupta orada çalışan bir sürü kişi var. Bunlar namaz kılmakla mükellef olmamakla birlikte, namaz anlarında, yani günde beş kez iş yerlerini kapatmak ve sokakta dolaşmamakla yükümlüdürler. Ancak bunlar arasında müslüman olan Aleviler'in yeri başkadır. Örneğin orada olan bir şahsın Alevi olduğunu ihbar ederseniz (ki, bunu ispatlamak zorunda da değilsiniz,) o şahsın başına her şey gelebilir. Öyle ki, o şahsın hayatını kaydırırsınız. İşten atılır, hatta gupe gündüz kafası kesilebilir; oranın polisi bunu soruşturmaz bile. Devlet hac anlarında Diyanet İşleri vasıtası ile ve bütçe yardımları ile Sünni vatandaşlara bu denli sahip çıkıp teşvikte bulunurken, Aleviler'in bu denli zor koşullar altında oluşu, ilginç bir "laik Türkiye'nin" devlet anlayışı olsa gerek. İslamiyetin diğer İslam ülkelerinde değişik biçimlerde uygulanırken, petrolun bol ve ucuz doğal kaynak olduğu ülkelerde en karanlık hali ile uygulanışı, tesadüf olmasa gerek. Örneğin İslam dünyasında gömütler (mezarlar) önemli bir yer teşkil ederken, Suudi Arabistan'da hiçbir gömüte rastlamadım.

Yemekte sol eli kullanmak yasaktır. Sol el tuvaleti temizlemek için, sağ el ise, yemek yemek için kullanılır. Hırsızlıktan cezalandırılanların sağ ellerinin kesilmesi, bu şahısların arkalarını temizledikleri ellerini, mecburen yemek yerken de kullanarak gülünç duruma düşmelerini ve dolayısı ile toplumdan uzak kalmalarını sağlamak içindir. Bu da, cezanın eğitim, ya da topluma kazandırma amacı yerine, toplumdan dışlayıcı ve intikam anlayışına dayalı ilkel bir davranışın ürünü olduğunu gösterir.

Suudi Arabistan halkı, Kuveyt dışında, diğer Araplar tarafından sevilmez. Onun için bu ülkeye diğer Araplar: 'ardel mukaddes ve şabel visih' (Türkçesi: Kutsal toprak ve kirli halktır) diye adlandırırlar. Krallarının kendini iki kutsal şehrin hizmetçisi (Hadimülharemeyn) diye adlandırdığını daha önce belirtmiştim. Onu sevmeyen yabancılar ise, kralı "Hadimülharemeyn" yerine "Hadimü beyt-elşaramyt (Genelevin hizmetçisi) diye adlandırıyorlar, beddua ederek. Ayrıca Körfez Savaşı döneminde Saddam Hüseyin'in Kral Fahd'ı "okuma yazma bilmez!" ilan etmesinden sonra, halk arasında "İngiltere'de, Amerika'da okudu." savsatalarını yaymaktadır. Kral kendini her gün televizyonda göstererek reklamını yaptırmakla kalmıyor dairelere ve işyerlerine de resmini astırıyor. Zaten Suudi Arabistan'ın çoğu caddeleri, hastaneler ve diğer kuruluşlar; kralın adı ile anılır. Ancak caddeler, birbirine karışmasın diye, araya kralın babası ya da dedesinin adları sıkıştırılır.

Suudi Arabistan'da kaza yapanlara ilk yardım yasaktır. Ölüm kader olarak görüldüğünden, ilk yardım ölümden kurtarma, dolayısı ile Allah'ın işine karışmak olarak görülür; cezası ağırdır. Kurtarma işlemleri, ölüm tehlikesi geçtikten sonra, kendi deyimleri ile "mukadderse" yapılır. Fotoğraf çekmek her yerde yasaktır, ancak fotoğraf makinası yasak değildir. Aynı şeyler çanak antenler için de geçerlidir. Satışı yasak olmayıp, alması yasaktır. Takılınca sökülmez, çünkü ev kutsaldır ve kolay kolay polis dahi giremez. Ancak hoş görülmediğinden, zenginler etrafını duvarla örerek çanak anten takarlar. Hele hele çöllerde bir elinde deve, bir elinde jeneratör gördüğüm Araplar, sanki liberalleşme ya da endüstri toplumu Batı ve Amerika, Suudi Arabistan'da NATO ülkelerinde olmayan radar ve diğer savunma araçları kurmuş durumda ve durumdan memnun.

Yerlilerle bir tartışmanız olursa, siz daima suçlusunuz. Aynı şeyleri kendi ülkelerinde de arzulayan ve Suudi Arabistan'da yaşayan Almanlar'a rastladım. Cahillikten nasiplerini kısa zamanda almışlar.

Suudi Arabistan'a turist vizesi verilmediğini de daha önceki yazımda belirtmiştim. Oraya ancak işçi, iş adamı, hacı veya ümre adayı olarak gitmek mümkündür. Antiemperyalist eğilimlerinden dolayı, müslümanlar değil de, Avrupalılar daha çok arzulanır, ama söylenmez. Ancak ilginç olan, o ülkeden çıkabilmek için çıkış vizesi gereklidir. Yani eğer Suudi Arabistan'da iş buldunuzsa, oradaki vekiliniz, pasaportunuza el koyar; işinize son verirse isterse pasaportunuzu verir, istemezse vermez ve siz o ülkeyi terkedemezsiniz. Bu nedenle orada çalışmadığı halde ülkeyi terkedemeyen ve sürünen Türkiye vatandaşlarının sayısı az değildir. Ayrıca pasaportunuzu alsanız bile, vekiliniz hakkınızı helal edip çıkış vizesi vermezse, yine de çıkamazsınız. İşvereninizle olan ilişkiniz, köle ve efendi ilişkisi niteliğindedir. Bosna Hersek'e, Azerbaycan'a vs. "sahip" çıkan T.C.nin vatandaşlarına Suudi Arabistan'da bu denli "sahip" çıkması, hangi demokratik medeni zihniyetin ürünüdür? Hele hele bu konuyu işlemeyen basına, ancak "kral güdümlü basın" diyebilirim.

Türkiye Araplar arasında nasıl görünüyor diye düşündüm ve bir Suriyeli'ye sordum. Bana "kardeş Türkiye'nin" otuzların başlarında Süveyş Kanalı nedeni ile Mısır'a karşı olan mücadelesinde İngilizler'in yanında yer aldığını, keza otuzlarda Irak'ın Musul ve Kerkük petrollerini paylaşmada aynı şey-

"AVRUPA'DA KÜLTÜR, SANAT EMEKÇİLERİNİN BİRLİĞİ İÇİN BİR PLATFORM ÖNERİSİ" üzerine görüşler

Yazı Kurulu'nun notu:

Bu yazıya ilerki sayılarımızda, 5. sayımızda tartışmaya sunduğumuz platforma gelen tüm yazılara cevap verme kapsamında tavır takınacağız. Tüm okuyuculadan bu platform ile ilgili eleştiri-öneri bekliyoruz.

A. DOĞU

"Kültür ve sanat (sanat da kültürün bir parçasıdır. Bn.) bir toplumsal üretim (Ve üretimdeki yeri toplumsal paylaşımdaki yeri üzerine yükselen. Bn.) İdeoloji siyasi ve felsefenin dışa yansımış ruhsal içgüdülerinin en berrak halidir." Sayfa 22. şeklindeki tanımı eksik görüyorum. Yukarıda eklentiler yaptığım şekilde içerik doldurulmalı idi.

Yazınızın devamında "sınıfların dünya görüşünün ideolojik yansıması" deyip altında "Emperyalist-kapitalist-faşist-feodal gerici-sömürücü kültürüne karşı, Devrimci-demokrat-yurtsever-sosyalist-emekçi kültürünü yaşatmak için (Yaşatmak değil, savunmak mücadele etmek Bn.) çalışma görevimiz karşımızda duruyor."diyorsunuz.

Birincisi, bu şekilde sorunlar ortaya konduğunda okuyucunun kafası karıştırılmakta ve sorun haline dönüştürülmektedir. Bugün gezegenimizin üzerinde yaşayan insanlar esas olarak kapitalist-emperyalist yoz kültürün etkisi altındadır ve bu kültüre karşı proletaryanın devrimci kültürü alternatif olarak durmaktadır. Bizim görevimiz proleter kültürün savunulması ve yaygınlaştırılması için mücadele etmektir. Bu noktada sorunun belirleyici yanı bu şekilde ortaya konmalıdır. Sizin demokrat-yurtsever olarak değerlendirdiğiniz ve yaşatmak istediğiniz kültürden ne anlaşılmalıdır? Kim neyi nasıl savunup yaşatmalıdır? Demokrat kültürün, yurtsever külturün alternatifi de proleter kültürdür. Bugün bazılarının yurtsever kültür adı altında sürdürdüğü yerel milliyetçi yaşam biçimine karşı mücadele etme göreviniz yok mudur?

Bu yaklaşımla aslında platformu sulandırmaktasınız. Amacınız daha geniş kesimleri bu çalışmaya çekmek olsa bile durum budur.

Bir başka yanlışınız da şurada yatmaktadır.

"Ülkemizde" diyerek yazıya başladığınız yerde Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ı birbirine katmaktasınız ve bir çırpıda hepsini "demokrat-yurtsever" vs. gösteriyorsunuz. Burada yazara sormak lazım, hangi yurtsever? Ezen ulusun yurtseveri mi? Ezilen ulus ve milliyetlerin yurt severi mi? Kimi mücadeleye çağırıyorsunuz?

Yazar bu kafa karışıklığı ile "hedefleri sosyalist-emekçi kültürü.... temsilcileri görmek zorundadır" diyerek "Bu nedenle "bağımsızlık" teorilerine" karşın aktif mücadeleye çağırıyorsunuz. Burada iki sorun var; ya siz "bağımsızlık"tan kasttetiğiniz diğer millet ve milliyetler ya da proleter devrim mücadelesinde bağımlı ve proleter kültür yayma mücadelesin-

---

leri yaptığını, altmışyedi savaşında Mısır hava kuvvetlerinin İsrail uçaklarınca bombalanırken İncirlik Üs'lerinin rolünü; Libya'nın bombalanmasında Türkiye'nin Amerika'nın yanında yer alarak, Avrupa ülkelerinin aksine her türlü protesto mitingini yasaklayışını ve Körfez Savaşı'nda Amerikan uçaklarının Türkiye'nin isteği üzerine yine Türkiye'den kalkışlarını üzülerek anlattı. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sırasında, Almanya'nın yanında yer almasın diye, Fransızlarla İngilizler'in Hatay'ı hediye ettiklerini iddia etti. Ancak Hatay yerine İskenderun Sancağı dedi. Burada Hatay'ın adını bilen yok. Türkiye'de de Hatay'ın tarihçesinin Hatay'ın adının nereden geldiğinin öğretilmemesi nedeni ile, ben de bu adın nereden geldiğini bilmiyorum ve sustum. Belki Kürtler için "kart-kurt'tan Kürt çıkmıştır" sözü gibi bir iddiayı bir dahaki askeri darbede bir general ortaya atarda "aydınlanırız". İşte bu nedenle Hatay'ı kastettiğini anlamamıştım.

Adam (Suriyeli) buna rağmen vatanına üç kez darbe vuran Türk ordusunu İslamiyet'in en güçlü ordusu diye bir yandan seviyor, bir yandan da "bir darbelik ömrü kaldı" diye basında adı geçecek kadar canına okunan laikliği, demokrasi kadar "tehlikeli" görüyor. Buna rağmen millıyetçiliğin Türkiye'yi İslamiyet'e hizmetten uzaklaştırdığını düşünüp, en son Mustafa Kemal'in milliyetçiliğinin İslamiyet için ihanetle noktalandığını düşünüyorlar. Osmanlılar arasında en gerici kral Abdülhamit sevilir. Diğer Osmanlı fetihlerinin ise Araplar'ın rızası ve koruma amacı ile yapıldığı öğretilir. Ayrıca Türkiye'de Arapça'nın yasaklandığı öğretilir; Arapça'nın sırf dine ve şeriata hizmet edecek şekilde din okullarında okunup anlaşılamayacak şekilde öğretildiği, anlatılmaz.

Türkiye'de şeriat yönetimlerinin bu yönlerini göstermeden nasıl laik subaylar ve gençlik yetiştirilir, bilemiyorum. Eğer eğitiliyor olsalardı, her yere hakim askeri yapı, Türkiye'de Suudi Arabistan'ın bu yönlerini teşhir ederdi. Eğer İslam rejimini tartışmak Türkiye'de bir tabu ise ve er yere askerler hakim ise, bunun Türkiye'de ayak sesleri duyulan şeriat yönetiminin hangi kanallarca ithale çalışıldığının alametidir. Adı komünizm olsaydı nasıl da teşhir edilirdi. ◆

den yana olmayan kendilerini "sınıflarüstü" gösterenlere karşın "bağımsızlık" teorisine karşı mücadele olarak görmektesiniz, ikisinden biri. Siz yazınızda, biz birinciyi kastetmiyoruz deseniz de, sorun açık değildir, çünkü bağımsızlıkla ilgili bölümü bitiriyorsunuz ve ona bağımlı fakat "sınıf mücadelesinde tek başına" diye yeni bir paragraf açıyorsunuz.

Bu açtığınız parafrafta da yeni bir yanlışa düşüyorsunuz;

"Kültür ve sanat emekçileri sınıf (hangi sınıf Bn.) mücadelesinde tek başına başarılı olamaz" diyor ve örgütlenmeye çağırıyorsunuz. Ama bu örgütlenmeyi uluslararası mücadele ve dünya emperyalist sistemi ve onun kültürüne karşı mücadeleyi eksik bırakıyorsunuz.

"Yurt dışında durum nedir:" bölümü üzerine:

Bu bölümde ATÖF-ATİF gibi kitle örgütlerini feodal değer yargılı ve küçük burjuva köylü kültürünü yansıttığını anlatıyorsunuz. Burada yine iki sorun çıkıyor. Birincisi, o dönemde uluslararası durum ne idi? Çin'de kültür devriminin dünya işçi sınıfına ve ezilen halklar üzerine yansıması ne idi? Bu kitle örgütlerinin esin kaynağı ne idi? Bizim gibi insanlar dünya proleter hareketlerinden kopuk mu idi? Bana göre bunlar görülememekte...

İkincisi, bu kitle örgütlerine ideolojik alanda önderlik eden güçlerin durumu ne idi? Bu önderliği yapanlarda da feodal ve küçük burjuva kültürü hakim mi idi? Yazar bunlara cevap vermemektedir.

Yazar geçmişe tu-kaka olarak bakmaktadır. Halbuki o dönemde dünya komünist hareketi içinde en iyi konumda olan Alman "Akıma Karşı" komünistlerinin bu kitle=örgütlerine az şey öğretmemişlerdir. Örneğin "kültür devrimi tartışmaları, Stalin değerlendirmesi, üç dünya teorisi -1976-, Arnavutluk değerlendirilmesi,- Marksist-Leninist klasiklere sempati, devrimin iktidar sorunu" gibi konular da bu kitle örgütleri içerisinde tartışılmakta idi. Burada yazarın meramı üzüm yemekse, önder funksiyonda olanı eleştirsin onun üzerine tartışalım, yoksa efendim yazar, ozan, müzik grupları feodaldi demek geçmişi inkar etmektir. Yazarları da feodal, küçük burjuva görmektedir ki bu büyük bir haksızlıktır. Ancak proleter kültür kavramı açısından ele alınırsa bugün pek de ileri sayılmayız-Marksizme-Leninizme göre-, yazar sivri ucu bağcıya döndersin de öyle tartışalım.

Uğur Mumcu'ya mektup

Kendimi bildim bileli yazılarını okurdum senin. O dönemde (okulçağında) Tanrı görürdüm seni, çünkü tanrılar karşı çıkardı zulmün rüzgarına sanır, yazılarına hak verirdim.

İdam sehpasına çekilen devrimcilere ağıtlar düzerdin ve sen de hapislere atıldın manevi işkenceler gördün. Gözümde bir Deniz bir Mahir'den farkın yoktu seni kaleminle namus işçisi gördüm. Devrimcilere öğütler verdin az tehdit almadın ülkücü-dinci faşistlerden. Yüreğim hop oturup hop kalkardı yazılarını okudukça vuracaklar seni Uğur abi derdim içimden.

Zamanla senin sayende devrimci kitaplar okuma alışkanlığım oldu, çünkü sevmezdim mektepte okumayı. Sayende öğrendim okumayı. Sen yazdıkça büyüdün ben okudukça sen küçüldün.

Çünkü; sen 12 Eylül paşaları ile birleştin onlarla röportajlar yaptın darbeyi savundun. Ben paşalara kin duydum. Sen faşist devleti savundun, ben faşist devletin yıkılmasını savundum. Sen Kürt kaderini paşalarla bastırdın, bense ezilen ulusun yanında yer aldım. Sen ulusal hareketi bölücü gördün, ben yaşasın ulusların ayrılıp ayrı devlet kurma hakkı dedim. Sen Lozan Anlaşması'nı savundun, ben Lozan'ı reddettim. Sen Kemalizmi savundun onun 1924'te işçi grevlerini ve devrimci hareketi 1 Mayıs'ı yasakladığını Kürt ulusun kaderini tayin hakkını kanla bastırdığını gizledin, ben ise senin sayende gördüm.

Sen kalpaksız Kuva-i Milliye oldun, ben Kemalizmin Karadeniz'de katlettiği Mustafa Suphi'ci oldum. Sen ezen ulustan yana sosyal milliyetçi oldun ben ise enternasyonalci oldum. Sen hep reformla devleti korumaya çalıştın, ben ise devrimle o savunduğun devletin yıkılmasını istiyorum. VE SENİ O SAVUNDUĞUN DEVLET ÖLDÜRDÜ UĞUR Ocak 1993'de. Ben halen yaşıyor ve o savunduğun devletin yıkılışını görmek istiyorum.

Ama ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin yatakta ölmek istemiyorum. O kalleş ölüm beni ansızın yakalamasın eğer ki yoksulların kurtuluşu tüm milliyetten işçilerin kardeşliği ve kendi iktidarı için ezenlerin olmayacağı bir dünya içinse

HOŞ GELDİ
SEFA GELDİ ÖLÜM.

NAZIM'A

Kanlar gitmiyor Nazım
Akşehir üstünden afyona doğru
Ayın altında cesetler gidiyor
Şırnaktan Cizre sularına
Apışları kanla dolu kadınlar
Erkekler kol ve bacaklarda kurşun yarası
Sağ kalanlarda oldu yüreği öfke dolu
Cizre'den Cudiye koşar oldular
Ya ölüm ya istiklal diyerek
Ayın altında kanlar gidiyor Nazım
Aydın da Fehiyiye'de evleri yıkılan
Hakaretlere mahsur kürd'ü
Hav, hav tü diyerek kovan
Senin o destan yazdığın bir kısım insan
ve devlet / faşizm
Ayın altında düzene isyan
Gün ağarınca kurşunlanan vücutlar
Elini uzatan kardeşçe ele
Çiviler çakılıyor meydanda
Onlarca yüzlerce can veren
Herbiri bir fidan devrimci
Bir gün Nazım bir gün ayın altında
Ve Kanlar gidecek birgün
Elele verecek tüm milliyetlerin
İşçisi köylüsü
Ve ayın altında şafak sökerken
Şarkılar söyleyecek kurtuluş günü

A. Doğu

"SOVYET ÇAĞININ EN İYİ VE EN YETENEKLİ ŞAİRİ"

② MAYAKOVSKİ

Mayakovski en büyük destanı >Wladimir İlyiç Lenin< den sonra iki büyük destan daha yazdı: >İyi ve Güzel< (1927, başta düşünülen ismi >Ekim< idi, daha sonra >25 Ekim 1917< olacaktı, neticede >İyi ve Güzel< oldu, konusu: Ekim Devrimi; Mayakovski kendisi bu destanı üzerine: ">İyi ve Güzel<i, zamanında >Pantolonlu Bulut<'ta olduğu gibi, bir programatik yapıt olarak görüyorum.") ve >Bütün Sesgücümle< (1929/1930).

Mayakovski çok yönlü bir sanatçıydı. O sadece şiir ve destan yazmakla yetinmedi, bunun yanında sözü geçen "ROSTA-Pencerelerini" yaptı ve ayrıca tiyatro oyunları yazdı.

1914'de Moskova'da yazdığı ilk tiyatro oyununun ismi "Wladimir Mayakovski" idi. Oyunun önemli özelliklerinden birisi, bütün rollerde sıradan öğrenci ve tiyatro hayranlarının yer almasıydı, yalnızca bir istisna vardı, o da başrolde Mayakovski'nin kendisinin oynamasıydı. Daha ilk sahnelenmesinde oyun büyük bir fiyaskoyla sonuçlandı. Seyirciler ıslıklar çalarak Mayakovski'yi yuhaladılar.

Mayakovski tiyatroda da şiirde olduğu gibi köklü bir devrim yapmayı amaçlıyordu. Bu nedenle alışılagelmiş araçları ve yöntemleri bir kenara itip yeni yöntemler geliştirmeye çalışıyordu, bu ise seyircilerin ve sanat eleştirmenlerinin büyük tepkisine yolaçıyordu.

Fiyaskoyla sonuçlanan bu ilk oyunundan sonra Mayakovski uzun bir süre tiyatro oyunu yazmadı, kendini tamamen şiire verdi. 1917 Şubat devriminden sonra M. Gorki ve tiyatro sanatçısı Maria Andrejeva Mayakovski'den bir 'Devrim Kroniği' yazmasını talep ettiler. Bunun üzerine Mayakovski >Misteriyum Buffo< adlı tiyatro oyununu yazdı (1921, Moskova). Oyun büyük bir başarıydı. >Misteriyum Buffo< bir Sovyet yazarının yazdığı ve bir Sovyet tiyatrosunun oynadığı ilk Sovyet tiyatro oyunuydu. Oyunun ilk sahnelenmesinden iki gün önce A. Lunaçarski Petrograd Pravda'sında "Bir komünist oyun" başlığı altında şunları yazıyordu: "Bu oyun devrimin etkisinde yazılan tek tiyatro oyunu olup onun damgasını taşımaktadır. Bu nedenle de coşkun, pervasız, neşeli ve meydan okuyucu gibi özelliklere sahiptir."

"Misteriyum Buffo" 24, 25 ve 26 Haziran 1921'de, Birinci Devlet Sirki'nde, Komintern'in 3. Kongre delegelerine Almanca dilinde sunuldu.

Mayakovski ayrıca 1929'da >Bit<, 1930'da >Hamam< ve >Moskova Yanıyor< oyunlarını yazdı. >Bit< oyununun konusu küçük-burjuva ideolojisi ve yaşam tarzının alaycı eleştirisidir. Bu oyununu Mayakovski sosyalist kültürün

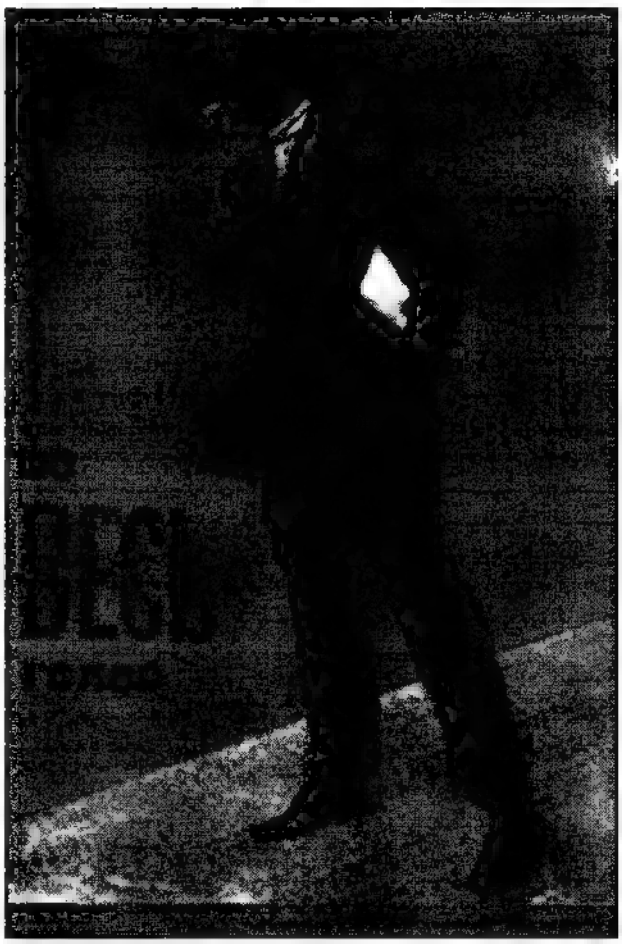

1931 tarihinde Mayakovski için çıkarılmış olan bir pul

C. KARLI

yaratılması için bir katkı olarak görüyordu. >Bit< 1929 Şubat'ında ilk defa sahnelendiğinde büyük bir tezahüratla karşılaştı. Daha sonra birçok ülkelerde değişik dillerde sahnelendi.

>Hamam< ın siyasi düşüncesini Mayakovski yaptığı bir basın söyleşisinde şöyle açıklıyordu: "... darkafalılığa, menejerliğe ve bürokratizme karşı kahramanlık, çalışkanlık ve sosyalist perspektifler için...". Oyunun başrolünde canlandırılan Pobedonossikow ile, Mayakovski şu tehlikeye dikkat çekmek istiyordu: Eğer bir komünist bürokratlaşırsa, partiden ve halktan soyutlanırsa, o zaman o objektif olarak sınıf düşmanına hizmet eder. Bir okuma akşamından sonra bir işçi şu görüşü dile getirmişti: "Bu oyun işçiler için, herşeyden önce de sorumlu işler verilen bizim gibi işçiler için yazılmıştır. Tıpkı bir ders gibi bizim için... Mayakovski bize bu oyununda bürokratları gösteriyor, ve bizlerin de nasıl bürokratlaştığımızı gösteriyor. Şimdi bürokrasinin ne demek olduğunu daha iyi anlayabiliyoruz... Bu oyun bizim için bir dürtüdür. O bizim bütün gereksinmelerimizi ve yetersizliklerimizi gösteriyor. Bu oyun nerdeyse bizim bütün nayatımızı aydınlatıyor. Biz hep bir ağızdan Mayakovski yoldaşa onayımızı vermeliyiz. Ben işçi olarak diyorum ki, bu oyun bizim için çok iyidir. Ben bu oyun için çok minnettarım."

Buna rağmen ama tiyatro eleştirmenleri, W. Jermikow'un Prawda'da yayınlanan olumsuz değerlendirmesini paylaşıyorlardı. Değerlendirmede, oyunun başrolünde yeralan Pobedonossikow'un gerçek dışı bir tip olduğu eleştirisi getiriliyordu. Kısa bir süre sonra oyun tiyatrolarda artık oynanmadı. 1951 yılından sonra tekrar sahnelenmeye başlandıktan sonra hakettiği başarıyı sağladı.

Mayakovski'nin yine 1930 yılında kaleme aldığı "Moskova Yanıyor" adlı oyunu, sanatçının ölümünden bir hafta sonra, 21 Nisan 1930'da sahnelendi. Oyunun konusu 1905 devrimi idi.

Mayakovski tüm sanatsal faaliyetlerinin yanında, gazetecilik de yaptı. Onun redaksiyonu altında 1923-1925 arası dönemde "LEF" (sanatta sol cephe), 1927/28'de de "Nowy LEF" dergileri çıktı. Mayakovski bu dergilerde "RAPP" (Rus Proleter Yazarlar Birliği) ile sosyalist sanat ve edebiyat üzerine şiddetli tartışmalar yürüttü. Tartışmanın özü kimin sosyalist sanatın gerçek temsilcisi olduğu üzerine idi. RAPP Mayakovski'yi "devrimin yol arkadaşı" olarak suçluyordu. Mayakovski ise bu suçlamanın altında kalmayarak, kendisinin proleter yazar, RAPP'ın yazarlarının da onun yol arkadaşları olduklarını karşılığını veriyordu.

Mayakovski 1928 yılında temel görüş ayrılıkları yüzünden LEF grubundan ayrıldı ve 1930 yılında, bütün önceki çekişmelere rağmen, RAPP'a katıldı. Mayakovski kendi çıkardığı dergilerin dışında sürekli "Isvestiya", "Komsomolskaya Pravda" vb. için de yazılar yazdı.

Mayakovski 1922 yılından itibaren yabancı ülkelere dokuz gezi yaptı. Bu gezileri üzerine yazdığı şiirlerinde, ezilen ve sömürülen insanları konu yaptı, sınırlarda tepkiyle karşılanmasına rağmen nasıl "orak-çekiçli kıpkızıl pasaportunu" göstermekten gurur duyduğunu anlattı.

Mayakovski, 14 Nisan 1930'da çalışma odasında kafasına sıktığı bir kurşunla yaşamına son verdi. Büyük sanatçının bu kadar genç yaştaki ani ve beklenmedik ölümü birçok değişik yorumlara neden oldu. Kapitalist ülkelerin burjuva yazarları için sanatçının intihar etmesinin nedeni açıktı: O, Sovyet devletinin despotizmine dayanamayıp, çözümü kendi hayatına son vermekte bulmuştu. Mayakovski'nin bu şekilde ölmesi, burjuva yazarları için genç Sovyet devletini kötülemek ve karalamak için, ele geçmeyecek değerde bir olaydı.

Ne var ki Mayakovski'nin sadece birkaç şiirini ve sanatsal eserini tanıyan bir insan bile, bu iddianın ne kadar asılsız ve yalan olduğunu, Mayakovski'nin ne kadar sosyalizme ve yeni kurulan proleter devlete bağlı olduğunu görebilir.

Burada, dönemin Kültür Bakanı Lunaçarki'nin, Mayakovski'nin intiharına ilişkin bir değerlendirmesinden uzunca bir alıntı yapmayı gerekli görüyoruz:

"Elbette düşmanlar, Mayakovski'nin toplumsal vazifesinden dolayı vefat ettiğini mırıldanacaklar. Biz onların bu konuda ne diyeceklerini ve daha şimdiden ne dediklerini biliyoruz.

Ah, Vladimir Vladimiroviç, bütün başınıza gelen felaketlerden birisi de mezarınızdan kalkıp da bunlara gereken cevabı veremeyişinizdir. ...

Şair olabilmenin önkoşulu duygusal olmaktır.

Kabalık, soğukluk ve alay şairde bazen bir kalp sıkışmasına veya bir sarsıntıya yol açsa da, o bunu kitleye belli ettirmemeye çalışır, çünkü ona karşı o gururlu ve özgüvenli gözükmek ister.

Evet Mayakovski için, onun yeteneklerine ve bütün sanatsal gücünü proletaryaya adamasına şüpheyle bakılması, kaçamak tavır takınılması veya soğuk bir tutuculukla cevap verilmesi çok acıydı.

Bunun elbette o zavallı burjuva yaratıklarının mırıldandıklarıyla alakası yoktur. Onlar Mayakovski'nin ölümünü, onun her zaman bağlı kaldığı davasını karalamak için kullanmak istiyorlar. ...

Büyük duygusallık, büyük hassaslık, büyük ihtiras ve büyük sevgi de bir çeşit güçtürler, ama kendi içinde zayıflığı da barındırırlar. Yaşam kendi içinde diyalektik bir şekilde ölümü de barındırır. Kişisel, bireysel şeyler içinde ölümü barındırırken, yaşamın toplumsal

yönleri en büyük ve en kalıcı sonsuzperspektifleri sunar bize.

Mayakovski'nin büyük yaşamının bütünü içinde de birbirini koşullandıran iki yön vardı: biri toplumsal boyutlu destan, diğeri de son derece duygusal lirik unsur.

Mayakovski toplumsal varlığının çizgisinde yenilme diği için, sadece bireysel Mayakovski ölmüş tür. Şanssızlık şu ki, bireysel Mayakovski kendini öldürdüğünde, toplumsal Mayakovski'nin henüz söylememiş olduğu türküleri de öldürdü. Önceki türkülerde cisimleşen toplumsal Mayakovski ama ölüm süzleşmiştir.

Biz hiçbir zaman, hiç kimseye, bireysel Mayakovski'nin başına gelen kazayı istismar ederek, büyük toplumsal Mayakovski'nin ve onun hizmet ettiği davaya gölge düşurmesine izin vermeyeceğiz."

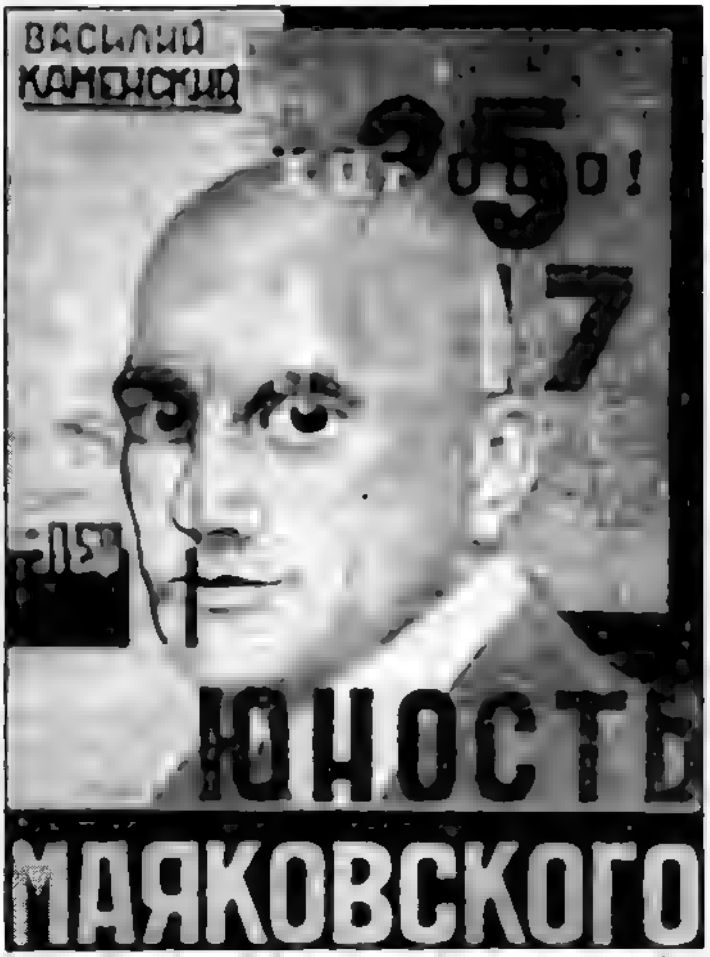

Mayakovski gençliği adı altında 1931 de çıkardan pul

Mayakovski'nin sanattaki yeri onun ölümünden sonra da uzun bir dönem tartışma konusu kaldı. Bazı Sovyet yazarları ve edebiyat eleştirmenleri Mayakovski'yi en büyük sosyalist şair olarak klasik Rus şairi Puşkin ile karşılaştırılabilecek derecede büyük bir şair olarak değerlendirirlerken, birçok başka yazar ve eleştirmen onun bireysel yanlarını öne çıkararak, hem sosyalist hem de büyük bir şair olduğunu reddettiler; ona ağır eleştiriler ve suçlamalar getirdiler. Uzun dönem Mayakovski'nin hayat arkadaşı ve en yakın dostu olan Lilya Brik (sonraları Fransa'ya yerleşip meşhur Fransız komünist şair Louis Aragon ile evlendi. Kendisi de tanınmış bir yazar idi). Stalin'e yazdığı bir mektupta bu durumu protesto ederek Mayakovski'ye yapılan tüm haksız saldırıların durdurulmasını talep etti. Stalin'in bu mektuba verdiği yanıt, 1935 yılında Pravda'da yayınlandı. Stalin bu mektubunda Mayakovski hakkındaki o meşhur tanımlamasını yaptı: "Mayakovski Sovyet çağımızın en iyi ve en yetenekli şairidir."

Stalin'in bu değerlendirmesinden sonra Mayakovski hakkındaki suçlamalar gittikçe azaldı ve Mayakovski sadece Sovyetler Birliği'nde değil, bilakis tüm dünyada Sovyet toplumunun ve sosyalizmin en iyi şairi olarak kabul gördü. Bir dizi dünya çapında ünlü yazarlar, edebiyatçılar ve sanatçılar Mayakovski hakkında değerlendirmeler yaptı, şu ya da bu ölçüde onun eserlerinden esinlendiler.

Bunlardan birisi de, kendine özgü büyük sanatıyla dünyaca tanınan Nazım Hikmet'tir.

O'nun Mayakovski'yle nasıl tanıştığını Mayakovski ve sanatını nasıl değerlendirdiğini aşağıdaki belgeden görülebilinir.

Bütün toplumcu ve devrimci sanatçıların başına gelen şey, Mayakovski'nin de başına gelmek zorunda idi. Kitleler nezdinde unutturulamayan büyük yazarların ve sanatçıların eserleri, bu sefer çarpıtılarak ve içi boşaltılarak tanıtılmaya çalışılıyor.

Fakat gerçekleri yansıtan sanat eserleri inatçıdırlar. Gerçekçi yazarlar ve sanatçılar on yıllarca, yüzyıllarca insanların belleklerinden silinmezler, silinemezler, buna kimsenin gücü de yetmez.

Olümünün üzerinden yarım yüzyılı aşkın bir zaman geçmesine rağmen, Mayakovski, unutulması bir tarafa, daha fazla insan tarafından tanınıyor ve seviliyor. Onun tepeden tırnağa devrim ruhu solunan, eski toplumun haksızlıklarına, kötülüklerine, kokuşmuşluğuna ve asalaklığına karşı isyan eden şiirleri, destanları ve diğer sanat eserleri, dün olduğu gibi bugün de ezilen insanlara, devrimcilere ve yeni yetişen kuşaklara mücadelelerinde umut ve coşku veriyor.

Mayakovski hiç tartışmasız, devrimin ozanı, Bolşevik Devrimi'nin ozanıdır.

Bu böyle olmasına rağmen, bunun böyle olmadığını söylemeye çalışan insanlar vardır. Buna bir örnek, Türkiye/Kuzey Kürdis-

tan'da 1989 Kasım'ında yayınlanan, "Mayakovski, Ben" adlı kitaptır (Vladimir Mayakovski, BEN; Çeviri ve İnceleme, Abdullah Rıza Ergüven, GERÇEK SANAT Yay, Kasım 1989).

Bu kitap başından sonuna kadar tek kelimeyle bir çarpıtmadır. Başlığından da anlaşılabileceği gibi ("BEN") kitapta büyük şairin toplumculuğunun ve devrimciliğinin yanında ikinci bir rol oynayan bireyci yönü öne çıkartılmakta, belirleyici yönüymüş gibi gösterilmektedir.

Kitabın yazarı Mayakovski'nin şiirlerinden yaptığı derlemede onun doğrudan devrim üzerine yazdığı şiirleri ve destanlarında devrimi anlatan bölümleri özenle süzgeçten geçirmiş, Mayakovski'nin en önemli büyük yapıtlarından biri olan "Vladimir İlyiç Lenin" destanından hiçbir bölüm aktarmaması bir tarafa, yaptığı "incelemede" varlığından bile bahsetmemiş.

Bu kitabın yazarına göre Mayakovski'nin Bolşevik Devrimi ile özdeşleştirilmesi hiç de doğru değildir, hayır, o, 1917 Şubat devrimini benimsemiş, ve "yaşamı boyunca 'Ruh Devrimine' bağlı" kalmıştır.

Kitabın basında yer alan kısa "incelemesinde" yazar şunları yazıyor:

"Mayakovski, yaşamı boyunca 'Ruh Devrimine' bağlı kaldı.

. Ozan için gelecek, nitel bir kavramdır. Burada ve şimdi ulaşabilir her şeye. Yeter ki niyet ve istek olsun! Ama geleceği simgeleyen 'iyi toplum'a siyasal devrimle de ulaşılmamıştı!

... Mayakovski, devrimden bekledikleri gerçekleşmeyince düş kırıklığına uğramakla birlikte savaşımını sürdürür.

... 1953'de Stalin ölür. 1956 Şubatı'nda, Sovyet Komünist Partisi'nin XX. Kurultayı'nda Genel Sekreter Nikita Chrusjtjov 1500 delegenin önünde dört saat süren ünlü konuşmasını yapar: '... Stalin'in düşüncelerine karşı koyan ve kendi dayanak noktalarını belgelemeye çalışan her kişi; yöneticiler tarafından uzaklaştırılmış, fiziksel ve tinsel olarak yok edilmişlerdir. Binlerce ve binlerce suçsuz ve doğru komünistler, önceden düzenlenmiş 'suçu ikrar' planlarıyla yok yere ölüme götürülmüşlerdir...'

Tıpkı Chrusjtjov gibi, XXVII. Kurultay'da Genel Sekreter Gorbatjov bilinçli ve sorumlu bir düzeltimci (reformist) olarak sistemi ve sistemin bürokratlarını sert bir dille eleştirdi (25 Şubat 1986). Boylece, kendisinden 55 yıl sonra Mayakovski, Ruh devrimi diye adlandırmış olduğu devrim amacının özümleyicisini bulmuştu." (age s. 14, 20, 22)

Yazarın mantığını özetlersek şu sonuç çıkar: Mayakovski daha Bolşevik Devrimi döneminde, Gorbaçov'un kapitalizmin açık restorasyonu anlamına gelen 'reformlarını' özlüyormuş. Bu revizyonist zat burada bir taşla bir kaç kuş vuracağı ümidini taşıyor galiba. Hem Mayakovski'yi reformist ve revizyonist yap, hem de Lenin ve Stalin dönemindeki gerçek sosyalizmi, Kruşçev ve Gorbaçov gibi revizyonistlerin asılsız iftiralarına dayanarak, despotik bir sistemmiş gibi göster.

Buna denecek tek şey: Nafile!

Yazarın bu iddialarının deli saçması olduğunu görebilmek için, Mayakovski'yi, yazarın başından sonuna kadar çarpıtmadan oluşan inceleme-derlemesinden değil de, orjinal eserlerinden okumak, ve Sovyetler Birliği'nin Lenin-Stalin dönemi ile Kruşçev-Gorbaçov dönemini kabaca karşılaştırmak yeterlidir.

Sonuç: Mayakovski daha genç yaşlarda Bolşevik saflarda devrimci mücadeleye katılmış, kendini tamamıyla sanata verdiği uzun bir dönemden sonra tekrar Bolşevik saflara geri dönmüştür. Bu dönemde yazdığı şiirlerinde ve tiyatro oyunlarında aşk temasıyla birlikte daima sosyal kurtuluş temasını da işlemiştir.

1917 Ekim Devrimi'nden sonra Bolşevik Partisi'nin çağrısına uyarak Bolşevik devrim saflarına geçen ilk büyük sanatçılardan birisidir.

Uzun bir dönem Fütürüzmin etkisinde kalması ve açıkça benimsemesi, onun gerçekçi bir sanat yaratması önünde bir engel değildi.

'Benmerkezci' ve bireyci yönlerini sürdürmesinden ve Fütürüzmin kimi gerici yönlerini de açıkça savunmasından dolayı, Mayakovski sık sık eleştirilmiştir. Mayakovski'nın kendi iradesi ile seçtiği erken ölüm, son çözümlemede Mayakovski'nin "bireyci" yönünün, sosyalist devrimci yönüne üstün gelmesi anlamına gelmektedir ve onun ideolojik alandaki aşamadığı zaafının sonucudur. Mayakovski anlaşılmamak kaygıları ile trajik aşk ilişkisinin zorluklarından 'intihar' ile kaçmayı seçmiştir. Kuşkusuz yanlıştır yaptığı. Fakat bu onun Sovyet çağının en iyi ve yetenekli şairi olduğu gerçeğini değiştirmez.

Mayakovski'nin hakettiği en iyi değerlendirme bizzat Stalin tarafından yapılmıştır ve hala da geçerliliğini korumaktadır.

Mayakovski'nin revizyonistlerce ve diğer burjuva yazarlarınca çarpıtılarak savunulmaya çalışılması boşunadır. Mayakovski'nin ölümsüz devrimci eseri, günümüzün gerçek komünistleri olan Bolşeviklerin mücadelesinde yaşıyor.

Onun hayatı boyunca uğruna mücadele yürüttüğü sosyalist toplum, Kuzey Kürdistan/Türkiye'de ve diğer ülkelerde er geç mutlaka gerçekleşecektir.

Kasım 1993

NAZIM HİKMET'LE MAYAKOVSKİ ÜZERİNE BİR KONUŞMA

Mayakovski'yle ne zaman ve nasıl tanıştığınızı anlatır mısınız?

1920 yılları başlangıcında Moskova'ya geldiğimde, Komintern delegelerinin ve bazı Rus arkadaşların kaldığı "Lüks" adlı otele yerleştim. Şura ve Lelya adlarında iki kızkardeşle tanıştım burada. Şura'yı görmeye gittiğim bir gün, küçük odasında bir sürü insan vardı. Birbirine karışan bir çok ses arasında görkemli, gur bir ses hepsini bastırıyordu. İri yarı, geniş omuzlu, saçları usturayla kazınmış bir adamın sesiydi bu. Herkese sövüyormuş gibi geldi bana. Yoldaş Şura beni onunla tanıştırdı

Moskova'ya gelmeden önce birkaç ay Batum'da kalmıştım. Sütun biçiminde basılmış (kıtalara ayrılmamış/çev.) Rus şiirleri gördüm burada. O sırada hiç Rusça bilmiyordum, Rusça bilmekle övünen bir Türk bu şiirleri okudu bana. Fakat bunların çevrilmelerinin olanaksız olduğu ekledi. Yazarın adını da söyledi: Mayakovski. Şiirlerini neden sütun biçiminde yazdığı sorusu kafamda yer etti. Yoldaş Şura beni Mayakovski'yle tanıştırdığında, bu soruyu sordum kendisine, O da açıkladı.

Daha o zamanlar ünlü bir şairdi. Ekim Devriminin şairi olarak adı Sovyet ülkesi sınırlarının ötesinde de biliniyordu. Ben ise Moskova'da kimsenin tanımadığı, işin henüz başlangıcında bir Türk şairi ve Doğu Emekçileri Üniversitesi öğrencisiydim. Fakat Mayakovski hemen, bir arkadaşın arkadaşa, ağabey bir komünistin kendisinden genç bir komüniste davrandığı gibi davranmaya başladı bana. Ve hemen dost oldu benimle. Gerçek bir demokrat şair tanıdım onun kişiliğinde. İyi bir örnek oldu bana, ve ben onun yolunda gitmeye çaba gösterdim. İnsan akıllı olduğu ölçüde, alçakgönüllü olmalıdır. Onun karşısında korku duymadım hiçbir zaman. Evi her zaman açıktı. O sıralarda Rusçayı kötü konuşuyordum, birbirimizi güçlükle anlıyorduk ama, evine ziyarete giderdim. Moskovalıların karşısına ilk çıkışlarımdan biri Politeknik Müzise Salonu'nda olmuştur. Mayakovski'yle birlikte şiir okuduk burada. Salon öylesine hınca hınç doluydu ki, güçlükle nefes alınabiliyordu

8 Mart 1923 tarihinde yapılan "Devrim ve Edebiyat" gecesi değil mi bu? O geceyi izlemiştim ben. Pravda'ya da bir haber yazmıştım bu konuda. Sizin "Pantolonlar ve Eteklikler" ve "Yeni Sanat" adlı şiirlerinizi okuduğunuzu, Mayakovski'nin "Üçüncü Enternasyonal", "Eyfel Kulesiyle Konuşmalar" ve "Sol Marş" adlı şiirlerini okuduğunu yazmıştım.

Evet, sözünü ettiğiniz gecedir bu. "Orkestra" adını da taşıyan "Yeni Sanat" şiirini sık sık okurdum o sırada. O gece şiir okumaya çıkma öncesinde çok heyecanlıydım. Mayakovski beni yatıştırmak için "Dinle, Türk", dedi...."Korkma, nasıl olsa bir şey anlamayacaklar." Sonra, Üniversitede, ilk kez daha birlikte şiir okudum Mayakovski'yle... XX. yüzyılın bu en büyük, dahi şairi yardım etti bana. Bir çok edebiyat okulu vardı o sırada. Birisinden fütüristlerin psikolojiyi yadsıdığını işittim. Hoşuma gitmedi bu; konstruktivistlere katıldım, Mayakovski, "dönek Türk" diye kınadı beni. Fakat dostluğumuz hep sürdü.

Canını sıkacak bir sürü şey yaparlardı ona. Bir keresinde neredeyse ağlamak üzere gördüm onu. Tversk bulvarında bir kitap pazarı vardı. Her yazar kendi kitaplarını satardı burada Mayakovski de. Bir gün burada karşılaştığımızda, büyük bir düş kırıklığı içindeydi. Gözlerinde yaşlar birikmişti hatta. "Görüyor musun" dedi "ne yaptılar bana; kitabımı vitrine bile koymamışlar..."

Mayakovski'nin kitaplarından en çok hoşunuza gidenler hangileridir?

Sevgilinin gözlerini mi, yoksa burnunu mu seviyorsun sorusunu nasıl yanıtlamalı? Mayakovski'yi tepeden tırnağa severim. Öylesine büyük bir şairdir ki, onunla karşılaştırıldığımızda biz çağdaş şairler, hepimiz küçük kalırız. O, öğretmenimizdir bizim ve kişisel olarak benim. Pablo Neruda, Louis Aragon, dünyanın bütün dürüst şairleri aynı şeyi söyleyeceklerdir: O, öğretmenidir onların

Başlangıçta, Rus dilini de henüz iyi bilmediğim sıralarda, şiirlerini anlayamıyordum. Şimdide hepsini anlayabiliyor değilim. Fakat, basamak biçimindeki dizilerini taklit ediyordum. Düşüncelerini taklit ediyordum. Duşüncelerini her zaman böyle yazdığını sanıyor, ben de kendiminkileri aynı biçimde yazmaya çalışıyordum. Fakat bana müsvette defterlerini gösterdiklerinde, her zaman ille de basamak biçiminde yazmadığını gördüm. Demek, iş daha karmaşıktı.

Çok okumadım Mayakovski'yi. Daha çok kend. okuyuşundan bilirim şiirlerini, sonra da aktörlerin okumalarından Mayakovski makamla okurdu şiirlerini. Ben de öyle okurdum başlangıçta. Aktörler Mayakovski'yi okuduklarında iyice anlıyorum onu. Buna karşılık kendim okuduğumda, anlayabilmem çok güç. Sanıyorum, onun şiirlerinin bir eksikliğidir bu. Türkiye'de işçiler: "Şiirlerini sen kendin okuduğunda anlıyoruz" demişlerdi bana... Fakat orada yüksek sesle şiir okuma olanağı çok azdı. Şiirlerim tumturaklı (deklamasyonla) okunmadan da okuyucuya ulaşsın istiyorum

Şiirinizle Mayakovski'nin şiiri arasında ortak olarak gördüğünüz şeyler nelerdir?

Mayakovski'nin şiirleriyle benimki arasında ortak yanlar; ilkin, şiir ve duzyazı, ikincisi, çeşitli türler (lirik, yergisel, vb.) arasındaki kopukluğun aşılması; bir de şiire siyasal dilin sokulmasıdır. Bununla birlikte, farklı biçimler kullanıyoruz. Mayakovski öğretmenimdir, fakat Moskova'da öğrenim gördüğüm donemde, Mayakovski gibi bir tribun şairiydım ben de. Bir nefesli sazlar orkestrası gibi ses veriyordu şiirlerim. Topluluk önünde okuyordum onları.

Sonra, Türkiye'de bir tek kez şiir okuyabildim topluluk önünde. Bir iki kişiyle konuşabiliyor, şiirlerimi ancak kulaklarına fısıldayabiliyordum. Bu nedenle yumuşak sözcükler bulmam gerekiyordu. Hapisteyken halktan insanlarla, benim gibi özgürlükten yoksun bırakılmış bu insanlarla yakınlaştım. Şiirlerimi onlara okuyordum." Şimdi yine geniş dinleyici kalabalığına seslenebiliyorum.

Mayakovski'nin senaryosunu yazdığı ve oynadığı "Genç Kız ve Serseri" adlı filmi gördünüz. İzlenimlerinizi söyler misiniz?

Görmeden önce bana ilkel, naif bir film olduğunu söylemişlerdi bunun. Hiç de öyle değilmiş. Daha ilk bölümler ni seyrederken: "Bu konu yeniden çekilir ve bir de şarkı eklenirse Raj Kapor'un 'Avare'si gibi başarı kazanır" diye düşünüyordum. Sonra, filmde, kompozisyon bakımından çok ilginç çekimler bulunduğunu gördüm. En önemlisi de, aktör olarak çok başarılıydı Mayakovski, şaşılacak kadar iyi oynuyor

Mayakoski'nin oyunlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Rus şiiri ve Sovyet şiiri nasıl Mayakovski'siz düşünülemezse, Rus tiyatrosu ve Sovyet tiyatrosu da Mayakovski'siz düşünülemez derim. 23 yıl sonra, 1951'de Moskova'ya geldiğimde, hemen tiyatroya gitmek Mayakovski'nin oyunlarının oynanmadığını öğrendiğimde, şaşırdım. Mayakovski'nin oyunlarını sahnelemede güçlükler vardır, fakat Sovyet tiyatrosu onsuz nasıl yapabilir?! Sonradan, Moskova Yergi Tiyatrosu (Teatr Satire/çev.) ilkin "Banyo"yu, daha sonra "Tahtakurusu"nu ve "Misteriya Buff"u sahnelediğinde çok sevindim

(Politika, 4 Mayıs 1977, "Nazım'a Bir Güz Çelengi, Ataol Bayramoğlu, Röportaj: A.V. Fevralski)

KUTSAL ÜLKE HİNDİSTAN ve AŞKIN ULUSLARARASI BAHÇESİ TAGORE

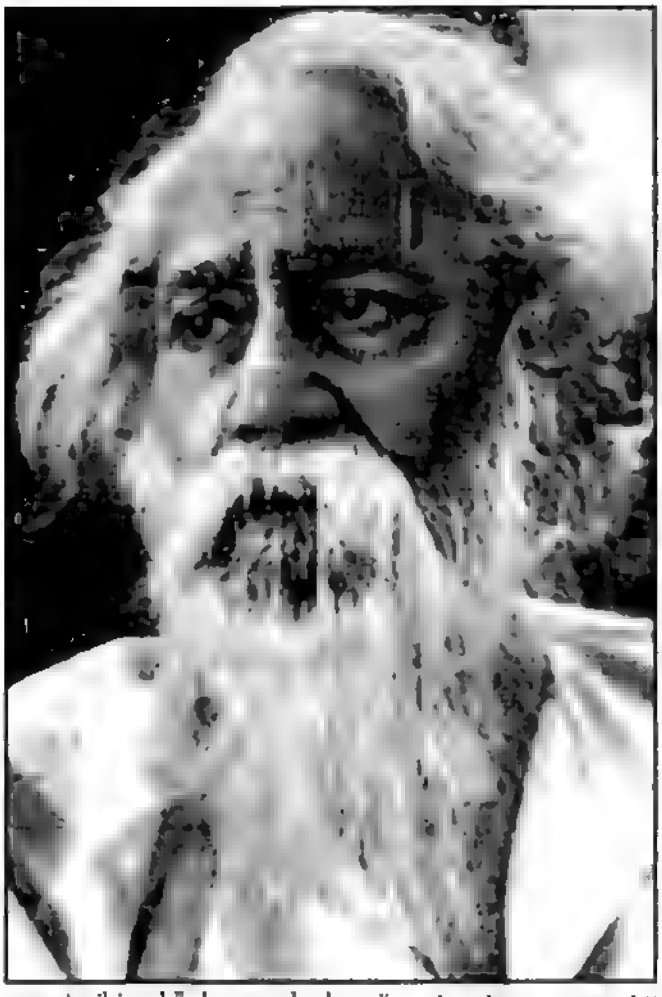

OTURAN ADAM

"Ne aptallık! Arzularımın sonu yok. Onbin yıl da, yüzbin yıl da geçse, istediklerimin hepsi gerçekleşebilir ve aklıma yeni istekler gelir...

Dünyayla ilişkiyi kesmek bilgenin nihai kurtuluşu için tek yol; dünyayla ilişkiden ancak sayısız hata doğuyor. Bundan böyle kendimi ruhumun kurtuluşuna vereceğim."

Saubhari

Tarihten, yaşamdan kaçışın, dünyadan el etek çekmenin bir erdem olarak övülüp kutsandığı bir ülke Hindistan. Yoga'ya durmuş bir bilgeyi, ne Richter ölçeğindeki şiddetli bir deprem ne Himalaya Dağları'nın palaspaldıras yıkılışı ne de Hint Okyanusu'nun o muhteşem taşmışlığı Yoga'sından ayırabilir. Ayırabilir ne kelime, göz kapaklarını bile böylesi bir tufanda kırpıştırmak dersek herhalde mübalaa sanatından alıntı yapmış olmayız. Geçmişi red, geleceği ise görmek istememe mantığı, Hint dünyası üzerine araştırma yapan arkeolog ve tarihçileri "Bu ülkenin tarih anlayışı ve tarihi yok" demeye kadar götürdü. Bazı arkeologlar bu sonuçtan hareketle pılını-pırtısını toplayıp memleketlerinin yolunu tuttu hiç şüphesiz. Lakin giderken ayaklarının altında onbinlerce yıllık dünyanın en eski tarihini ve uygarlığını çiğnediğini bilmiyordu. Hemen ayaklarının altında, toprağın birkaç metre derinliğinde 4.000 yıl önce yapılmış kilden bir kuş gagası hala açık bir halde sanki şarkısını arkeologa duyurmak için ötüyordu. Daha sonra bulunan bir kadın gerdanlığını gören New York kuyumcusu ise "Vay canına! Hangi kuyumcu yaptı bu muhteşem gerdanlığı" diye hayret ve hayranlıkla soracaktı, halbuki binlerce yıl önce yapılmıştı bu taki

Ne zaman gözümde bir arkeolog canlandırmaya kalksam, gözlerimin önüne maden işçileri gelmiştir her zaman. Bir elinde kazma, bir elinde kürekle gelirler gözlerimin önüne. Tabi gözleri hep toprağın derinliklerine dikilmiş sanki gözleriyle dibini görüyorlar toprağın. "Be adam biraz da şu toprağın üzerine, etrafına bak" demek için zor tutuyorum kendimi. Aslında ölen her arkeologu Orient çukuruna gömmemekte fayda var. Çünkü toprağın derinliklerine bu kadar meraklı insanların ruhu ancak o dünyanın en derin çukurunda rahat eder diye düşünüyorum.

Eğer bizim arkeolog etrafına bakmış olsaydı karşısında dağ gibi duran Mohenso - Daro ve Harappa yıkıntılarını görecekti. Hindistan yatıyordu orada.

Kulak ver ey yüreğim
Aşkı dokur senin - için
Fısıl fısıl aşkı dokur dünya

❐ Kutsal ülke

Öylesine ki, gök yüzü görünmez tanrılardan. Ya toprakları? Türkiye'den (Kuzey Kürdistan dahil) hemen hemen 4.5 defa büyük olmasına rağmen tanrılar kendi tapınaklarını yaptırmakta konut sıkıntısı çekerler de sıra beklerler adeta. Tanrıların derdi sadece bu olmasa gerek, daha beteri var. 850 ayrı dil konuşulur bu ülkede (dünyadaki dillerin yaklaşık üçte biri). Tanrıların işi zor mu zor o ülkede anlayacağınız. Acaba Tanrılar, kullarının meramını anlayabilmek için, her gün harıl harıl dil kurslarına mı gidiyorlar bu kutsal ülkede? diye merak ediyor insan.

Bir Hindu'ya sorsanız sizin tanrınız kim diye, size şöyle diye-

cektir "Ama sen hangisini öğrenmek istiyorsun". Gene de tek tanrılı bir din olarak yorumlanır Hinduizm. İsa olsun, Muhammed olsun Budha olsun bunların hepsi tanrının bir başka görüntüsünden başka bir şey değil. Fakat en büyük tanrı Brahman, Krişna, Siva, Meru, Rudra, Soma, Şavitri, Agni, Vayu.... hep Brahman'ın farklı görünüşünden başka bir şey değil.

Vurur dalgalarını yüreğim
Kıyılarına dünyanın
"Seni seviyorum"
İmza gözyaşlarımdır

Normal bir Hindu için tanrıya ulaşmanın en alışılagelmiş yolu ona kişileştirilmiş bir tanrı ya da tanrıça aracılığıyla tapmaktır. Çünkü binlerce tanrı ya da tanrıça ve bunların binlerce görünüş şekli vardır.

Dahası, Kor'dan meydana gelmiş şu yerküre kutsaldır; nedeni, tanrı kendini feda ederek yeryüzü olmuş, alem şekline dönüştürmüştür kendini. Ayak bastığımız bu toprak, soluduğumuz şu hava ve göze çarpan cismani her şey tanrısal bir varlığın biçim değiştirmiş görüntüsünden ibarettir. Kutsalların kutsalı değil de nedir bu?

Duman göğe övünür
Kül, toprağa.
"Biz ateşin kardeşleriyiz"

Antik-Grek dünyasındaki Olimpos'lu tanrılar ve tanrıların tanrısı ZEUS'un bir çağrışımı vardır buradaki mitolojik öykünme ile din anlayışında. Olimpos'lu tanrı ve tanrıçaları HOMEROS'un yarattığı söylenir o muhteşem eseri İLYADA VE ODESSYA ila Hindu dinini ve tanrılarını ise kutsal VEDA'lar (İS.Ö 1500 500 yy.ları) yaratmıştır. VEDA'lar beş koleksiyonluk bir yapıt olup Veda kahinleri tarafından yazıldığı söylenir. GİTA olarak adlandırılan şiirler ise dini inancı, ruhani bir estetikle süsler. Zengin Hint mitolojisinin ve destanlarının karması niteliğinde Ezop dilinin çiçekli bir anlatımıdır

Gerçek nerede başlar, mitolojiye nerede karışır bu yapıtlarda bilinmez. Her şeyde esrarengiz, gizem dolu bir hava. Boşuna demeyin dinlerin ve gizemciliğin beşiğidir Hindistan diye...

Yoga'ya girmiş bir rahip

❐ Asyanın bütün yolları Hindistan'dan geçer!

VII. ve XII. yüzyıllarda bu söz doruktaydı. Asya'da iki büyük uygarlık merkezi aydınlatmaktadır yaşlı kıtayı. Hindistan ve Çin!

Kültür, sanat, edebiyat, ticaret ilişkileri ve felsefe alanında biribirini etkileyecek, Borca tanrılarını bile vereceklerdir biribirlerine... Kovulan, kapıdışarı edilen tanrılar da yok değil. Hindistanlı acıların çocuğu Budha kapı dışarı edildi bir ara Çin'den. Hindistan'da da başına aynı şey gelmişti. Herhalde Hakan şöyle demişti: *"Bre zındık, senin yüzünden iş güç ortada kaldı, millet manastırdan çıkmaz oldu, Nirvana'ya ereceğim diye diye nerdeyse biz hakanlar tarlada ırgatlık yapar hale geldik, zaten Allah diye bir şey de tanımassın daha ne demeye dolaşırsın ortalıkta..."*

Orta Asya'dan gelen göçler, istilalar (özellikle Moğol ve İslam) taş üstünde taş bırakmadılar. Hint içine kapandı kaplumbağa gibi. Kadınlarını bile sokağa salmadılar tedbir olarak "döl karışımı" olmasın diye. Gel gör ki, İslam'ın kılıcı ne karı tanıdı ne erkek. Bugünkü müslüman nüfus, o dönemki zorun ve ceberrut uygulamanın sanki günah çocuğu. "Zor"u küçümsemeyin.

Daha sonra Portekiz, İspanyol, Hollandalı ve İngiliz tüccarları düyandı kapıya. Bu sonuncular kalıcıdır artık. Hindistan'ın İngiliz İmparatorluğu için ayrı, özel bir yeri vardı. İngiliz kapitalistlerinin orta direğiydi. Hindistan. Baharat ve mücevher deposuydu. Dahası Asya'ya giden bir köprü, Sri-Lanka'dan Kore'ye uzanan. Baharat deyip geçmeyin, bir çuvalı köşelik olmak için yeterliydi o tarihlerde Avrupa'da.

Bir de olağanüstü bir vali diktiler Hindistan'ın başına. Hintli bakanlar valiye danışmadan öksürme yetkisine bile sahip değillerdi.

Ve inanır mısınız; 1840'ta İngiliz İmparatorluğu ile Cin arasında süren afyon savaşındaki bütün ofyanlar burdan, yani Hindistan'dan gitti. Binlerce tanrının uyuşturduğu bu insan yığını, bir taraftan tanrılarına ulaşmak için metitasyon ve Yoga yaparken, diğer taraftan harıl harıl tanrıların armağanı denilen kenevir tohumu, afyon üretiyorlardı. Çin için.

Afyon, (haşhaş başlarından yapılan çizintilerden sızarak pıhtılaşan süt) Sümerler "Neşe Bitkisi", "Homeros ise Tanrısal İçki" der ona. Onlar tanrıya daha yaklaşmak, meditasyonda çabuk konsantre olmak için kullanıyorlardı. İngilizler'in, tanrıların bu köleleştirmesine itirazları elbette yoktu. Ama işlerini ne yapacağı belli olmayan, tapınaklarda işsiz güçsüz oturan tanrılara bırakma yerine, deyim yerindeyse; eşeklerini önce sağlam kazığa bağlayıp, sonra tanrılara emanet etmeyi seçerek, afyonkeş bir toplum yaratmaya giriştiler. Hindistan'dan Çin'e...

Sanmayın ki başarısız oldular, bizdeki misafire çay, kahve ikramının yerini afyon almıştı çoktan. Ey umut! Bir kez katledilmeye gör, ne canavarlar yetişir o muhteşem kucağında...

❐ Rabindranath Tagore

El etek çekmişse dünyadan bir fakir, sessizleşmişse eğer muhabbet kuşları, akşam, koşar adım iniyorsa dağların doruklarından, eğer esmeye yorgun takatsiz çar-naçar

başlamışsa, muson rüzgarları... öpüşüyorsaki akşam yıldızları dudak dudağa ter ve şehvet içinde, bilirim o geldi, o burda kapımda!

Ben uyur kalırım
Sabahın erinde beni uyandır
Arkadaşın say beni
Sabahın erinde uyandır
Beni uyandır
çiği kalkmadan taze çime varalım.

Nobel ödülünü aldığında Tagore (1913), bir yazar onun için şöyle diyordu; "Hindistan'ı görmekle Hindistan'ı tanıyamazsınız, eğer gerçekten Hindistan'ı tanımak, görmek, anlamak istiyorsanız Tagore'yi okuyun." Bir ressam Hindistan'ı hiç görmeden, yanlız Tagore'yi okuyarak resmini olağanüstü bir şekilde yapabilirmiş. Ya aşk? Eğer aşka bir tanrı aranıyorsa hiç çekinmeden Tagore'yi "aşk tanrısı" ilan etmek gerekir. O her ne kadar kendisini Brahman (arzulamayan, istemeyen, arzusu ruh olmuş) ilan etmişse de, feryad-ı figan bir bülbül gibi aşkı çağırır, usul usul aşkı dokur bu bilge.

Hoşçakal Aşkım
kal sağlıcakla
Birlikte yürüdük bunca yolu
birlikte geldik
Hoşçakal Aşkım
kal sağlıcakla
Kal güzelliğinle
esenlikle mutluluklarla.

Ünlü KALİDASA' (İ.S. IV. ve V. yy.larda yaşadı, şiirlerini kutsal dil olarak tabir edilen Sanskritçe yazdı)dan sonra Hindistan'ın dünya edebiyatına verdiği en büyük armağandır Tagore. 6 Mayıs 1861 yılında Kalküta'da dünyaya geldi. Kalküta Hindistan'ın en büyük entellektüel merkezlerinden biriydi. Hala da öyledir. Gerek Benerci, gerek Ghandi gerekse de Naksalbari isyanının yüce önderi Çaru Mazlumdar'ın yetiştiği yerdir aynı zamanda Kalküta. Din adamları sınıfından geliyordu Tagore, varlıklıydı.

Genç yaşında aşık oldu ve evlendi. Çoluk çocukları sardı etrafını kısa sürede. Uzun sürmedi bu mutlu günleri, önce çok sevdiği ilk göz ağrısı karısını, ardından birer birer çocuklarını kaybetti. Acı ateş

olup düşmuştü bir kez yureğine. Karısı ve çocuklarına adadığı yığınla kitaplar yazdı. Ve çocuk şiirleri, hikayeler. Çektiği acıları biraz olsun dındirebilmek, paylaşmaktı acılarını birileriyle. Ama acılar düştüğü yeri yakıyordu kor olmuş ateş gibi. Acılar, insan sevgisini doruğuna çıkardı yazılarında. Sanki kutsal ırmak Ganj ve İndus, birleşti ve taştı onun bağrında. Uğul uğul, avaz avaz seslendı uzun yıllar insanlara, aşka çağırdı cümle alemi din, dil, ırk farkı gözetmeksizin.

Durmaya vaktimiz yok.
Hepinizi çağırıyorum.
Anca bugün varız bunu bilesiniz
Yüreklerimiz yarılmadan
burkulmamışken daha
Hepinize gelin diyorum
Hepinizi çağırıyorum.

Yapmış olduğu seyahatlerde, verdiği konferanslarda ırkçı düşüncelere cepheden savaş açtı. İngiliz emperyalizminin halkını köleleştirmesine, horlamasına da duyarsız kalmadı Tagore. İngiliz emperyalizminin kendine verdiği "SİR"lik ünvanını fırlattı attı suratlarına. Ghandi'nin yürüttüğü güdük "ulusal bağımsızlık" hareketine de katıldı.

"Ayak basmadığım yer kalmadı" der bir söyleşisinde. Gerçekten tüm dünyayı dolaştı Tagore. Bir İbni Batuta, Evliya Çelebi, bir Marco Polo gibi seyyahtır sanırsınız. Ve bin yılların acısını, kahrını almıştır sırtına Atlas gibidir. O dolu dolu gözleri, duygu dolu bakışlarıyla içerisinde kopan fırtınalar, çıkış kapısı zor bulmuşta vurgun gibi dışarı taşmıştır.

Bir bakarsın asri yol üzerinde yapayanlızdır, ay ışığında basa basa ilerlerken edebiyatın gözyaşları içerisinde sevgilisini arar, sorar yalvarır... Bir bakarsın çığlık çığlığa kapısının önüne çağırır sevgiliyi "gel testini benim gölümden doldur" der...

Kadehin yap beni
Senin için dolayım

7 Ağustos 1941 yılında fiziken ayrıldı bu dünyadan Tagore. Son nefesine kadar aşka çağırdı insanları

Yüreğimde karanlığın şavkını yak
Gece aşkını söylesin.

Eğer bana sorarsanız, hani şu Harappa yıkıntılarının üzerinde öten kuş var ya, O'dur Tagore. Kah, Himalaya Dağları'nın yücelerinde, kah has bahçenin derinliklerinde, öten bir şeyda bülbül gibi seranatın doruğunda, aşka çağırır tüm insanları gündüz gece... Hangi insan duyarsız kalır şu çağrıya: Tagore'yi arıyoruz kendi çığlığından... Bakın ne diyor O;

Beni an ben yokken
Ben yokken - ben sıladayken
Ben gittiğimde beni an
Yıldızlı suskunluğun kıyısında
Gün batarken - son ışıklara
Bakar gibi - beni an
Arasıra...

Ve bir soru, acaba aşkı yasaklar ve acılar mı var etti dersiniz?!

Eğer öyleyse, dünyanın kapısına "yasaklamak yasaktır" diye niçin yazmayalım...

Kaynakça: *"Doğu Mitolojisi" Joseph Campbell, "Uygarlık tarihi" İvar Lissner, "Aşka Çağrı" -Tagore, "Krişna" - His Divine Grace. "Felsefe Ansiklopedisi" O. Hançerlioğlu, "Tarih Boyunca Büyük Öğretiler" Alban G. Widgery "Yuzyılların Gerçeği ve Mirası" S. Tanilli Cilt 2.3. "Sömürgeciliğin Sonu" S. ve F. Orsan "Fiziğin TA-O'su" Fritsof CAPRA.* ◆

Charlie Chaplin Sineması

Baran FUNDERMANN

Londra varoşlarında sefalet ve perişanlık içinde geçen bir yaşam, Chaplin daha sonra milyarlara boğulsa da aklından çıkmayacaktır. Sessiz filimlerindeki serseri tipi, yasanan acı gerçeklerin tiraji-komik anlatımıdır aslında. Yaşamının en nazik dönemlerini yoksullar evi ve tımarhane yollarında geçirmiş birinden daha iyi kim anlatabilir, yada canlandıra bilir bu "serseri" tipi? Tabii ki "Şarlo"!

"Hayat ne kadar garip!" Dünyadaki sefalet ve serseriliğin yaratıcısı olan burjuva devletlerinin liderleri ve kıralları dahi bu tipin yaratıcısına hayranlık duyacak ve onu bağrına basacaklar. Hemde kendi yarattıkları tırajedilere kahkahalarla gülerek!

Einstein'den Mathama Gandi'ye kadar uzanan ilişkiler zincirinde, ünlü yazar ve sanatçılardan geçilmez yaşamında Chaplin'in. Muthiş bir yaratıcılık ve tempo var yapısında. O, bu yerlere kolay gelmemişti...

"Askerler! sizleri aldatan, sizleri köle gibi kullanan, ne yapmanız gerektiğini, ve nasıl ölmeniz gerektiğini söyleyen bu zalimlere asla boyun eğmeyin. Sizleri bır hayvan terbiye eder gibi şartlandırıp topun ağzına sürenlere boyun eğmeyin. Kafaları ve kalpleri makine gibi olan bu adamlara boyun eğmeyin. Sizler birer makine değilsiniz. Sizler insansınız! Kalbiniz insan sevgisiyle dolup taşmaktadır! Nefret etmeyin! Yanlızca sevilmeyenler nefret eder... Sevilmeyenler ve anormal olanlar!

"...Artık dünyanın özgürlüğü için savaşalım, hırstan, nefretten ve hoşgörüsüzlükten kendimizi arındıralım. Sağduyulu bir dünya için savaşalım, bilimin ve gelişmenin bizi mutluluğa götüreceği bir dünya için savaşalım. Askerler, demokrasi adına birleselim!" (Chaplin'in Dıktatör filimindeki konuşmasından).

İnsan yaşamı hakkında fazla bir şey bilmediği kişiler hakkında bazen ya ön yargılı davrana biliyor (kötü anlamda), ya da onu idialize edebiliyor. Nedense ben hep Chaplin'in sosyalist olduğunu düşünmüşümdür. Bunda en büyük etki de herhalde Hitler faşizminin Rusya'ya saldırdığı dönemlerde çekilen "Diktatör" filimindeki konuşma ile canlardırdığı tiplemelerdi. Öyle olmasada sonradan burjuva sınıfına giren Chaplin geçmişinin dürtüsüyle ve şartlarında etkisiyle ilginç bir humanist yapıya sahip.

Sanatçı bir ailenin çocuğu olan Charlie Chaplin 16 Nisan 1889'da Londra varoşlarında yer alan Walvort, East Lane'de dünyaya geliyor. Daha sonra annesinin ona anlattığına göre çocukluğunun ilk yılları hiçte fena geçmiyor. Yaşamlarını ayrı ayrı sürdüren anne ile babasından başka ondan biraz büyük birde ağabeyi var. Daha sonra Chaplin'in anlattığına göre, tavan arasında ve Londra varoşlarında şefalet içerisinde geçen çocukluğu kişiliğinin oluşmasında büyük etken olacaktır.

Chaplin çocukluk yıllarındaki annesini şöyle anlatır: *"Varyetelerde cıtı pıtı kız röllerine çıkan annem yirmi yaşlarında minyon, açık tenli, ela gözlü ve kumral, uzun saçları olan biriydi. Sydney de (ağabeyi B.F.) bende ona tapardık."* Daha sonra sesini kaybedecek olan annesi iş bulamayınca, iyice sefalet içerisine sürüklenen yaşam biçimi yoksullarevi ile noktalanır. Babası 37 yaşında alkolden ölen Chaplin, ozamanlar ondan da şu şekilde sözeder: *"Bir babanın varlığının pek bilincinde değildim doğrusu ve onun bizimle yaşadığını hiç hatırlamıyordum. Arpaçi kumrusu gibi sürekli düşünen ve sessiz bir kişiliği olan babam da bir vodvil sanatçısıydı... O günlerde bile kazancı hiç fena sayılmazdı. İçkiye olan düşkünlüğünden dolayı annem ondan ayrılmıştı."*

Chaplin'ın anne tarafından dedesi ayakkabı tamircisi, teyzesi ise yine bir vodvil sanatçısı. Zaten bunların dışında da ailesinden pek söz etmez. Ve bunlarında sefalet içerisinde geçen yıllarda pek yaran dokunmaz. Ama yaşam var oldukça umutta vardır, bu Chaplin'de fazlasıyla var. Londra'nın oniki mil dışındaki Havel Yetimler ve yoksul Çocuklar okuluna, Lambeth yoksullar evinden gönderilen Chaplin 7 yaşındadır. "Daha önce dezenfekte etmek için üstümüzden aldıkları kendi giysilerimizi ütüsüz buruş buruş geri alarak giydik. Annem, Sydney ve ben yoksullar evinin kapısından çıkarken üstümüzdeki buruşuk giysilerle üçümüzde çok komik bir haldeydik" der Charli o'günlerle ilgili. O farkında olmasada, bilinç altına giren bu durum ilerde karşısına "Şarlo" tipi olarak çıkacaktır.

Yaşadıkları yoksullar evinin şartları çok kötüydü. Emekli bir albayın denetiminde olan evde hergün falaka eksik olmaz, neticede hastahanelik olanlar da var falaka seansları sonucunda. Öte yandan bu yok-

sullar evinde yaşayanlara da akıl hastaları gözüyle bakılıyordu. Anneleri kardeşiyle Charles'i oradan kurtarmak için elinden geleni yapıp başarsada, yaşadığı acılardan sonra akıl hastahanesine düşmekten kurtulamaz. Bu da çocuklar için "kaderin" bir başka acı sillesidir.

"...Şiddet ve garipliklerle dolu olan tarih dersinde hükümdar katillerinin bitmek tükenmek bilmeyen başarılarını, eşlerini, kardeşlerini ya da yeğenlerini öldüren kıralların öyküsünü; coğrafya derslerinde yanlızca haritaları; Şiirde ise yanlızca bellek jimnastiğinin dışında bir şey öğrenemiyecektik. Fazla ilgi duymadığım bilgileri verecek olan eğitim beni şaşırtıyordu." diyen Charles, eğitimi bırakarak Lancashire'li sekiz Delikanlının oluşturduğu bir dans gurubuna katılır.Artik böylece gösteri ve sanat dünyasına ilk adım atılmıştı.

Grafik: B. Fundermann

Bu dönemde en çok istediği iki kişilik bir komedi sergilemektir. Milyoner serseri tipleri vb. ile sahnelere çıkmak. *"...Komik olacak ve kâr getirebilecek her şeyi gerçekleştirmek istiyorduk. Ama ne yazık ki bu düsüncemiz asla gerçekleşemedi."* diyor kısaca Charles. Sık sık okuyan ve oyunlarda canlandırdığı karekterleri yorumlayışıyla dıkkat çeken biri haline gelsede, bu pek başarı sayılmaz onun için. Akrobat olmayı dahi deneyen Charles, beceremediğinden vaz geçer. 1889'lardan aşırı zenginlik ve aşırı yoksulukların yaşandığı bir dönem olarak söz eder. Bu yıllarda ondört yaşına giren kardeşi Sydney'de okulu bırakarak telgraf memurluğuna başlamıştır. Gerek Sydney'in maaşı, gerekse de hastahaneden çıkan annelerinin dikişten kazandığı para onlara biraz yaramıştı.

"Yoksulluğa karşı duyduğum öfkeyi bir türlü üstümden atamıyordum" Çiçek satıcılığı, uşaklık, akrobatlık, oyunculuk... *"Para kazanmak için ne gerekiyorsa"* yapan Charles "kadere" karşı kinini yukardaki sözlerle kusuyordu.

Çalıştığı firma annesinin yaptığı dikişlerde kusur bularak işine son vermişti. Bu arada yetersiz beslenmeden de oldukça halsiz düşen anne bir kez daha Akılhastahanesine düşer. Tek başına panik içerisinde kalan Charles, tekrar Yoksullar evine gönderilirim korkusuyla ortalıklarda gözükmez. Ve nihayet bıkıp usanmadan kapısını aşındırdığı bir Tiyatro Sanatçıları Ajansından çocuk rolü için teklif alır. Oniki buçuk yaşında olmasına rağmen ondört diyerek rölü kapmak için yalan söyler. Bu olay onun için yeni bir ufuk açacaktır. Olayla ilgili duygularını şöyle anlatır Charles: *"Birden yoksul hayati geride bırakmış ve uzun zamandan beri düşünü kurduğum, annemin sürekli sözünü ettiği o büyülü dünyaya ilk adımımı atmıştım. Bir aktör olmak üzereydim".*

Birer hafta Kingston ile Fulham Tiyatrolarında gösterime giren bir melodramda röl alacaktı. Jim adlı oyun başarısız geçsede, eleştirmenler Charles'in oynadığı gazete satıcısı Sammy tipini çok beğenirler. İki haftalık Jim'den sonra da Sherlhock Holmes'ın provaları başlar. Kardeşi Sydney'in de başka oyunlarda röl aldığı bu sıralar, iyileşene kadar onsekiz ay Cane Hill Akılhastahanesinde kalan annelerini hep birlikte düzenli olarak ziyaret etmişlerdir. Bu arada her gittikleri yerde başarı kazanan Holmes'te Sydney'e de bir röl ayarlayarak artık birlikte sahneye çıkmaya başlamışlardı.

Artık buluğ dönemine girmişti. Tabıki hayatında aşklarda olacaktı, fakat içki alemi içerisinde fazla uzamayan aşklar... Bu arada kendisini Vodvil sanatçılığına uygun görmeyerek karekter oyunculuğunu seçer. Durumun ciddiyetini anlaması için bir düş kırıklığına düşmesi gerekecekti. "Cahilce"de olsa oyun yazmayıda denedi. Bu yasalara karşı gelen bir grup delikanlının hakimle tartışmalarını içeren "Twelve Just Men" adında bir oyundur. Böylece inişli çıkışlı bir yolda ondokuz yaşına basarak "Korno Topluluğunun" başarılı bir oyuncusu haline gelmişti.

1901'de Korno Topluluğuyla Parise gidecek olan Charles Chaplin, Babasının yarı Fransız olduğunu söyler: *"Aslında ailem Fransız kökenliydi. Ve 16. yüzyılda Fransız Protestanları Hugrnot'lar döneminde İngiltere'ye göçetmişlerdi. Babamın amcası gururla bir Fransız generalinin Chaplin alesinin İngiliz kanadını kurduğundan söz ederdi".* Buradaki barlarda *"mücehverlerini takip takıştırmış pembe türbanlı Prensesleriyle Fransız Türk subay-*

ları"ndan söz eder. Sözü geçen Türk sübayları Jön Türklüğün elçileri olsa gerek. Charles daha sonrakı yıllarda yerleşmeyi bile düşüneceği Paris'e "aşık" bir şekilde İngiltereye geri döner.

❐ "Amerika'da fırsatlar sonsuzdur"

İngiltere'de gelebileceği yere ulaştığına inanan Charles, Amarika'ya gidip yerleşme hayalini aklından bir türlü çıkaramadı. "Fırsatlar ülkesi" diye söz ettiği bu yere mutlaka gitmeliydi. Korno tiyatrosunun Amerıka topluluğu vesilesiyle bu şansı da yakalar. Hayvan ve araba taşıyan bir gemiyle Amerikaya doğru yola çıkan Charles, geriye bir not bırakarak annesi ve ağabeyisiyle vedalaşmaz bile. Çünkü vedalaşmaktan "nefret" ediyordu.

New York'taki ilk gün kendini iyi hissetmesede, daha sonra gökdelenler ve ışıklı levhalar onu büyüler adeta. Tam anlamıyla o'nun için Amerika şöyle idi o zamanlar: "gökdelenleri, parlak ve neşeli neon ışıkları ve insanın içini açan reklam panolarıyla dolu pırıl pırıl bir ülkeydi. Tüm bunlarda bana umut ve macera duygusu veriyordu. 'İşte bu kadar' dedım kendi kendime. 'ben buraya artım." Ancak daha sonra hiç birzaman, hiç biryerde hissedemiyeceği yabancılık duygusunu burada tadacaktır-tattıracaklardır...

Amerikalıların "iyimser" bir şekilde kazanma çabaları onuda etkisi altına alır. Bir ara sanat için yaratılmadığını düşünerek, ticarete atılmayı kafasına koyar. Kafasında tek şey vardı; kazanmak. Bir miktar para topladıktan sonra Arkansas'ta bır "domuz çiftliği" açmayı düşünür ortaklaşa. Ancak "domuz üretimiyle ilgili kitabı almasaydım" gösteri dünyasından vaz geçebilirdim der daha sonra Charles. İşte Amerika'da bu duygu ve düşüncelerle turnelerde dolandı durdu. Bir gün "mutlaka" zengin olacaktı. Bu onun "en doğal hakkı"ydı.

Bütün bunların yanısıra okumayı hiç ihmal etmedi. Bu nedenle tanrıyla tanrısızlık, zenginlik ile yoksulluk, iyimserlik ile kötümserlik arasında bocaladı durdu bir süre. Eline artık yeterince para geçmeye başlamıstı Charles'in. Yoksulluktan gelen biri olarak zenginlerin gittigi yerlere tam anlamıyla uyum sağlayamasada, uyum için elinden geleni yaptı. Artık ona göre fukaralığın acısı çıkmalıydı. Zenginlik dünyası onun için "olağan üstü" bir şeydi. Lüks oteller, zengin davetler, burjuva barları... Artık başarısı ve kazancı bunlar için yeterliydi zaman zaman.

❐ Charlie Kamerayla tanışıyor

Keystone Komedi Film şirketinden gelen bir teklif Charles Chaplin'in milyonlara açılan yolu olacaktı. Şirket yöneticileri onu bir müzikholde izlemiş ve komedilerde iyi oynayabileceğine karar vererek işe almışlardı. Beklemediği bu olay once onu şaşırtsada, "hep kamera karşısına geçmek istemişimdir" diyerek duruma çok sevinir. Hayli yüklü bir anlaşmaya imza atarak işe başlar.

Film piyasasında hayli iyi bir yeri olan Keystone firmasi seneryosuz çalışıyordu. Önce bir fikir oluşturuluyor ve olaylar akışına terk edıliyordu. "Öğretici ve geliştirici" diye nitelendirdiği bu yöntem onu adım adım, hemde fark ettirmeden "Şarlo"ya, onu para ve sınırsız üne kavuşturacak köprüye taşıyacaktı. Ancak öyle kolayda değildi bu tabii. Yeni topluluk onu hiçte iyi karşılamaz. Yeninin karşısında, eskinin kaprisleriyle boğuşması gerekecektir, işler yoluna girip kendini kabül ettirene kadar...

❐ 'Şarlo' doğuyor!

İçerisinde komedi unsurlar serpiştirilmiş "gazetecilik ile ilgili bir belgesel" söz konusu. Her zaman olduğu gibi, seneryo yok. Chaplin elinden geleni yapar komedi sahnelerinde, ancak bu yetmez. Çünkü iyide oynasa, montaj odasında güzelim sahneler makaslanarak atılır. Neden ise eskinin yeniyi kıskanmasıdır. Birgün şirket sahibi bay Sennet sinirli bir şekilde *"komedi unsuruna ihtiyacımız var"* der Chaplin'e. *"Komedi makyajı yap. Ne olursa olsun."* Charli'nin nasıl bir makyaj yapacağ hakkında hiç bır fikri yoktur. Gazeteci kılığıda hiç hoşuna gitmemiştir Chaplin'in bu arada. Üzerındeki herşeyin "bir biriyle çelişki yaratabileceği" bir kostüm arar. Gardroptan torba gibi bir pantolon, ayağına büyük bir ayakkabı, başına bir melon şapka, elinede bir baston alır.

"Torba gibi pantolon giyerken ceketim bedenime sıkıca yapışacaktı, şapkam başıma küçükken ayakkabılarım ayağımdan fırlayacak kadar büyük olacaktı." diye düşünür bunları yaparken. Birde dudağının üstüne "küçük bir bıyık" artık tamamdır. Sahnede bekleyenler moral bozukluğuna karşın, onu bu kılıkla görunce kahkahalarını tutamazlar. Herkes yerlere yıkılır gülmekten. Chaplin anlatmaya başlar: "Bu adamın bir çok yönü var; sırasında derbeder ve serseri, sırasında gerçek bir centilmen, bir şair, bir hayalci ve maceracı ve büyük bir aşk yaşayacağı umudunu hiç yitirmeyen yanlız biri. O sizlerin kendi sini bir bilim adamı, bir müzisyen, bir dük ve bir polo oyuncusu olduğuna inanmanızı istiyor. Ama bununla birlikte yerde gördüğü bir sigara izmaritini çekinmeden alabilir yada çocuğun elindeki şekeri kapabilir. Ve elbette koşullar gerektirirse bir kadını "köşeye sıkıştırmaktan" da kaçınmaz."

Röl yerine oturmuş, film başarıyla tamamlanmıştı. Sinemalarda kahkaha tufanına yol açan bu tarz giyim kuşam, Amerikalıların alışık olduğu bir tarz değildi. Buna bir de Chaplin'in yeteneği katılınca, olay bir anda Amerika'yı sarmaya yeterliydi. Eleştirmenler, ve diğer herkes bu yeni tipe övgüler yağdırdılar. Daha sonraları Chaplin'in isteyipte yapamadığını bu tıp aracılığıyla yaptığı da tartışılacaktır. Zaten kendiside buna itiraz etmez .

Adını ilk ne zaman duymuştu, hatırlamıyor ama en az birmi yıl olmalı diye düşünüyor. Birkaç yıldır da kitaplığında duruyor. Küçücük bi[illegible] niçi kapağın ön [illegible] kamplarını çeviren tel örg[illegible] çalamış bir yumruk, arka yüzünde aydınlık, pırıl pırıl gülüşüyle genç bir adam. Yazarın fotoğrafı mı, yoksa yazara ilham kaynağı olan devrimcinin fotoğrafı mı? Aslında her ikisinin aynı kişi olduğunu düşünmüyor da değil. Ama bu kitabı yazdığına göre darağacından kurtulmuş olmalı diyor. Okumak için pek hevesli gör[illegible] müyor

Çevresinde zaten içini karartacak o kadar çok olay var ki, ve O, bu olaylardan öylesine etkileniyor, öfkelere boğuluyor ki, nerdeyse yaşam sevincini yitirecek. Oysa yaşam sevincini yitirmiş, yaşamda herşeye rağmen var olan güzellikleri göremeyecek kadar körleşmiş biri, kendisini öfkelere boğan çirkinliklerin kaynağını kurutma mücadelesine katılmak istese bile ne denli etkili olabilir?

Hayır, bu kitabı okumayacak, yaşam sevincini diri tutması gerekiyor.

Darağacından nefret ediyor. Aradan yirmi yıldan fazla zaman geçti[illegible] serin, güzel bir bahar sabahıydı, 6 Mayıs 1972, Cağaloğlu'ndan Beyazıt'a doğru yürüyordu bir arkadaşıyla. Çemberlitaş civarında Osmanlı döneminden kalma yapıları çevreleyen parmaklıklara asılmış gazetelere ilişiyor gözleri. Olamaz diyor, öfkeden boğulacak gibi, gözyaşları imdadına yetişiyor. Arkadaşı "-sus" diyor, "-şimdi bizi götürecekler." Soğukkanlılığına şaşıyor arkadaşının, üç yiğit devrimci bir kaç saat önce darağacında katlediliyor, ve ben buna isyan ediyor, öfkeden ağlıyorum diye götürüleceğiz, "götürsünler" diyor.

Ve aradan 22 yıl geçiyor. Halit Çelenk, İdam Gecesi Anıları'nda "Toplumların tarihi bir yana, insan ömrü açısından bile kısa bir süredir bu. Tarihin soğukluğuna gömülmeye, duygusallıktan arınmaya yetmeyecek kadar kısa" diyor. Herkes için geçerli olmasa da, bugün her zamankinden daha yoğun yaşayan barbarlığa karşı sosyalizmin tek seçenek olduğunu görenler için çok doğru bir saptama

6 Mayıs sabahında öfkesine her geçen gün yenileri ekleniyor.

Hayır, bu kitabı okumayacak. İsyan duygularını hep diri tutan olaylarla geliyor zaten günler.

Kuzey Kürdistan Türkiye'de halkın iliklerine kadar sömürülmesi, açlığı pahasına toplanan milyarlar Avrupalı, Amerikalı "uy-

[illegible]

ğında alınan silahlar, uçaklar, Kuzey Kürdistan'da, Kürt ulusunun ulusal kurtuluş mücadelesini boğmak için çocukların, tek kelime Türkçe bilmeyen kadınların, erkeklerin, Kürt ulusunun göz bebekleri devrimcilerin üzerine yağıyor. İnsanlar katlediliyor, ormanlar, dağlar, köyler, mezralar, davarlar katlediliyor. Güney Kürdistan'da insanlar, Saddam'ın ölüm mangalarından kuzeye kaçıyor, kuzeydekiler faşist Türk devletinin ölüm mangalarından güneye. Aşağı sakal, yukarı bıyık.

Ya daha Maraş'da katledilenlerin külleri soğumadan, 2 Temmuz'da Sivas'ta kendi kurtuluşlarını diri diri yakanların sadist çığlıklarına ne demeli?

Hayır hayır, bu kitabı okumayacak!

Rwanda'dan Tanzanie'ye günlerdir ardı arkası kesilmeksizin binlerce ceset taşıyor Akagera Irmağı. Emperyalist tekellerin hayasızca akarsulara boca ettikleri kimyasal artıklardan zehirlenip su yüzünde cansız sallanan balıklar gibi.

19 Mayıs tarihli Milliyet'in üçüncü sayfasında kısa bir haber. Bir fotoğraf, ağayla kahyası mı denir, yoksa uluslararası şirketlerin patronuyla, Kuzey Kürdistan/Türkiye fabrikasının müdiresi mi ama her halukarda efendi-uşak yanyana sohbet ediyor. Fotoğrafın altında "ABD bizden, çiller Clinton'dan Zengin" diyor. Clintonların 21-53 milyar liralık toplam servetlerine karşılık, Çiller ve eşinin gayri menkullerinin değeri (menkuller hariç!) 613 milyar liraymış. Fakat Amerikan vatandaşlarının ortalama milli gelirden payları 22 bin 470 dolar iken, Türkiye (!) vatandaşlarının 2 bin 800 dolarmış. Kişi başına milli gelir hesabının, ül-

kenin GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) miktarının nüfus sayısına bölünerek yapıldığı göz önüne alındığında ortaya tabi son derece gerçekçi bir rakam çıktığı !!! aynı bir konu. Bu hesaba göre işçiyle patron, çiftlik sahibiyle yanında çalışan köylü, memurla parlamenterler, askerle paşalar vs. vs. aynı kefededirler! Sarkmış gerdanını Avrupa'nın lüks kliniklerinde milyonlar dökerek gerdiren burjuvayla, tedavi masraflarını ödeyemediği için çocuğunun ölüsünü hastahanelerde rehin bırakan sıradan vatandaş aynı kefededir! İşte bu yüzdendi herhalde, Kurban Bayramı'nın ikinci akşamı TV'de önünde zil takıp gerdan kıvırmadığı eksik kalan gazeteciyle söyleşisinde Çiller'in halkı koyun sürüsü gören açıklamalarının tavsiyelerinin özü. Kafatasçı Türkeş'e övgüleri, binlerce özgürlük demokrasi savaşçısının katili Genel Kurmay Başkanı Güreş'in namusluluğu, demokrasi aşıklığı üzerine sarlatanlıklar. Ve ekonomik krizin atlatılmasına ilişkin Çiller "hepimiz gelirimize göre harcayacağız!!!!" Hepi-MİZ!!! diye buyuruyor.

Açlıktan nefesi kokan, işsizlikten cinnet getiren, çaresizlikten çocuklarıyla birlikte kendini nehre atan emekçilerin artık burjuva gazetelerinin bile sayfalarını doldurduğu günümüzde, milyonlarca emekçiye, milyarlık Çiller'in önerisi "gelirimize göre harcayacağız!" Yani, haddinizi bilen, yoksa geliriniz, taş yiyin, toprak yiyin, ağaç yiyin, istersenız birbirinizi yiyin...

Çiller, halkla alay etme, onları hor görme konusunda tarihe ilk geçen kadın olma sevdasında sanki. Oysa bu çabalar yersiz. Çünkü o şerefsizliğe daha 1789'larda Marie-Antoinette'ler ve daha niceleri nail oldular. "Ekmek istiyoruz" diye Versailles Sarayı'na yürüyen açlar ordusuna Marie-Antoinette "ekmek yoksa, pasta yiyin" diyerek o misyonu çoktan yerine getirdi.

Fakat o dönem toplumun gelişmesinin dayattığı misyonu da kendileriyle alay edilenler, hor görülenler yerine getirdiler!!! Her ne kadar eski sömürücü sınıfın feodal derebeylerin, kiliselerin yerini yeni sömürücü sınıf olarak burjuvazi aldıysa da bu kaçınılmazdı.

Milyonların önünde kendileriyle birlikte toplumun tüm bireylerini sömürüden kurtarma, sömürünün kaynaklarına yönelme misyonu vardı. Fakat Brecht'in yalın bir dille özetlediği gibi bu hem basit hem gerçekleştirilmesi güç misyonun yerine getirilmesi için ellerindeki silahları kullanmayı öğrenmeleri gerekiyordu milyonlarca emekçinin. Bu misyonun önü 1917 Ekim Devrimiyle açıldı, geçici yenilgiler daha büyük zaferlerin hazırlayıcısı artık o günden beri.

Bu sefil sahtekarlıklar ne denli yararlı ve gerekli aslında, güçlüklerin aşılması için. Biriken öfkelerin bilinçli mücadeleye dönüştürüleceği günler biraz da bu çabalara bağlı, bir hamle bir hamle daha... Neyse, yeterince malzeme var çevresinde yaşam sevincine gölge düşüren, üstüne üstlük bir de bu kavuniçi kapaklı, ön kapağında dikenli telleri sıkan yumruk, arka kapağında sıcak gülüşlü, güler yüzlü genç adamın fotoğrafının yer aldığı kitabı okumayacak. Başlığından belli ki, idama mahkum bir devrimcinin duygularını işliyor. Özne yazarın kendisiyse daha iyi, kitabı yazdığına göre darağacından dönmüş demektir.

Günün birinde okur nasıl olsa. Şimdilik boş zamanlarında sinemaya gider. Uzaklaşır bir süre savaşlardan, açlıklardan, işsizlik, ırçılık, milliyetçilik, dincilik ve daha bir yığın iç karartıcı sorunlardan. Başka ülkelerde yolculuğa çıkar, yeni yerler görür, başka insanlar, başka yaşam biçimleri tanır.

Fakat iki saatliğine de olsa nasıl olursa olsun bir filme gidemez. Ufkunu genişletecek, kalıteli bir eser olmalı. Büyük sinema tekellerinin ticari ve de emekçi yığınları uyutmak için piyasaya sürdükleri filmleri oynatan büyük salonlarla rekabet edemedikleri için giderek sayıları azalan küçük salonlarda gösteriliyor zaman zaman kaliteli filmler

Geçenlerde böylesi bir salonda izledi "Hangmen Also Die", "İşkenceciler de Ölür" adlı filmi. Film, Amerikan kamuoyunu, Avrupa'da gelişmekte olan nazi tehlikesine karşı uyarmayı önüne görev olarak koyan Fritz Lang tarafından 1942'de çevrilmiş. Konu o dönemde güncel bir olay. Çek direnişçilerince cezalandırılan nazi şefi Heydrich'in ölümü ve sonrası. Artan baskılar, katliamlar, işgalcilerin işini kolaylaştıran yerli işbirlikçiler. Lang'ın önceki filmlerindeki kişisel mücadelelerin yerini, işgalcilere, işkencecilere karşı tüm Prag şehrini kapsayan örgütlü mücadele alıyor bu filminde. Bu el bette senaryoyu kaleme alan Bertold Brecht'le ortak çalışmasından kaynaklanıyor olmalı.

(1942'de gerçekleştirilen film Amerikan sansürüne takılıyor ve ancak 20 yıl sonra gün ışığına çıkıyor!!!) Filmin başlığı, sonucu zaten önceden veriyor fakat o sona gelinceye kadar tüm bir şehrin örgütlü mücadelesi gerekiyor. İşkenceciler, işbirlikçiler de ölüyor ama nasıl. Direnişçilerin planlarının ustaca uygulanması sonucu uşaklıkta kusur etmediği efendileri tarafından Heydrich'in katili diye kurşuna diziliyor.

Salonda ışıklar yandığında Çek devrimcilerin, direnişçilerinin işkencecilere karşı zaferi sanki az sayıdaki seyircilerin tebessümlerinde yansıyor gibi. Yine de içlerinden kaçı bugünün görevlerine ilişkin mesaj aldı acaba diye düşünmekten alamıyor kendini. Her neyse, bu akşam O gıdasını aldı, eve dönerken sevinçli.

Rafta, parçalanmış tel örgüleri sıkan yumruklu kavuniçi kitapçık gözlerine bakıyor. Tamam, en kısa zamanda okuyacak, ama bu akşam değil.

Nihayet 23 Mayıs günü okuyor küçücük kitabı, daha doğrusu notları, "Darağacından Notlar"ı. Daha ilk sayfalarda kan beynine sıçrıyor. Hep çevresindeki olaylara duyduğu öfke kendine yöneliyor.

"Ne yaptım ben, ne yapmışım bunca zamandır?!!!" Daha doğmadan önce, bundan tam 51 yıl önce bana uzanan elleri, ellerimi sımsıkı avuçlarına almak için uzanan Julius Fuçik'in ellerini, havada, boşlukta bırakmışım bunca yıl! Eşi Augistina Fuçuk'inkileri de! Ve bu elleri sıkmak için Julius Fuçik'in nazilerce katledildiği andaki yaşına mı gelmek gerekiyordu?"

19 Mayıs 1943 günü "Son Dileğim" başlığı altında, tek zenginli-

ğini kitaplığının Gestapo tarafından yok edildiğini belirttikten sonra geride kalan çeşitli gazete ve dergilerde yer alan kültür ve siyaset sorunları üzerine makalelerini, edebiyat ve tiyatro üzerine inceleme ve eleştirilerini bir yoldaşından seçip düzenleyerek beş kitap haline getirmesini rica ediyor. Kitapları konularına göre ayırıyor ve kaynakları veriyor. Bu bölümün son iki paragrafında yoldaşlarına ve kendilerinden sonra gelecekle-re sesleniyor.

"Bu son savaştan sağ kalan her yoldaşın ve ARDIMIZDAN GELECEK OLANLARIN ELLERİNİ SIMSIKI AVUÇLARIM. Hem Gustina hem kendim için, görevimizi yapmış olan bizler için ellerini sımsıkı sıkarım. Ve yineliyorum, biz mutluluk uğruna yaşadık, bu uğurda savaşa girdik, bu uğurda ölüyoruz. Hüzün, hiçbir zaman adımızla birlikte anılmasın."

Korkunç bir şey bu, gaflet içinde olan yalnızca kendisi mi acaba? Yoksa Julius Fuçik'in ellerini hala boşlukta bekletenler var mı tanıdık çevrelerde? Soruyor, kimileri daha ilk devrimci çevrelerle tanıştığı zaman okumuş, kimisi adını duymuş ama okumamış, kimisi de "kim O?" diye soruyor.

Bazı konularda gecikmeler, ihmalkarlıklar telafi edilemez muhakkak, Julius Fuçik'in yakalanmasına neden olan bir sempatizanın faşizmin işgali koşullarında illegalite kurallarını "masumca" ihlalinde olduğu gibi. fakat "Darağacından Notlar"ı okumakta gecikmiş olmak kimseyi ipe götüren bir ihmalkarlık olmasa da büyük bir eksikliktir.

"Hitler Almanyası'nın 1945 mayısındaki yenilgisinden sonra, faşistlerin öldürecek kadar işkence etmeye zaman bulamadıkları tutuklular salıverildiler." Ravensbruck Toplama Kampı'ndaki Augistina Fuçik'de salıverilen tutuklular arasındadır.

Ülkesine dönünce eşi Julius Fuçik'i arar. Daha kamptayken 23 Ağustos 1943'de Berlin'de bir nazi mahkemesinde idama mahkum edildiğini öğrendiği eşinin 8 Eylül 1943 günü idam edildiğini bu sırada öğrenir. Julius'un Prag'da Pankrats Hapishanesi'ndeyken notlar yazdığını, bu notların Kolinski adlı bir Çek gardiyanın yardımıyla birer birer kaçırıldığını duyar, Kolinski'yle tanışır. Numaralanmış olan sayfalar, direnişe bağlı birçok insanın gizlediği yerlerden çıkarılır ve "Darağacından Notlar" adı altında Julius Fuçik'in yaşamı boyunca sürdürdüğü mücadelenin son bölümü olarak okura sunulur. (Tabi vermeyince mabut, neylesin kel Mahmut türünden okura değil.)

"Kitap Üzerine" değerlendirmesini james Aldridge şöyle tamamlıyor.

"Bu kitabın dehşetinden ürkmeyin, kitabı bitirdiğinizde, faşizmin kanlı zulmünü değil, bu zulüm karşısında insanlığından, onurundan, inancından hiçbirşey yitirmeyen adamı, Fuçik'i düşüneceksiniz. O, bu kitabıyla bize, insanlık onurunun nasıl korunacağını öğretti. Özünde, bu yazılar hiç de darağacından notlar değil, zafer yolundaki insanlığın bir öncüsünün, bulunduğu ileri noktadan geriye, bize gönderdiği bir mesajdır."

Samuel Sillen de kitap ve Fuçik hakkında özlü değerlendirmeyi yapıyor. Giriş bölümünde Yine Fuçik'ten bir alıntıyla başladığı son paragrafı kitap hakkındaki son derece doğru değerlendirmesiyle tamamlıyor. "Gerçek yaşamda" diye yazıyor Fuçik, "seyirciler yoktur, herkes katılır yaşama". Yaşam için olduğu gibi gerçek yazın için de geçerli değil mi bu söz? Bu kitap faşizmin canavarsı, insanlık dışı uygulamalarına karşı süregiden savaşa yapılan soylu bir katkıdır."

Julius Fuçik'in önsözüne geçmeden önce eşinin hemen ardından tutuklanan Augistina Fuçik'in ciltler dolusu sayfalara malzeme olacak kısacık "Bir Not"u yer alıyor.

23 Şubat 1903 günü Prag-Smiçov'da doğan Julius, çok gerekli olmadığını bilmesine rağmen tesbit edilmiş bir randevuya gitmemenin doğuracağı panik havasını düşündüğünden gittiği evde 24 Nisan 1942'de tesadüfen yakalanır. Gestapo esas ev sahipleri için gelmiştir ama orada bulunan beş kişi tutuklanır. Fuçik, Gestapo'nun adamları daha kapıya dayanmadan esas buluşacağı yoldaşın dışında da orada bulunmaları yersiz olan Fried çiftini görünce şunları söyler:

"Sizleri görmek ne güzel şey yoldaşlar, ama böyle hep bir arada değil bir odada bu kadar çok insanın bulunması hapse, ölüme giden bir yoldur. Ya gizlilik kurallarına bağlı kalacaksınız ya da bizimle birlikte çalışmaktan vazgeçeceksiniz. Çünkü hem kendinizi, hem de başkalarını tehlikeye atıyorsunuz..."

Yakalandığı andan itibaren geceli gündüzlü işkencelere maruz kaldığından 1 Mayıs sabahı can çekişmektedir. 39 Yıllık kısacık ömrünü yaşam sevinciyle dopdolu geçirdiği her sözcüğünden belli olan Fuçık, vücuduna artık söz geçiremediği bu anda ölüme sitem eder. "Gelmen epey uzun sürdü ölüm. Bir zamanlar seninle tanışmadan önce, daha çok, pekçok yılların geçeceğini umuyordum... Özgür bir adamın hayatını yaşamayı, çok çalışmayı ve çok sevmeyi, türkü söylemeyi ve dünyayı dolaşmayı umuyordum. Daha yeni olgunluğa erişmiştim ve henüz çok güçlüydüm. Artık değilim, Yok olup gidiyor gücüm."

Bazı insanların, özellikle emekçi yığınların saflarında yer alıp, değişik alanlarda savaşanların birtakım farklılıklara rağmen yaşam çizgileri nasıl da çakışıyor. Yılmaz Güney'de en verimli döneminde yaşama veda etmedi mi diye düşünmeden edemiyor insan.

22 Mayıs 1943'de sorgu yargıcıyla işi bıtıp artık Reich'a yolculuk göründüğünde bile faşizme karşı mücadelenin zaferine olan inancını sarsılmaz bir biçimde korumaktadır.

Pankrast'da yazdığı son not 9 Haziran 1943 tarihini taşıyor. İdam edildiinde 40 yaşında, Fuçik, faşizmi, işkencecileri, komünist bilinciyle, direnciyle altediyor. Ve nöbeti geride kalanlara devrediyor. Sıcak ellerini uzatarak.

Ve Julius Fuçik, 8 Eylül 1943 günü Berlin'de "birgün yeşerip, yaşama kavuşacak değerli insanlık tohumu"nu yaratmak üzere "en değerli tohum"lardan biri olarak toprağa düşüyor.

Paris 24 Mayıs 1994

Tuhaf, karışık, otobiyografik bir roman"

TOPRAĞIN KIZI

Kitabın sonunda, Rosalind Delmar'ın "Sonsöz"ünde boyle tanımlanıyor Toprağın Kızı. Aykırı bır kadının kaleminden çıkma, aykırı bir kadın yaşamının öyküsü. Once yazarını tanıyalım.

Agnes Smedley 1892'de Amerika'da, Kuzey Missouri'de, yoksul, cahıl bir köylü ailenın kızı olarak doğdu. Aile, gelıp geçici işlerın peşında oradan oraya göçediyordu. En buyük öğretmenı yoksulluk oldu. İçinde büyük bır okuma isteği boy veriyor, içinde yaşadığı koşullara isyan ediyordu. Onaltı yaşındayken annesini kaybetti, bakmak zorunda olduğu küçük kardeşleri ve kızkardeşinin bebeği için bir takım düzenlemeler yaparak çekip gitti. Kendi deyimiyle "... yıllarca sürecek serseri bir yaşama başladı."

Anges Smedley'in yaşamının bu bölümleri, romanının kahramanı Marie'nin de yaşam öykü süyle özdeştir. Romanda anlatılanların ötesinde, Hıntlı eşinden ayrıldıktan sonra Avrupa'ya geçti. Amacı, Hindistan'a ulaşmaktı aslında. Berlin'deyken Frankfurter Zeitung'un muhabiri olarak Çın'e gıtme işini ayarladı. Çin'in Hındıstan'a gitmede bir atlama taşı olacağını düşünmesine karşın başta, Çin ve Çin Devrimi onu o denli ilgilendirdi ki, yaşamının sonuna değin bu ilgi kaldı. Çin devrimine katılarak, Çin üzerıne bir dizi kitap yazdı.

Sağlığının bozulduğu 1933 yılında Sovyetler Birliği'ne gıderek 11 ay orada kaldı ve tedavi gördü, bu arada "Çin Kızıl Ordusu Yürüyor" adlı kıtabını tamamladı

1935'te yeniden Çin'e döndü ve bir dizi faaliyette bulundu. 1938'de "Çın Halkı'nın Japon Emperyalizmini Karşı Savaşı" (İnter Yayınları) adlı kitabını yazdı

1940'da sağlık nedenleriyle Çin'den ayrıldı. Tüm amacı, tedavi olup yeniden Çin'e gidebilmekte. Ancak 1950'de ülser ameliyatından sonra, Londra'da öldü.

Agnes Smedley savaşçı bır kadın, büyük bir enternasyonalistti. Yaşamı boyunca çektiği akılalmaz sıkıntılar, hiçbir biçimde ona politik hedefini gözden kaybettirmemiş, inançları uğruna son nefesine değin savaşım vermıştir.

• • •

Ve Marie:

Yaşamını, karakterini belırleyen üç bileşke var Marie'nin: Sosyalistliği, kadın hakları savunuculuğu ve enternasyonalizmi. 20. yy başlarının Amerıka'sında, yoksul bir köylü ailesinin bir çok çocuğundan biri. Ağır işten daha otuzundayken ellısinde gösteren anasının bir gun çıleli, ağır çalışma dolu yaşamına daha fazla dayanamayarak göçup gitmesi, henüz kendisi çocukken küçük kardeşlerının bakımını üstlenmek zorunda bırakır onu. Babası aklı havada, çok çalışırsa bir gün çok kazanabileceğine inanan, saf, hayalperest bir adamdır. Bir de teyzesı vardır: Helen. Fahişelik yapar, çünkü güzel şeylere tutkundur ve onun geldığı yerden gelen bir kadının güzel şeyler elde edebilmesinin başkaca yolu yoktur. Ama para getirmektedir ve o kör yoksulluk ortamında, para tüm ayıpları sılecek güçtedır. Aıledekı yeri bu yüzden çok saygındır Helen'in

Marie bu kavuğu kırmaya kararlıdır. Kadınların zayıf ve aptal olduğu, evlenerek yığınla çocuk doğurduğu ve erkeklerin emirlerine boyun eğerek yaşadığı bu dünyada, o aptal bir kadın olmamanın yolunu bulacaktır, sıradan olmayacaktır. Böylece, her şeyi

terkedıp gider ve kendı betımlemesiyle, "o andan itibaren yarı serseri bır yaşama" başlar. Cahildır, deneyimsizdir, kendi başınadır. Tüm çabasıyla karnını doyuracak ve okumasını sağlayacak kadar para kazanmaya çalışır. Çoğu kez bedeniyle yargılanır, açıktan ölecek hallere gelir.

Bır üniversitede özel öğrenci olmayı başarır ve su kadar arı ve temız, ışık kadar saydam ve aydınlık ıkı insanla karşılaşır orada, Danimarkalı iki kardeşle. "Tehlikeden ve kadının köleliğinden arındırılmış bir aşk olabilir mi gerçekten?" diye düşünür. Denemeye değer bulur ve Knut'la evlenir. Şöyle der kocasına: "Ev de istemiyorum, ne yemek pişirmek, ne çamaşır, ne temizlik. Ben kendi paramı kazanmak istiyorum, sen de kendininkini kazanırsın." Amaçları okuyabilecekleri kadar para kazanmaktır. Kocası ve gö-

rümcesinden, onların arkadaşlarından yaşamında ilk kez "sosyalizm" sözcüğünü duyar.

Marie, şimdiye değin gördüğü ve kadını eteğinde yığınla çocuklu bir köle durumuna düşüren, alabildiğine korktuğu evlilikler gibi bir evlilik yapmamıştır kendince. Ama kocası onun özgürlüğüne saygı duyan, gelişmesini destekleyen biri olmasına karşın, peşpeşe kürtajlar, bağımlılık korkusu, henüz duyguları ham olan ve kendini sürekli katı olmaya zorlayan Marie'nin evliliğini bozmasına neden olur. "Kadınların özgürlüğünü tehdit eden sevgi ve şefkatten kendimi korumak için kaleler diktim; o sırada, ancak zayıf olunduğunda kale dikildiğini bilmiyordum."

Bir bir çaba ve emekle, gündüz sosyalist "Call" dergisinde çalışıp, geceleri üniversiteye gittiği New York'ta, Hintli devrimcilerle tanışır. Dergide ve Hintlilerin arasında çok şey öğrenir. Tutsaklığı da tadar bu sırada. Şöyle savunur kendini, neden onlar için çalışıyorsun, sen Amerikalısın diyenler karşısında:

" Benim ülkem yok... yurttaşlarım, baskıya karşı savaşan kadın ve erkeklerdir -kim ve nerede oldukları farketmez..."

Marie tüm gücü ve enerjisiyle Hindistan'ın İngiliz sömürgeciliğinden kurtulması için savaşırken, özel yaşamı çelişkilerle doludur. "İki hayat yaşıyordum, biri özel hayat, biri insanlara açık hayat. Seksin utanılacak, iğrenicek bir şey olduğuna inanarak ve gene de gizlice aşk olayları yaşayarak, arkadaşlarımın bana gösterdiği saygıya layık olmadığımı hissediyordum... Bu insanlar benim ilişkilerimi bilselerdi, bana saygı duymazlardı. En azından Hintliler duymazdı."

Marie bir yandan yoldaşlarına karşı özel yaşamı bağlamında açık olmayı, yaşadığı ilişkileri savunmayı başaramazken, öte yandan bu iki yüzlülüğün kaynağını erkek egemen düzende görür. Erkeklerin başka, kadınların başka standartlarla ölçüldüğü bir düzene karşı isyanı büyür.

Derken bir gün aşk gelir ansızın, bir Hintli devrimci öndere tutulur Marie. Dünya birdenbire çok güzel bir yer olur ve insanlar iyıdır. Evlenirler. Dostluk, yoldaşlık, birlikte çalışmayla dolu, sevgi yüklü bir yaşam sürdürmeye başlarlar.

Kocası günün birinde yaşamına giren erkekleri sorar. Bunların arasında Hintli olmamasını diler. Yalan söyler ona Marie, "yoktu" der

Hintli saygın devrimci, karısının kendisinden başka bir yurttaşıyla ilişkisi olmuşsa, bunun kendisine karşı siyasal olarak kullanılabileceğinden korkmaktadır. Çünkü Hintliler, devrimci bile olsalar, kadını -erkekler seks deneyiyle erkek olurken- "mahvolmuş" bir fiziksel varlık olarak görmektedirler.

Bir Hindistan konferansı toplanır. Karşıtları Marie'nin kocasına, karısının bir başka Hintliyle ilişkide bulunmuş olduğunu açıklayarak, onu yıpratmaya çalışırlar. O güzelim sevgileri yara almıştır. İkisi için de dayanılmaz gunler başlar. Acıyla kıvranırlar, aşabileceklerini sanırlar. Günün birinde, Marie'yle eski ilişkisini açıklayan Hintli'nın polis ajanı olduğu bilgisi gelir. Artık karısının bu eski günahı, ajan tarafından sınırsızca kullanılabilecektir Hintli öndere karşı. Daha fazla dayanamaz Marie. Çeker gider...

Hala çok sevdiği eşini terkedişi bir isyandır aslında. Yıllar yılı enternasyonalizm adına tüm gücüyle sınırsız bir özveriyle katıldığı hareketin onu cinselliğiyle, geçmiş bir ilişkisiyle yargılaması ve bunun kocasının konumuna karşı kullanılması haksızlığına isyan. Aydın, devrimci kocasının bu suçlamayla başedemeyişine isyan.

Romanın bir yerinde şöyle der Marie: "Yalnızca sözcükler yazmıyorum. Etimle, kanımla yazıyorum. Yaşanmışlıktan ve yenilgiden kaynaklanan bir nefret ve acılık var. Sözcükler ve tecrübeyi silemez."

Sınıflı toplumda, erkek egemen düzende sınıfsal ve cinsel ezilmişliğine karşı çıkan bir kadının işi zor. Toprağın Kızı, bu zorlukların öyküsü. Özgürlük ve eşitlik savaşımı içindeki her birey, kendinden bir şeyler bulacaktır Toprağın Kızı'nda. ◆

Bakış Açısı

Graffitiyi finanse eden ülke: İsveç

Ekrem TOSUN

Dünyanın en uzun sanat galerisi diye nitelenen Stockholm metrosunu hiç gördünüz mü? Daha önce gördüyseniz bile bugünlerdeki durumunu bilyor musunuz? Ben burada yaşadığım halde bilmiyordum. Çünkü hergün binlerce, onbinlerce yolcunun gelip geçtiği bu metroya alıcı gözüyle hiç bakmamışım meğer.

Skockholm'de sanki bilinmeyen bir gücün görevidir, her gün bir değişikliği metrolara taşımak yoluyla yeniden şaşırtmak insanları Şaşırtırken de öğretmek...

New York'ta in babam in, dibi bulunmayan metrolara girdiğimde, Zonguldak maden ocaklarını anımsamıştım. Brooklyn'de kalmasını dilediğim bu bir yanı soğuk duygu, burada da su yüzüne vurmasın mı? Sergels-Torg denilen alanın altında üç kata değin inen metrolar, "tunelban" diye adlandırılan metroların hepsinin bir kesişme alanı. Merkez olduğu için de "T" merkezi anlamına gelen "T-Centralen" olarak adlandırılmakta. Bilet alırken de, sorarken de "T" demek yetiyor. Ama alanda 24 derece olan yılın rekor sıcağına karşın, altta, üçüncü kattaki Akalla (Kralın Parkı) durağında yayla soğuğu, gömleğinizin altından kavrayiveriyor beş dakikada. Su içinde yüzen Roma sütunları ve Roma savaşçısı anıtlarının arasından güneşe çıkmaya çalışırken de, havanın altta ne denli soğuk olduğunu, özel soğutma gerektirmediğini algılayıp "Yayla düşü mü görüyorum" diye uyanıyorsunuz. Çünkü sular çağıl çağıl akıyor; hem de gün ışığı yeni yanmış gibi neonlarla gizliden ışıl ışıl görüntü yaratmış sularda. Su sesiyle hava bütünleşiyor.

İsterseniz başka beklenmedik çağrışımlara yolculuk yapmak da olanaklı. Kralın Parkı'na çıkmayıp, Hjusta ya da Akalla trenlerinden birini seçerseniz, o durak çevresinde yaşayan azınlığın kültürüne göre manzaralara ulaşırsınız denizin altına inmiş olan bu kavşakta... Aynı zamanda bir denizaltı yolcusu duygusu içindesinizdir artık.

Nedense yine Zonguldak kömür işçilerini anımsıyorum. Denizin altında son hızla giderken, bir an bile güvensizlik-korku karışımı bir duyguyu konuk etmiyorsunuz. Bu güven, Stockholm'un kayalara oturtulmuş olmasından kaynaklanıyor. Böylece, ne denizi yarmak korkutuyor insanı, ne deprem haberleri. Temeli atan doğa, burada bir puan ayrıcalık tanımış. Tünel çıkışlarında bu kayaları yaranlar, estetiği öylesine özenle gözetmişler ki' Köprüler atmışlar, kayaları bozmadan. Binalar dikmişler, kayaları bozmadan. Kayaların yalçınlığı görünsün diye, duvar çekilen yerlerde, kayaya geldiklerinde tellerle yetinmişler, kayaların içine dikilen çelik direklerin kayaları parçalamamasına özen göstermişler Binanın kayaya rastlayan yerinde bile mimari bir kaygı gözetilmiş.

T-Central'den söz ederken, üstte sürekli (yaz-kış 20 yıldır, kalın ceketi içinde) org çalan Maria Johansson adlı kadınla, aşağıda katları inip çıkan Afrikalı kartpostalcıyı geçmek olmaz. Çok kişi onları, onlar da çok kişiyi tanır...

Zencinin anlayışına göre, her sarışın İsveçli, her başka renkteki İngiliz kökenli de bir yabancı olmalı ki, istediğiniz denli iyi İsveçce konuşun, "Afrika'ya bir yardımınız olmayacak mı?" diye ısrarla İngilizce konuşarak yardım ister. Yıllardır, yardımsever arar durur. Kimse de ellemez. Ama, yardımlar Afrika'ya gidemese de yabana gitmez, mutlaka bir kart, ya da bir kaset tutuşturur yardımseverin eline. Hem kendisi de zaten Afrikalı İşte Afrika'ya yardım... İsveçce, "İşler nasıl?" diyorum, İngilizce, "Teşekkürler, kimse kalmadı buralarda" diyor.

Yabancılar, nedense information okunu izlemektense, kolları rütbe işaretli SL (kentiçi ulaşım) görevlilerine danışırlar. Ben dahil Selam çaktığım görevli, alışkın, "Sor" diyor, daha birşey demeden...

"Malmö-Stockholm arası hızlı trenlerin biletiyle rahat bir uçağın bileti aynı fiyata, adalet mi?" diyorum. SL'nın piyasa analisti Ulf Tunberg, "Buna karar veremem" diyor. "Önceki yıl 240 Kron verip, aylık metro bileti alabilirken, neden bu yıl 355 Kron isteniyor?" diyorum. "Moms (KDV) düşürülürken bu niye arttı?". "Son 12 ayda metroda yolculuk edenler yüzde 2.8 oranında azaldı" yanıtını veriyor. Yolcu sayısının azalışına ilişkin yorumunda, metrolardaki yaralama-taşkınlık olaylarının artışının halkın otobüsleri seçmeye zorladığını ekliyor. Tüm bunlara rağmen, yıllık biletlerde indirim fazla olduğunu anımsatmayı da ihmal etmiyor. Üstelik bu yıllık kartla, aynı kentte, istediğiniz otobüse binebilirsiniz. Özel otobüs ise yok. Hepsi devletin taşıma aracı ama, Doğu Avrupa'da bile böylesi bir tekel durumu yok artık. Ama sıkışıklık da yok. Burada otobüste her zaman oturacak bir yer bulursunuz. Çocukların yeri önceliklidir. Sakatların ayrı otobüsleri var.

Yol danışmanım SL görevlisi, yolcu azalışına bir diğer neden olarak da, taksi firmalarının reklamlarını gösteriyor. Yalnızca bayan şoför çalıştıran taksi firmaları "geceleri daha güvenceli olur" düşüncesinden yola çıktığı gibi, "Kızları seçin; nereye isterseniz 75 Kron'a" diyerek yolcuları cezbediyor.

Yol danışmanım Ulf, çekip gitmediğimi görünce, yanıtının doyurucu olmadığı kuşkusuyla bir süzüyor ve "Sonra" diyor, "geçen yıla oranla yüzde 2'lik bir işsizlik oldu. Personel azaldı. Dolayısıyla, nitelikli hizmet bir ölçüde azaldı." Dolu çöp kutularıyla koltuk üzerindeki bir gazeteyi gösterip, "Bakın" diyor. Ama yine de

Stockholm'de metroda yakınan bir yolcu görmekten sıkkın, "birçok ülkeden ucuz, onlardan iyi hizmet yine burada. EG'ye (yani AT) tam girelim, anlaşılacak"... Soğuk bir gerçeği dile getirince, sanki AT'ye girelim diye ben demişim gibi mahçup yanından ayrılıyorum. Biraz da bu yüzden rotamı şaşırmışım ki, kuzey batıya gitmeyi düşünürken güney çıkışlarından Svedmyra istasyonuna gelmişim. Burada yontuç (heykeltraş) Torgny Larsson'un bir yontusu ile seramik sanatçısı Barbro Johannson'un sütun üzerine seramik uygulamalarını izliyorum. Björkhagen istasyonunda yontuç Lenka Jonesson'un bir dengeyontu çalışması ile panolarını izliyorum. Panolarda polyesterle dondurulmuş yapraklar, özel ışıklandırmayla canlı canlı...

Yine Stockholm'un güney çıkışlarından Luljeholmen'de güncel boyama histerisinin ürünü olan bir graffiti şakasını, götürülmeden fotoğraflıyorum. Götürülmeden diyorum çünkü, belediye, metro atıkları yüklensin diye bir kasa bırakmış. Bu kasa, bırakıldığı yerden alınmaya geliindiğinde, biraz şaşırmışlar, çünkü öyle çok boyanmış, öyle süslenip değiştirilmiş ki, bir yapıt olmuş...

Metroda sergilenenler yontu, seramik, vitrayla sınırlı değil. Güneye indikçe, özellikle Södertelje'de, sürrealist görüntülerle karşılaşıyorsunuz. Duvarda, grafikerler sendikasının orak-çekiçli boş tabaklarıyla karamizahı sergilenirken, önünde çalgıcı göçmenler, mızahın gerçeğini yaşayıp, geçim sağlıyorlar.

Huddinge'den Aelvsjö'ye, oradan Marsta'ya, Kungsholmen'e, Vallentuna'ya, Solna'ya, Karsta'ya değin yerleştirilen blok perdeler, santimine değin graffiti... "Yahu, İstanbul'da olsa ceza yazarlar, slogan yazsan maazallah canına da okurlar" diyecek oluyorum. Altın saçlı bir SL reklam görevlisi, ücretsiz bir broşür uzatıyor. Görevlinin dağıttığı broşürde, metroyu boyamaya davet var.

"Rock trenini kim boyayacak. . Zevk için boyarsan, kültür merkezinden günübirlik boya, fırça kirala gel Eğer sigorta numaranı verip de işçi gibi emek vereceksen, kaydını yaptır..."

İnanılır gibi değil .. Devletin trenini devletin boyasıyla istediğin gibi çiz-boya, boyamadığın yer bırakma, bir de bunun için devlete adını bildir. Üstüne üstlük bir de devlet sana para versin. ◆

Gülelim Mi Ağlayalım Mı?

Şafak ALTUN

YÜZMESİNİ BİLMEYENLER

Ekonomik ve politik sorunları yaratıp, yok etmesini becerremeyen başbakan milli birlik ve beraberlik çağrısıyla şöyle konuştu: "Ben desem ki suya kendinizi atmalısınız, buna mecbursunuz."

Ana muhalefet partili başkan birden ayağa kalktı ve çıkış kapısına yöneldi.

Başbakan sordu, "Nereye gidiyorsunuz?"

"Yüzmesini öğrenmeye, yüzmesini!..."

DGM - CADDESİ

Türkiye'nin en uzun caddesinin adı nedir?

Mahpustan yeni çıkmış zımbılı, "DGM, DGM" diyordu.

Niçin?

"Oraya gitmesi kolayda, gelmesi çok uzun sürer!..."

ÇOK ŞÜKÜR

Uzun bir beklentiden sonra elektrikler yeniden yandı. Ev kadını, "Yarabbi çok şükür" diye söyleniyordu.

Kocası karıştı, "Öyle denmez be kadın, yöneticilerimize çok şükür denir."

Kadın birden kocasına baktı, "Be adam, yöneticilerimiz ölürse ne diyeceğim?"

"İşte o zaman Yarabbi çok şükür demelisin"

AYIBINDA HATTİ VAR

Hasan Usta "Yaşasın bir Mayıs" yazılı bir afişi ağzı köpürerek yırtan bir yobaz görür. Cehalet kültürünün meyvelerini bir bir sergileyen yobaz, "Bunların babası Lenin'de bir Ermeni tohumuydu." diye bağırmakta.

Hasan Usta, "Yahu bu yobazlar benden de cahil. Benim bildiğim Lenin bir Rus'dur."

ÖZGÜRLÜĞÜN BAŞLADIĞI YER

Zımbılıyı polisler alır kelle-paça karakola götürürler. Komünistler, sendikacılar, yazarlar falan çok kişi ordadır. Birden komiser girer içeriye.

Zımbılı sorar, "Komserim siz özgür bir vatandaştan ne istersiniz?"

Komser, "Siz neden özgürmüşsünüz?" diye sorar.

Zımbılı, "Komiser bey, ben düşeceğim kadar düşmüşüm. Daha fazla düşemeyeceğim için, özgür bir vatandaş gibi her şeyi konuşur ve düşünürüm."

Komser anlamaz, "Nereye düştünüz?"

Zımbılı, "Cehennemin dibine, bakınız komünistlerde var burada..."

"Ama burası cehennem değil ki" der komiser zımbılıya.

Zımbılı, "Burdan başka cehennem var mı?"

Jiyâna Yilmaz Gûney

Gabar ÇİYAN

Bi eslê xwe ji bakurê Kurdistan e û li Sîweregê (Girê Sor) di sala 1937'an de hatiye dinyayê. Di dema xwendina xwe de, car carna nivîsan dinîvisîne û di ber de jî filmê sînemê li gundan digerîne. Di sala 1958' an de dest bi karê sînemayî dike û bi Dar film re protokelekî çêdike. Ji ber nivisên xwe di salên 1961-62' an de di hapsê de dimîne: Bi derketina wî re pirtûka **"Boynu bükük öldüler"** ji çapê derdıkeve. Dıe sala 1969'an bi filmê **"Seyidhan"** navê wî belav dibe.

Dıe 12 Adara 1971'de mîna gelek şoreşgeran ew jî tê girtin û heya 1974'an di hepsê de dimîne. Bi derketina wî ve, pirtûka wiyî **"Hücrem"** derdikeve. Piştî filmê **"Arkadaş"** filmê **"Endişe"** tê, di vê navberê de, endamekî dadgeha Tirk provakisyenekê derdixe û ev kes tê kuştin, Yilmaz weke qatilê wî tê girtin û mehkumkirin.

Li hepsê jî karê sînemayî didomîne. Piştî demekê bazdide derveyî welêt û li Fransayê bi cîh dibe. Li wê derê filmê **"Yol"** û **"Duvar"** çêdike û di sala 1984'an de, li xerîbiyê diçe ser heqiya xwe.

Nivîskar Yilmaz; Yilmaz rewşenbîrek hêja bû. Gelek pirtûk di duv xwe de hiştin. Gava em bixwazin hineka ji van bijmêrin dê van werin bîra merov: **Salpa (1975), Sanık (1975), Siyasal Yazılar I.-II. (1985), Faşizm Üzerine (1979), Soba- Pencere Camı-İki Ekmek İstiyoruz, Oğluma Hikayeler.** Senaryoyê ku ji bo filman nivîsandine, gelek ji wan mîna pirtûk derketiye, weke nimûne, **Arkadaş...**

Yılmazê Serxwebûnxwaz; Ew serxwebûnxwaz bû. Ev dîtinên xwe di gelek komcivînan de diyar kirine. Nivîskarê Tirk Atilla Dorsay di pirtûka xweyî "Yılmaz Güney'in Kitabı" de, rexneyek wesan li Yılmaz digre: "Yılmaz nigên xwe gali bê xwe dirêj dike. Qet ji ser ya xwe danakeve. Li hember birêvebirên dolivgeriyê (Tirk) jî wesan bû. Ji dîtinên xwe yên ramyarîku dirêjî Mao, Enver Xoce dibe û di van salên dawîn de ku li ser hinek pirsan (Kurdistan) disekinî-serêşan dıda dewletê.

Nakokî bi taybetî li ser pirsa Kurd bû. Her çend di van salên dawiyê de Yilmaz digot 'ez Kurd im', nêziki pirsa Kurdî dibû û weke rewşenbîrekî jî awira karê çandî, aborî ve bi pirsa Kurdî dadıket jî, ev karekî normal e... Lê sloganên wî ji bo 'Kurdistaneke Serbixwe' û 'Rizgarî ji bo Kurd an' mirov şaş dıke, merov tê naghêje! Pêwîst bû bizana ku dewlet li van tiştan bi nexweşî dinere. Welatên Ewropayê jî, ji vexetandinên li gor dîtina wî hez nake.

Lê ez vê hişkbûna wî, dışibînim ya Enver Xoce. Weke ku herdem ez dinivîsim û dibêjim, dê ji niha û pêve ew, pişta xwe bide hemû dîtınan û livbaziyan, em ê ji niha û pêve nema li dîtinên wî yên polîtîkî û pratîkî binêrın. Em ê, her bi çavê hunermendek ku gelek pirtûk nivîsandine lê binêrin. Welatê wî tim, ji bo karê wî, ji vê awirê, wê bîne bîra xwe..." Li vir gelek tişt zelal têne xuyakirin, dijimin Yilmazekî pir pasîf û sinorkirî dixwaze.

Hunermend Yilmaz; Yilmaz Hunermendekî serkevtî bû. Mirov dikare ji di amiran li ser vî aliyê wî raweste: **1-** Dîtînên wî li ser hunerê û hunermendıyê **2-** Filmên ku çekirine û hwd.

Dîtinên wî li ser huner û hunermendiyê; Gelek caran rojnamevan pêre runiştine û hevpeyvîn çêkirine. Wî bi xwe jî gelek car li ser Huner û hunermendiyê nivîsandiye. Ji ber ku xebata me li ser berhemên Yilmaz pir alî ye, di vê pirtûkê de em nikarin cîh bidine dîtinên tevan ku li ser huner û hunermendiyê ne. Lê me cîh da hinek nimûnên berçav.

"Sînemekar ew kes e ku tiştên belavbuyî yê gelî tîne ser hev û di ke berhem. Dike wêne, deng didiyê û belav dike. Gava ev dîtin bête belavkirin, pêwist e wazîfên xwe yên dîrokîjibîrneke. Kêmasiyên me ew bû ku, di karê berî nuha de, me ev rê ne girt".

"Filmên ku ji nuha û pê ve em çêkin, weke naveroka xwe dê pir giran bin. Ji bo gelê xwe, emê filmên herî bi nirx çêkibin. Filmên me dê li gor berjewendiyên gelê me be û riya wanronahîbike".

"Karekî dîrokîli pêşiya me ye. Divê bi her şêweyî şerê me li hember imperyalîzmê be, ji ber ku wan welatê me xistiye vêhejartiyê".

"Ji bo ku sînemekar bi nav be û navê wî cîhanê hinda ne be, pêwîst e ku gelê xwe baş binase, bi awayekî din kumirov bîne zimên, divê xwe baş binase".

"Pêwîstiya gel bi çi heye û em çawa dikarin dın bihêlin yê duwem".

"Dadgehkirina herî mezin û bi nirx ya gelî ye. Ji ber vê yekê jî, gava em filman çêdıkin, em vê xala bingehîn jibîr nakin. Gava em peyvekî tevlî filmên xwe dıkin, em gelekî li ser wan peyvan radiwestin û çend caran di çav re derbas dikin".

"Hunermendê herî bi nirx ewe ku ji nêz ve li ser pirsa welatê xwe ya aborî û ramyarî bisekine. Gava ku hunermend xwe ji van bi dûrbixîne, hunermendiya wî namîne. Dê bimîne mîna hunermendê pir diaxive lê qet kar nake".

Filmên ku çêkirine: Yilmaz di hemû jiyana xwe de, di 113 film an de-pir caran weke serekleystikvan, carna senaryoya wê (çîroka film) nivîsî ye û gelek caran jî birêvebirıya film kiriye-di çêkirina filman de rolên cewaz girtiye ser milên xwe. Weke tê xuyakirin, Ew di axavtina xwe de û di jiyana xwe ya pratîkî dejî, hunermendekî hêj a û pir alî bû.

Ji serî ve mîna sînemekarekî profesyonel kar kiriye. Ji ber vê yekê jî piştî çend filmên wî hatiye naskirin û ew bûye "Qralê Krêt" yê nemir. Nuha jî em dixwazin yek bi yek li ser filmê wî bisekinin û ji çend awirên cewaz wan di çav re derbas bikın. Me filmên wî tev bı dest nexistin. Jı ber vê yekê jî, dê nirxandina me bêhtir li ser wan filmên di destê me de be.

Ji bo ku xwendevan li ser filmên dın (yê me peyde ne kır) bibe xwedî înformasyon, li ser bingeha hinek kaniyên din, me qala wan jî pir bi kurtî kiriye

Doğudan, Batıdan, Kuzeyden GÜNEY

Hümanist sanatçıların sesi
The Voice of HUMANIST ARTISTS **Bülteni**
YERYÜZÜNÜN BÜTÜN İNSANLARI İÇİN BARIŞ, İŞ, ÖZGÜRLÜK, EŞİTLİK ve MUTLULUK

Ülkede Kuş avlar gibi
Duygusuzca basıyorlar tetiğe
Kuş düşürmüş gibi
Çığlık atıyor seviniyorlar
Kulak burun hesabı
Ödüller alıyorlar

Kimi terfi için
Kimi ikramiye için
Ödül, harcırah için
Kimisi de insanlık için
İnsanı insan yapan
Değerler-erdemler için
Düşenden ve düşünceden
Yana olduğu için
Filmleri kitapları gözaltındadır.

GÜNEY'e

Bedensel olarak sonsuzlukla bütünleşme yetkinliğinden sürekli onur duymamızı sağlayışıyla
Yine Yılmaz Güney'leyiz...
Hümanist Sanatçıların Sesi Bülteni emekverenleri ve Etos-Evrensel Kültür Sanatevi'nin kültür maratoncuları olarak Güney Sanat Emeği yolunda dökülen alınterinizi saygıyla karşılayıp birliktelik coşkusu ve kıvancı taşıyoruz.

Yılmaz Güney, insanı, kullanılabilen yaratık düzeyinde gütmek isteyenlerin korkusu olduğu için; Yılmaz Güney, erdemlerle ve bilinçle donanmış saygın bir insanlık ailesi yolunda emeğini ve ömrünü verdiği için; Yılmaz Güney'i algılayanlar da saygındır düşüncesindeyiz...
Dostça duygu ve selamlarımızla...
Haziran 1994 / Stockholm

GÜNEY Dergisine

Güney dergisini severek ve içtenlikle okuyorum. Onun desteklenecek bir kültür dergisi olduğunada inanıyorum. Bu arada Güney'in bir takım hatalarınında olduğunu ve bu hatalarında zamanla düzeleceğine inanarak; diyorum ki, herşeye rağmen Güney'i desteklememiz gereklidir.

Gerçekten Yılmaz Güney'ın devrimci kişiliğini devrimci ruhunu ve devrimci sanatını yaşatmak gereklidir. O'nu kuşaktan kuşağa taşımak, yeni kuşaklara da tanıtmak gereklidir. Tabiki bunu bizlerin yapması gerekiyor, bu görev bizlere düşüyor.

Çünkü Yılmaz Güney'in sanatını ve kendisini devrime ve halkımıza adadığı bir gerçektir. Onun mücadelesi halkımızın mücadelesidir. Yılmaz Güney bütün sanatıyla ve devrimci kişiliğiyle bize en güzel örneklerden biri olmuştur. O, bunu bütün değerli eserleriyle ve kişiliğiyle kanıtlamıştır. Bu yüzden bizim bu yolda mücadele etmemiz gerektiğine inanıyorum.

Bugün emperyalizmin halkımızı ve ülkemizi nasıl sömürdüğünü, işçinin ve köylünün emeğini nasıl talan ettiğini, ülkeyi yöneten emperyalist uşaklarının halkımızın ve ülkemizin çıkarlarını değil de ülkedeki bir avuç para babalarının çıkarlarının koruduğunu, ve bu uğurda ülkedeki bütün kaynakların talan ettiği birkez daha açığa çıkmıştır. Yıllardır iki kardeş halkın çocuklarının birbirine kırdırmaktan başka bir işe yaramayana adı konmamış anlamsız ve boş bir savaşın sürdürüldüğü, bu savaşın Türkiye'ye silah satmakta olan emperyalist ülkelerin dışında hiç kimsenin bir çıkarına olmadığı açık açık ortadadır.

Artık bu kirli savaşı yürütmeleri için ellerinde hiçbir finansman kaynağı kalmadı.

Tek çareleri özelleştirme adı altında ülkenin değerlerini satmaya başladılar. Bu gün ülkemizi içinde bulunduğu bu vahim durum karşısında maalesef halkımızın sessiz kalması da bence acı bir durumdur.

Bu vahim ve acı ülke gerçeklerini, elimizde geldiği kadarıyla gazetesiyle dergisiyle, yazıyla, çiziyle şairiyle, şiiriyle, türküsüyle, kitabıyla vb. bütün olanaklarla halkımıza anlatmalıyız ve bizler bütün sanatsal yapıtlarımızı halkımızın anlıyacağı bir dille bu alanlara kaydırmak zorundayız!

Ve diyorumki Yılmaz güney bu mesajı bizlere devrimci kişiliğiyle ve devrimci sanatıyla bütün hayatı boyunca vermeye çalışmıştır. Şimdi de sıra bizdedir, bizde GÜNEY dergisi ile bu görevlerimizi yerine getirelim.

C. Yeşil

Uyan artık halkım uyan
Satılıyor memleketin memleketin
Senindir bütün zarar ziyan
Satılıyor memleketin memleketin

Açık açık gizli gizli
Parça parça parsel parsel
Satılıyor memleketin memleketin

Yıllar yılı aldatıldık
Baykuşları bülbül sandık
Yurdumuzda yabancı olduk
Satılıyor memleketin memleketin

Açık açık gizli gizli
Parça parça parsel parsel
Satılıyor memleketin memleketin

Kederiyim artık yetti
Sömürdüler ülke bitti
Daha başka ne kaldı ki,
Satılıyor memleketin memleketin

Açık açık gizli gizli
Parça parça parsel parsel
Satılıyor memleketin memleketin

C. Yeşil

Doğudan, Batıdan, Kuzeyden GÜNEY'e

Bu yıl 6.ncısı düzenlenen Gronau Jazz Festivali 24 Nisan ile 1 Mayıs arasında gerçekleşti. Altı yıldan bu yana yapılmakta olan bu müzik festivali bir hafta sürüyor. Dünyanın çeşitli bölgelerinden gelen jazz grupları ve sanatçılarını izlemek için, binlerce jazz severler buluşurlar.

Geçen yıl festivalın sevgilisi Kübalı jazz sanatçıların yaptığı açılışı, bu yıl tertip komitesi bir jazz fotograf sergisiyle yaptı. Serginin konusu, şimdiye kadar Gronau'da yapılan jazz festivalleriydi. Bu fotograf sergisi Heinrich Neehofs, Martin Borck, Klaus Wiedau, Huseyin Demir, Stefan Roters vb. çektiği fotograflardan oluşuyordu. Daha sonra jazz orkestraları sırasıyla programlarını yaptılar. Programın yapıldığı çadır salonda dinleyiciler oldukça kalabalıktı.

Jazz müziği emperyalist sistemin şafağında ortaya çıkmış en çok zenciler arasında yaygınlaşmış bir müzik akımıdır. Bu müzik anlayışı her türlü otorite ve özellikle de faşist baskılara karşı bir gençlik isyanını yansıtmıştır. 2. Dünya Savaşı'nda nazi faşistlerinin jazz müzikçilerine terör uygulaması bu yüzdendir. Festivalde Alman jazz sanatçısı Emil Mangelsdorff'un 2. Dünya Savaşı yıllarında jazz müzikçilerinin gördüğü baskıları anlattığı dinleti bu yüzden önemliydi. Emil Mangelsdorff geçmişe atıfta bulunarak, yeni Alman gençliğinin antifaşist olmasının önemini ve gereklerinide savundu.

Festivale "Jazz - Extra Vaganza", "Solo-Duo-Tiro", "Jazz Sündikat", "Pax Jazz-Band", "Forest Jazzband", "Ju Bohnsade", "Greyhound Bluesband", "Triton" vb. gruplar katıldılar.

Haber ve Resimler Hüseyin Demir

GÖZLERİMİZ KÜSKÜN BAKMASIN ZAMANA

Bız kardeşlığı çok sevmiştik, ama eşitçe,
Özgürce olsun istedık herşey, istedik ki,
Alaca Karanlıkta parçalanmasın uygulamız
Ve doğa'nın dilinde söylensin türkulerimiz

Baştan sona yaşanan bir Anadoludur
İstedik ki, Kan içinde olmasın sevgiler
Gözlerimiz küskün bakmasın zamana
Çığlıklarımız bır uzun hava gibi düşsün
dostluklarımızın yanıbaşına

Biz Kardeşliği çok sevmiştik, ama eşitçe
Özgürce olsun istedık her şey, istedik ki,
En coşkulu çocukluk çağlarımızda
Kelepçelenmesin umutlar
Gem vurulmasın özlemlere
Ve çatıları yıkılmış evlerimizin
duvarlarında hüzün olmasın
Zulüm "lekeli bir utanç" gibi,
durmasın tarihimizde...

Biz kardeşliği çok sevmiştik, ama eşitçe
İki çift göz gibi kardeşçe olsun istedik herşey
istedik ki birden bır ölüm çığlığı kopmasın,
Sokaklarda hep diri kalsın,
Ol bildik hısımlığımızı
İçimizde çırpınan bir sevda gibi

Yaşanan bır Anadolu'dur
Yediden yetmişe istedik kı,
Yeniden yaşanmasın acılar
Yarım kalmasın sevinci besteleyen türküler
Ve tutsak edilmesin bir gece yarısı
Hürriyeti müjdeleyen bahar
...Bız kardeşlığı çok sevmiştik, ama eşitçe
Özgürce olsun istedık herşey...

15.02.'94 / Fuat KAPLAN

"GÜNEY Edebiyat Akşamları"na Çağrı

Yurtdışında yeni bir kuşak, çağdaş edebiyatçı ve sanatçı yetiştirmek için, ciddi bir görevle karşı karşıyayız. GÜNEY etrafında şekillenen bu yeni çevrede, yer almak için edebiyat toplantılarına tüm edebiyatçılar davetlidir.
Gelin tanışalım, tecrübelerimizi birbirimize aktaralım, çalışmalarımızı tanıtalım. Birbirimize destek olalım ve gücümüzü birleştirelim.

Tarih: 25 Eylül 1994 • Pazar / **Saat:** 12.00'de
Yer: Yılmaz Güney Vakfı Destek Derneği Lokali

VEKALETİ KİME VERDİN PİR SULTAN??

Senin için gece yapsınlar diye,
Vekaleti kime verdin Pir Sultan?
Cep doldurmak için, satsınlar diye,
Vekaleti kime verdin Pir Sultan?
Rızaya dedin mi, her gün an beni?
Arife dedin mi, semah dön beni?
Musaya dedin mi, söyle sen beni?
Vekaleti kime verdin Pir Sultan?
Kimi barda çıkmaz, kimi pavyonda,
Seni çağırırlar, hep aynı tonda,
Söylemezsen, iki elim yakanda,
Vekaleti kime verdin, Pir Sultan?
Kavganı bir yere peşkeş çekerler,
Göstermelik heykelini dikerler,
İnan bana, bunlar seni, ekerler.
Vekaleti kime verdin Pir Sultan?
Senden sonra yandı, otuzyediler.
Onlar için her gün, gece tertipler.
Hiç sordun mu, para kimlere gider??
Vekaleti kime verdin Pir Sultan?
Derdiyoklar budur arzu halimiz,
Her an gerçekleri söyler dilimiz,
Söyle koca haydar, ulu Pirimiz,
Vekaleti kime verdin Pır Sultan???

HÜCREM

Bahar gelmiş dışarda
Çiçekler açmış renk, renk.
Koyunlar kuzulamış kelebekler özgürce uçuyor.
Nişanlım böyle yazmış bektubunun haber köşesinde.

Oysa ben hücremin nemli taş duvarlarında
Geçmiş yılların anısını
Geleceğin ise günlerini yazıyorum bir bir.
Dalmıştım bir an hayallerime / ve ansızın

Bir ses geldi hücre arkadaşımdan
İrkildim birden bire
Gardıyanın getirdiği katıksız ekmeğimi
Habersiz kaçırmak istememişti, sanki

Ayaklarımı tırmaladı davet edercesine
Biliyorum acıyorlardı halime,
Gözlerim ferini kaybetmiş
Yanlış yazmışım duvardaki takvimi

Ve anlamıyorlardı bir türlü
Fareler dünyasında bir insan mahkum
Korkmuyorlardı ayaklarımdaki zincirin sesinde
Alışmışlardı onlarda tıpkı benim gibi.
Nedir biliyorlardı artık.
Ama kabul edemiyorlardı bir türlü
Zaman zaman acımaklı ve de öfkeli
Kemiriyorlardı zincirlerimi kırmak için
Kırabileceklermiydi düşünceye vurulan zinciri
Bilmiyordum Bilemiyordum.

S. Tunç Vorelberg

Barış Kitabevi indirimli takım satışları

1.8.94 / 31.12.94

Kadın Sorunu: — 10 Kitap 100,-
- Kadın Sorunu Üzerine M.E.L.S.
- Kadın Sorunu Üzerine Seçme Yazılar C Zetkin
- Kadın ve Sosyalizm. A.Bebel
- Birçok Hayat Yaşad lar. A.Kolontei
- Sosyalist Kadın Hareketi için
- S.B.'de Kadınların Kurtuluşu 1-2
- Rosa Luxemburg 1-2
- Kadın Sorunu Üzerine Yazılar

Klasikler
- Stalin Eserler - 15 Cilt.- **120,-**
- Lenin Seçme Eserler-3 Cilt – **35,-**
- L. Ampriokritisizim - 1-2 Kır Yoksullarına-Ne Yapmalı- Bir Adım İleri İki Adım Geri **35,-**
- S.Muhalefet Üzerine 1-2 Sağ Sapmalar–Tarih Çarpıtıcıları Diyalektik Materyalizm **25,-**
- SBKP 12-19 P.Kongre Raporları- **20,-**

Anı - Belge
- Brechtın Laitusu – Leninden Anılar 1905 Devrimi – Parti Okulu – Darağacında Yapılan Siyaset **50,-**
- Komintern Programı– Komintern'de Boğazlar Meselesi– Komintern'de T.K.İşçi Hareketi Doğu Halkları Kurultayı Eski Tüfek Sosyalist er **35,-**

Bilimsel Seriler
- Leninizm Dizisi 7 Kitap **35,-**
- Komentern Dizisi 6 Kitap **30,-**
- M.L.in İlkeleri 4 Kitap **35,-**
- Politik Ekonomi 2 Kitap **25,-**
- İki Aşamalı Parti İnşası Sendikalar Üzerine 1-2 **25,-**
  Örgütlenme Üzerine M E.L.S.

Araştırma Serisi — 5 Kit. 40,-
- Yahudiliğin Çöküşü
- Anti Semitizm Ve Yahudi Sorunu
- İlkel Köleci Feodal Toplumlar
- S.B.ye Karşı Büyük Komplo
- Fransız Devriminin Kısa Tarihi

İnceleme Dizisi — 5 Kit. 30,-
- Direniş Ölüm ve Yaşam
- Gazeteci Katl'amları
- Savunmalar / İ Beşikçi
- Birlik mi Rekompozisyon mu?
- Devrımcı Harekette Reformızm

Çin Üzerine — 4 Kit. 25,-
- Çin Halkının Savaşı (Roman)
- 1963 Polemikleri
- Proleterya Diktatörlüğünün Tarihsel Deneyimleri
- Çin Devrimi ve Mao Zedung Üzerine / H. Yeşil

Yılmaz Güney Serisi — 4 K. 20,-
- Salpa • Sanık
- Oğluma Hikayeler
- Halkın Sanatçısı-Halkın Savaşçısı

Roman Seti — 5 Kit. 35,-
- Toprağın Kızı • Özgürlük
- Selam Yaşam Ateşi
- Kılları Yolunmuş Maymun
- Üye misin Üye miydin?

Siyasal İncelemeler — 5 Kit. 30,-
- AEP Değerlendirmesi
- Ekim Devrimi Üzerine
- Stalin Eleştirileri Üzerine
- İşçi Sınıfı Hareketi Üzerine Yazılar
- Dünya ve Ülkemizdeki Durum ve Görevlerimiz

Kürt Sorunu Üzerine — 5 Kit. 50,-
- Mervani Kürtleri Tarihi
- Mehabat Kürt Cumhuriyeti
- Kürt Atasözleri ve Deyişleri
- Kürtçe Dil Grameri
- Binbaşı Ersever'in İtirafları

Şiir Serisi
- Hasan Hüseyin 10 Kitap **80.-**
- Dünya Klasikleri 10 Kitap **80.-**
- Halk Ozanları 10 Kitap **80.-**
- Nazım Hikmet 27 Kitap **250.-**

Barış Kitabevi • Solinger Str. 1 • 47166 Duisburg • Tel.: 0203/558699 • Fax 54 87 23
Not: Yukardaki kitapların tek satışlarında ise, katalog fiyatı üzerinden % 20 indirim yapılır

Adı Özgürlük Olan

Söz: Yaşar Miraç • Müzik : Nedim Hazar

A - dı öz - gür - lük o - lan bir ül - ke - de
doğ - dum ben su - yun top - ra - ğın gö - ğün
a - dı öz - gür - lük o - lan Ben - gi sü - tü
nü ic - tim gü - ne - şin me - me - sinden a - dı öz - gür -
lük o - lan ı - şıklar a - na - sın-dan

●Adı özgürlük olan
Bir ülkede doğdum ben
Suyun toprağın göğün
Adı özgürlük olan

●Bengi sütünü içtim
Güneşin memesinden
Adı özgürlük olan
Işıklar anasından

●Dağların kucağından
Yaşilin beşiğinden
Bir bedem saz banladım
Adıözgürlük olan

●Yüreği sevda narı
Al gonca dudakları
Adı özgürlük olan
Bir Sultan Abdal oldum

●Göğsümün kafesinden
Kurtardım yüreğimi
Adı özgürlük olan
Haika sundum sevdiğimi

●Kiminlekerem gibi
Kiminle Ferhat gibi
Adı özgürlük olan
Bir Nazım Hikmet gibi

●Işıklarla donandım
Bilinç bilinç bilendim
Adı özgürlük olan
Kuşamları kuşandım

●Karanlığı ışıkla
Zulmü sevgiyle aştım
Adı özgürlük olan
Düzen için savaştım

●Sürüldüm bucak bucak
Kapandım zindan zindan
Adı özgürlük olan
Düşünceler yüzünden

●Nesimiydim yakıldım
Bedreddindim börklüce
Adı özgürlük olan
Denizlerdim asıldım

●Öldüm öldüm dirildim
Yılmadan usanmadan
Adı özgürlük olan
Can türkümü söyledim

●Adı özgürlük olan
Yüreklerle gürecek
Adı özgürlük olan
Günlere dek sürecek

BABA

KİMLİK: Y. ve S.: Yılmaz Güney (Bekir Yıldız'ın "Üç Yoldaş" adlı öyküsünden) / **G.y.:** Gani Turanlı/M.: Metin Bükey/ **O.:** Yılmaz Güney, Müşerref Tezcan, Kuzey Vargın, Yıldırım Önül, Ender Soku, Nedret Güvenç, Nimet Tezel, Feridun Çölgeçen, Mehmet Büyükgüngör, Aytaç Arman, Yeşim Tan, Muammer Gözalan, Güven Şengil, Faik Coşkun, Osman Han, Ali Seyhan, Mehmet Yağmur, Mustafa Yavuz, Ahmet Karaca, Cemal Tezen, Okay Demiriş, Saliha Demiriş / *1971 yılında çekilmiş bir renkli Akün Film (İrfan Ünal) yapımı* /

ÖYKÜSÜ: Yaşlı anası, karısı, iki çocuğu ve bir de motorlu bir kayığı vardır Cemal'in (Yılmaz Güney). Eski bir yalının bahçesindeki kulübede ailesiyle birlikte yaşamını sürdüren Cemal'in tüm umudu Almanya'dadır. Ve sürekli Almanya'yı düşler. Eğer Almanya'ya işçi olarak gitmeyi başarabilirse, oğluna bir mandolin, kızına da pilli bebek getirecektir.

Cemal, o sabah sırtında ütülü elbisesi, sevinçle evden çıkar. Sağlam raporu almak için İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun muayene salonunda sırasını bekler. Ne var ki, Alman doktorun muayenesinden sonra hemşire "siz gidemeyeceksiniz, dişleriniz eksik" deyince Cemal'in tüm hayalleri yıkılır. Yazık ki, söz verdiği mandolin, konuşan bebeği getiremeyecektir.

Kaderine lanet eden Cemal, bir gün patronu olan yalının sahibi tarafından çağrılır. "Hayırdır" der gider Cemal. Patronun oğlu Koray (Kuzey Vargın), bir pavyonda adam öldürmüştür. Patronu bir teklifte bulunur. "Suçu üstüne alırsan, senin, ailenin, çocuklarının bütün ihtiyaçlarını karşılarım. Hapishanede aslanlar gibi bakarım sana. Cezanı bitirdiğin gün de, 200 bin lira para veririm. Bir düşün, ha Almanya'ya gitmişsin, ha hapishaneye..."

Evi, çocukları, karısı, ihtiyar anası ve bir mandolinle, bir konuşan bebek gelir gözlerinin önüne Cemal'in. Kayıkçı durumu karısına ve annesine anlatır. Çocuklarına da Almanya'ya gideceğini söyleyip veda eder. Demir parmaklıklar arasında yeni bir yaşam başlamıştır... Cemal, 24 yıl ağır hapse nasıl dayanacaktır?

Zamanla karısının mahpushanedeki ziyaretleri kesilir, çocuklarını göremez. Ancak arkadaşı Arap Mithat cezasını tamamlayıp özgürlüğüne kavuşunca öğrenir dışarda olanları. Yalıda temizlik yapan karısına Koray tecavüz etmiştir. Barındıkları yalı satılmış, aile dağılmıştır.

Cemal günü dolduğunda çıkar hapisten. Arkadaşlarının götürdüğü bir kumarhanede oğlu Ali'yi (Aytaç Arman) görür. Oğlu bir kumarbaz olmuştur. Üstelik, can düşmanları Koray'ın emrindedir. Ali hala Almanya'da olduğunu sandığı babasını tanımaz. Cemal, bir başka acıyı da kızını bir randevuevinde bulduğunda yaşar. Kızını oradan çıkarıp arkadaşlarına teslim ettikten sonra bir silah ister. Cemal, kumarhaneye gidip yalvarmalarına aldırmadan Koray'ı vurur. Aynı anda odaya giren oğlu Ali'de patronunu korumak için bilmeden babasına ateş eder.... Tam o anda da babasını tanır... Yıllar önce iki küçük çocuğunun ağlayışlarını düşleyen babasının başında dövünüp durur...

KAZANDIĞI ÖDÜLLER: Babas, 4. Adana Film Şenliği'nde (1972) "En Başarılı Film" seçildi, Yılmaz Güney'e de "En Başarılı Erkek Oyuncu" ödülü verildi. (Bkz.: Cumhuriyet 29 Eylül 1972). Ne var ki, sonuçlar kamuoyuna duyurulduktan bir gün sonra geri alındı. (bkz.: Cumhuriyet 30 Eylül 1972). Baba'nın ödülü Kara Doğan adlı filme, Güney'in ödülü de Yaralı Kurt'taki oyunuyla Cüneyt Arkın'a verildi. Olay basında çeşitli tepkilere yol açarken Cüneyt Arkın, ödülü reddetti. Ve Uşak CHP Milletvekili Adil Turan, olayı bir soru önergesiyle Millet Meclisi'ne getirdi.

Kaynak: "Bütün Filmleriyle Yılmaz Güney" ◆

Oğluma Hikayeler

Yalan eken yalan biçer Şaka eken kaka biçer

Yazan: Yılmaz GÜNEY • **Resimleyen:** Haslet SOYÖZ

Adını yazmasını öğrenmişti çocuk.

Babası çok sevindi.

"Vay namussuz herif vay!" dedi. "Ne çabuk da öğrendi yazmasını!"

Babanın duyduğu sevinç çocuğu da sevindirmişti.

"Kapı"

"Sıra"

"Okul açıldı" yazdı özenerek.

"Bu kerhaneci çok zeki" dedi babası. "Adam olacak bu, aklım iyice kesti."

Çocuk 1'den 10'a rakamları da

yazdı.

Babanın sevincine diyecek yoktu.

"Vay eşşolueşşek vay" dedi. "Bak hele!... Rakamları da öğrenmiş!..."

Çocuk, yaptığı resimleri de gösterdi babasına. Basit, yalın çizgilerle evler, ağaçlar... ışınlarını sarı çizgilerle saçan, kaşlı gözlü güleç bir güneş...

"Dur, bir resim de ben çizeyim oğluma" dedi babası, heveslenerek.

Resim defterinin tam ortasına, yeşil kalemle bir ağaç çizdi; yapraklardı... kırmızı, sarı kalemlerle çiçekledi... dallarına mor, turuncu, kırmızı ibikli kuşlar yerleştirdi.

"Ne ağacı bu baba?"

"Ne ağacı olacak, ağaç işte!..."

"Peki bu horozlar niye çıkmış ağaca?"

"Horoz mu? Ne horozu? Bunlar horoz değil, kuş."

"Kuş mu? Ne kuşları, bu kuşlar?"

Baba kuşlara isim bulamıyordu.

Araya annesi girdi.

"Bunlar babanın kuşları oğlum" dedi.

Gülüştüler.

Babanın resimleri, ne biçim, ne de renkleme açısından çocuk resimlerinden pek farklı değildi.

...

Günlerden bir gün, okula giderken bir olaya tanık oldu çocuk.

Kadınlı erkekli bir kalabalık toplanmıştı.

Çıplak ayaklı bir çocuk ağlıyordu.

Bir bıçak bileyicisi ile picamalı şişman bir adam yüksek sesle tartışıyorlardı.

"Almıyorum ulan sözümü... almıyorum işte!... Tekrar ediyorum... Sen namussuz herifin birisin!" diyordu şişman adam.

Bileyici öfke içindeydi, bembeyazdı yüzü, titriyordu.

"Sözünü geri al" diyordu.

"Almıyorum!"

"Ben namussuz değilim, ekmeğimi alnımın teriyle kazanıyorum... namussuz denecek biri varsa, o da sensin!"

Picamalı adam köpürdü, üstüne yürüdü bileyicinin. Araya girenler engellediler onu.

Şişman adam elini kolunu sallayarak konuşuyordu.

"Ulan eşşolueşşek!" diyordu. "Ben kimim, sen beni biliyor musun?"

"Kim olursan ol... Bana namussuz diyemezsin... Namussuz da sensin, eşşolueşşek de sensin!..."

Araya girenlerin "yapmayın", "etmeyin", "ayıptır" demeleri kapışmalarını önleyemedi.

Bileyici bilemek üzere aldığı paslı bir makası, ansızın, beklenmedik bir ataklıkla picamalı adamın karnına soktu. Kanlar içinde kalıverdi picamalı adam.

Çocuk şaşırmıştı. Korkuyla uzaklaştı oradan.

Okula doğru koşarken düşünüyordu.

Bileyici neden vurmuştu adamı?

"Namussuz" "ulan" "eşşolueşşek" sözleri için mi?

Bu sözler bu denli kötüyse, babası neden sık sık "namussuz herif" "hergele" "kerhaneci" "eşşolueşşek" "eşşek sıpası" gibi sözler ediyordu kendine?

Sorulara açık, doyurucu cevaplar bulamıyordu kafasında.

Merakını yenemedi çocuk. Ders sırasında parmağını kaldırdı.

"Öğretmenim" dedi.

"Ne var?" dedi öğretmen.

Çocuk ayağa kalktı.

"Öğretmenim" dedi. "Kerhaneci ne demek?"

Öğrenciler gülüştüler.

Öğretmen hiç beklemediği bu soru karşısında durakladı. Açıklayıp açıklamamakta kararsızdı.

"Niye sordun?" dedi.

"Babam" dedi çocuk, "babam sık sık 'kerhaneci' diyor bana."

Çocuklar gülüştüler yine.

Öğretmen de güldü.

"Baban seni sevdiği için öyle söylüyor" dedi çocuğa.

"Namussuz ne demek peki?"

"Bunu da mı baban söylüyor?"

"Evet!"

"Şaka" dedi öğretmen. "Şaka. Anlaşılan baban pek çok seviyor seni."

Çocuk isteksiz oturdu.

Sıra arkadaşı kulağına fısıldadı çocuğun:

"Namussuz kerhaneci!" ◆

Çocuk Sesleri Duyuyorum

Koşuyorlar mı, top mu oynuyor o çocuklar?
Şen, canlı, birbirlerine kızan birçın bağırtıları
içime doluyor. O çocuklar
Büyümeyecekler mi birgün?
Bozuk düzenin acımasız çarklarında,
Değirmenlerinde, bozuk burjuva düzenine karşı
eğitilmeyecekler mi?
Ve yine birgün, o çocuklar,
çocukluk günlerini anarken,
Devrimcilerin hapsedildikleri Selimiye'nin
duvarları dibinde,
Herşeyden habersiz oynadıklarını,
neler duyarak, nasıl anlayacaklar?
Ve tanıdık seslerini uzun bir zamandır
aklımda tuttuğum Selimiye'nin çocuklarıyla
Birgün karşılaşabilecek miyiz?

Yılmaz Güney

Çocuklar

Onlar,
Aşkların en güzelini vurdular.
Aldılar,
Güzelliklerini gülün,
Arı'ya sormadan.

Ve; Tanrı'lardan
gizli öhümler biçtiler.
Us'la bilim adına,
İstasyon duraklarında,
İşlek fuhuş sokaklarında,
Aşkları alaz, aşkları cıvıl
cıvıl çocuklara.

Onlara,
Ölümler biçecek.
Aşkları cıvıl cıvıl çocuklar,
Gez göz arpacık arasına.
Bir dağ, bir sokak ortasında,
Yarım kalmış aşklarını yaşayacak,
Aşkları tufan,
Aşkları intikam,
İntikam Çocuklar.

Haziran 1994 / İsmet POLATLI

"Gerçeğe uygun olmayan temeller üzerine kurulu olan herşey, gerçeğin ateşi karşısında erir, yıkılır. Hayatındaki yalanları, zaafları, o yalanlara ve zaaflara tekabül eden bütün ilişkileri, nesnel koşulların el verdiği oranda temizle, yalnız kalmaktan korkma, gerçek seni güçlendirecektir."

Yılmaz Güney

Ey Duvarcı

Bak duvarcı
Kafanla, kılınla, terinle
Bu duvarı ördün

Ellerin tutmaz olsaydı
Malayı, Tuğlayı, harcı,
Keşke örmeseydin bu duvarı

Öre öre hücre ve falaka
Özlem ve ayrılık
Hasret ve umut
Kalın ve sağlam
Bir duvar ördün

Ey duvarcı
Elin, belin, dilin
Tutmaz olsaydı
Keşke örmeseydin bu duvarı.

Ellerinde gül taşıyorlardı güneşe
Bir şafak vakti yer yüzündeki
Tüm kahpeliklerin
Yüzüne haykırırken
İpte sallanan
Zorgünün çocukları

Ey duvarcı
Bizim öfkemiz
Kinimizdir ördüğün
Bu duvarın ardında

Bir orman gibi gür
Bir yaprak gibi kardeşçesine
Yürekleri avuçlarında
Kulağı kirişte
Gücü parmaklıkta
Gözlüyordu gözleriyle geleceği
Bir bayrak gibi sallanıyordu
ellerinde kavgaları
Ey duvarcı neyi ödün
Sen bu duvarı
Keşke örmeseydin bu duvarı

1993 Haziran / Ali Bali

10. Ölüm Yıldönümünde anıyoruz
Di sala Deh salîya Mirina Wî da Bîranîna
Am 10. Todestag wir Gedenken an

YILMAZ GÜNEY

SANATÇILAR

Ferhat TUNÇ
Şivan PERWER
Fuat SAKA
Ali Ekber EREN
Nilüfer AKBAL
Volkan YAĞAN
Şah TURNA
Ozan ŞERVAN
Ozan ŞAHİN
Şafak ALTUN

GRUPLAR

DERDİYOKLAR
Grup YORUM
Grup MUNZUR
Grup EYLEM
Koma GOWEND
Metin – Kemal KAHRAMAN
Grup ENTERNASYONAL
Grup ÖZGÜRLÜK SAVAŞÇILARI

KONUŞMACILAR

Fatoş GÜNEY (Yılmaz Güney Vakfı)
Halil ERGÜN (Ç. S. Oyuncuları Derneği)
İlyas EMİR (Y.G.Vakfı Destek Derneği)
Can YOKSUL (Şair)

Tarih: 26 Ağustos 94 • **Saat:** 18.00
Yer : Hamburg / Audi Max Halle

Tarih: 3 Eylül 1994 • **Saat:** 17.00
Yer : Wuppertal / Uni Mensa

Tarih: 9 Eylül 1994 • **Saat:** 17.00
Yer : Berlin / Technische Uni

Tarih: 11 Eylül 1994 • **Saat:** 14.00
Yer : Tübingen / Uni Mensa

DÜZENLEYEN — AMEDEKAR — VERANSTALTER
YILMAZ GÜNEY VAKFI DESTEK DERNEĞİ
Solingerstr. 1 / A • 47166 Duisburg
Tel: 0203 / 54 87 23•55 86 99 • **Fax:** 54 88 23